

HAASTE

Haastattelussa arkkipiispa Paarma **s.4**

Kokemukset uudesta nuorisorangaistuksesta **s.12**

Kriminaalipoliittiset näkemykset Eurobarometreissa **s.18**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita s.7

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Kirkko kriittisenä äänenä
 Riikka Kostainen

Haasteltavana on arkkipiispa **Jukka Paarma**. Hän näkee kirkon roolin kriminaalipolitiikassa hyvin käytännölliseksi. Kriminaalipolitiikka ei ole kirkon ominta alaa, mutta kirkko voi toimia siinä kriittisenä äänenä ja yhteistyökumppanina. Kirkon työntekijöillä on paljon kentän käytännön kokemusta ja asiantuntemusta, joka voi olla tärkeää kriminaalipolitiikan päättäjille.

7 Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita
 Heikki Sariola

Älä lyö lasta -kampanja valittiin Suomen edustajaksi EU:n rikosentorjuntakilpailuun, jonka teemana vuonna 2007 oli kotiväkivallan ehkäisy. Kampanja toteutettiin syksyn 2006 ja talven 2007 aikana kahdella lehdistötilaisuudella, tietoisikuna televisiossa ja ilmoituksina aikakauslehdissä. Lisäksi kampanjaan luotiin alalyolasta.fi -nettisivusto sekä jaettiin ilmaiseksi yli 20 000 kappaletta Tyynen rauhallisesti -kasvatusesitettä. Kyselyiden mukaan kampanja muutti asenteita ja toi uutta tietoa väkivaltaan suhtautumisesta.

10 Älä lyö lasta -kampanjan mediajulkisuus
 Matti Piispa

Tutkimusten saaman uutisjulkisuuden ja sen virittämän vilkkaan keskustelun ansiosta kampanjasta muodostui tärkeä hanke kuritusväkivallan ongelman tiedostamisessa ja ehkäisemisessä.

12 Uusi nuorisorangaistus
 Matti Marttunen

Nuorisorangaistuksen sääntelyssä ei ole suuria ongelmia. Myös toimeenpanokäytännöt osoittautuivat tutkimuksessa tarkoituksenmukaisiksi ja toimiviksi. Vuonna 2005 toteutetun nuorisorangaistuksen vakainaistamisen voi todeta näiltä osin onnistuneen. Seuraamuksen vähäiseksi jäänyt käyttö on kuitenkin selvä ongelma.

16 Vuorovaikutus rikosseuraamustyössä
 Henrik Linderborg

Meillä on vielä paljon kehitettävää täytäntöönpanossa ja siihen liittyvässä vuorovaikutuksessa. Ohjelmatoiminnan tavoitteiden kannalta on tärkeää, että muu täytäntöönpano toiminnallaan tukee sitä. Vuorovaikutuksella on tässä keskeinen osa.

18 Kriminaalipolitiikka ja rikollisuus Eurobarometreilla mitaten
 Hannu Takala

Eurobarometri on kokonaisuudessaan ainutlaatuinen kyselyaineisto eurooppalaisten ihmisten asenteista, mielipiteistä ja kokemuksista. Se kuvaa monessa suhteessa eurooppalaista kriminaalipolitiikkaa ja rikollisuuttakin sekä maitten välisiä eroja.

20 Euroopan kriminologia-palkinnot jaettu
 Kauko Aromaa

Euroopan kriminologiyhdistys (ESC) jakoi tänä vuonna ensimmäisen kerran kaksi eurooppalaista kriminologipalkintoa. Toinen on kunnianosoitus elämäntyöstä alalla, toinen puolestaan annetaan nuorelle kriminologille.

22 Suomi osana Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää
 Ida Staffans

Suomen turvapaikkaprosessin on laadultaan jo pitkään nähty olevan "eurooppalainen". Prosessin tulokset antavat kuitenkin aihetta kyseenalaisuutta mm. Suomen roolia Euroopan turvapaikkataakan jakamisessa. Perinne maahanmuuttomaana ja perinne eurooppalaisena yhteistyömaana eivät kulje ongelmitta käsi kädessä.

24 Ne bis in idem -periaatteen toteutuminen EU:ssa
 Dan Helenius

Ne bis in idem -periaatteen sisältö on perinteisesti jaettu kahteen eri merkitykseen: ketään ei tule syyttää kahta kertaa samasta asiasta ja ketään ei tule rangaista kahdesti samasta asiasta. Periaatteen toteutuminen EU:ssa ei ole ollut ongelmatonta.

26 Sisäisen turvallisuuden ohjelman arkipäivän tuloksia odotetaan vielä
 Arno Tanner

Uutta Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa valmistellaan parhaillaan. Poliisiammattikorkeakoulu arvioi ensimmäisen, päättyneen ohjelman. Onnistumisena pidettiin yhteistyön alkamista ja turvallisuuskäsitteen laajenemista. Suurimpana epäonnistumisena haastatteluisa nostettiin esiin ohjelman huono jalkauttaminen ruohonjuuritasolle.

28 KRIMINOLOGIA

30 KIRJA-ARVIO

32 AJASSA

39 HISTORIAA

HAASTE

ASIAANTUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Kauko Aromaa

Toimittaja

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin (09) 1606 8289
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste

Toimitusneuvosto

Kimmo Nuotio (pj.)
Helsingin yliopisto
Tapio Lappi-Seppälä (varapj.)
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Aarno Arvela
Helsinki
Stefan Gerkman
Sisäasiainministeriö
Timo Harrikari
Helsingin yliopisto
Heimo Kangaspunta
Rikosseuraamusvirasto
Olavi Kaukonen
Oikeusministeriö
Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma
Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Göran Sannholm
Hangon kaupunki
Hannu Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto
Joona Vuorenpää
Finanssialan Keskusliitto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Lena Johansson / Gorilla

Tilauhinta

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

7. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ K A U K O A R O M A A

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

Järjestäytyneen rikollisuuden piirteitä tavataan monella rikollisella alalla: huumausainerikollisuudessa, tupakan ja alkoholin salakaupassa, seksikaupassa tai piraattituotteiden kaupassa sekä monenlaisilla pienemmillä mutta yhtä lailla kannattavilla markkinoilla sen mukaan, mistä laitonta hyötyä on milloinkin saatavissa. Poliisi tutkii, selvittää ja myös ennakoi tällaisia tehtyjä ja tekeillä olevia rikoksia parhaansa mukaan.

On kuitenkin toisiakin rikollisuuden lajeja, joissa on organisoidun rikollisuuden piirteitä. Niihinkin kuuluu järjestelmällistä, suunnitelmallista ja ammatti- maista toimintaa, ja ne jäävät paljolti perinteisen rikostutkinnan laidoille tai ulottumattomiin. Kyse on kahdesta vaikeasti tutkittavasta ongelmasta. Ensiksikin rikollisryhmien on havaittu soluttautuvan laillisille markkinoille. Toiseksi laillisilla markkinoilla toimivat yritykset ovat usein sekaantuneet rikolliseen toimintaan ja myös menettelevät avoimen rikollisesti käyttäessään hyväksi alan heikkoa valvontaa, tunnettuina esimerkkeinä vaikkapa rakennus- ja telakka-alat.

Ilman erityisviranomaista, joka keskittyy vain tähän aiheeseen, tulokset jäävät laihoiksi. Olivat paikallispoliisi ja Keskusrikospoliisi miten päteviä tahansa, tulokset osoittavat, että mainittuihin ilmiöihin paneutuminen on puutteellista.

Kohteena on laajamittainen rikollinen toiminta, jonka vahingollisuus ja laajuus luultavasti monin verroin ylittävät perinteisen rikollisuutemme vastaavat tasot. Jälkimmäiseen poliisimme näyttää kykenevän jotenkin vastaamaan, edellisen kanssa sen sijaan on ilmeisiä vaikeuksia niin strategisella kuin taktisellakin tasolla. Edellisen kohteen eräänä erityisenä vaikeutena on, että se tapahtuu laillisen, välillä suurimuotoisenkin liiketoiminnan suojissa.

Mainitsin edellä erityisviranomaisen. Sellaisen luominen voitaisiin aloittaa niin, että valtiovarainministeriön asettama harmaata taloutta ja talousrikollisuutta käsittelevä, eri hallinnonhaarojen edustajista koostuvan Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin VIRKE:n yhteyteen perustetaan tutkintaelin, jolla on laajat rikostutkintavaltuudet asioissa, joissa perinteinen poliisityö ei tunnu riittävän – korruptio ja organisoitu talousrikollisuus kuuluvat tähän alueeseen.

Useassa ”uudessa” EU-maassa tämäntapaisia viranomaisia on EU:n jäsenyysvaatimusten paineessa jo perustettu. On vaikea uskoa, ettei Suomessa kyettäisi samaan. Ajatus, jonka mukaan sellaista ei lainkaan tarvittaisi, edustaa puolestaan realiteeteille vierasta näkemystä suomalaisen liiketoiminnan arkipäivästä.

Uuden tutkintaelimen tulisi myös paneutua kehittämään organisoidun ja talousrikollisuuden torjunnan hallinnollisia keinoja, joista USA:ssa ja Euroopassakin on jo kertynyt kokemusta. Suomessa tätä suuntausta ei kovin hyvin tunneta ja se voidaan kokea hankalaksikin, koska siihen voisi liittyä yritystoiminnan vaivalloiseksi kokemaa ”byrokratiaa”. Voisi kannattaa tutustua vaikkapa Hollannin kokemuksiin organisoidun ja talousrikollisuuden hallinnollisesta vaikeuttamisesta taikka Irlannin ja nyttemmin myös Englannin toimenpiteisiin gangsteri- ja talousrikosalan toiminnan vaikeuttamiseksi.

Kirkko kriittisenä äänenä

Arkkipiispa Jukka Paarma näkee kirkon roolin kriminaalipolitiikassa hyvin käytännölliseksi. Kriminaalipolitiikka ei ole kirkon ominta alaa, mutta kirkko voi toimia siinä kriittisenä äänenä ja yhteistyökumppanina. Kirkon työntekijöillä on paljon kentän käytännön kokemusta ja asiantuntemusta, joka voi olla tärkeää kriminaalipolitiikan päättäjille.

Arkkipiispa Jukka Paarma kertoo kirkon kriminaalipolitiikan olevan lähinnä vankilatyötä ja vankilasta vapautuvista huolehtimista. Tärkeintä on tarjota rangaistuille sellaisia palveluja, tukea ja apua, jotka vahvistavat heitä ja estävät sellaisten tilanteiden syntymisen, joissa rikollisuuteen helposti ajaudutaan. Perinteiseen vankilatyöhön kuuluu vankien omaisten hoito, joka on lisääntynyt koko ajan.

Vankilatyössä on melko erikoinen malli. Kirkon ja valtion suhteita järjestettäessä on katsottu, että valtion tulee pitää huolta vankien sielunhoitotyöstä, minkä vuoksi se on palkannut vankilapapit. Kirkko on itse palkannut lisäksi muutamia vankilatyön-

tekijöitä. Paarman mukaan vankiladiakonit tekevät työtä vankien ja omaisten kanssa ja auttavat rangaistuksen kärsimisen jälkeen siviilielämän käytännön asioissa. Myös vankilapappien työ on käytännöllistä. Lisäksi se on henkilökohtaista ja pienimuotoista: vankilassa ei voi järjestää suuria jumalanpalveluksia eikä juhlia. Ajan myötä sosiaalipuoli on painottunut vankilapapin työssä hengellisen puolen kustannuksella: Toisaalta kirkko on alkanut ymmärtää, millaista kaikenlaista apua vanki tarvitsee. Myös vankila tarvitsee papin työpanosta entistä enemmän käytännöllisiin sosiaalisiin toimiin, koska työvoimaresursseista on pulaa.

– Yksi minua vaivaava asia

liittyikin kirkon hengelliseen vankilatyöhön. Nyt kun vankinhoitolaitoksessa vähennetään henkilökuntaa, myös vankiloiden sielunhoitajien virat ovat olleet vähennyslistoilla. Esimerkiksi Turussa toinen vankilapapin virka on lopetettu. Minusta se on kohtalokasta. Asunnot ja työpaikat ovat tietysti tärkeitä, mutta myös ihmisessä itsessään pitäisi tapahtua identiteetin kehittymistä niin, että hän näkee mielekkääksi jonkinlaisen muutoksen elämässään. Tässä vankiloiden sielunhoitajat ovat keskeisessä asemassa. Toivoisin, ettei tätä työvoimaa vähennettäisi ja jos mahdollista, siihen satsattaisiin jopa enemmän. Vankien parissa tehtävä työ on rikosten ehkäisyä parhaimmillaan.

RIKOSUHRITYÖ JA KRIISITYÖ UUDEMPIA ALUEITA

Jukka Paarma kertoo, että rikosuhriasia on noussut voimakkaasti esille viime vuosikymmenenä. Kirkko on ollut aloitteentekijänä ja yhteistyökumppanina Rikosuhripäivystyksessä. Siinä mukanaolo on näkyvin työmuoto. Muuten rikoksen uhriksi joutuneita tulee seurakuntien työntekijöitä vastaan normaalissa perustyössä, ennen kaikkea diakoniatyössä mutta myös sielunhoidon parissa. Kirkkoa tarvitaan varsinkin silloin, kun on kyse henkisestä ja hengellisestä avun tarpeesta.

Tarve näyttää ilmeiseltä myös isommissa kriiseissä, joissa ihmiset turvautuvat

Minusta on niin monista ihmishengistä ja perheiden onnettomuuksista kyse, että alkoholipoliitikassa täytyy löytää keinot parempaan tulokseen, toteaa arkkipiispa Jukka Paarma.

LEHTIKUVA / MARJA AIRIO

Arkkipiispa Jukka Paarma näkee kirkon roolin kriminaalipolitiikassa tulevan esille tavanomaisessa seurakuntatyössä.

nyky-yhteiskunnassakin kirkkoon. Paarman mukaan 1990-luvun loppuvuosina on tullut uusi ilmiö, yhdessä sureminen, ja kirkosta on tullut kollektiivisen surun kanava. Kirkkoja on pidetty auki, jotta ihmiset voivat tulla sinne kynttilöitä sytyttämään ja hiljentymään. Ihmiset tarvitsevat jonkin paikan tai tilaisuuden tai tavan purkaa suruaan ja keskusteluyhteyden, ja tässä kirkko on omillaan.

– Meillä on ollut isoja on-

nettomuuksia, jotka ovat pakkaneet niin yhteiskunnan kuin kirkonkin kehittämään kriisipalvelujaan. Työ alkoi Estonian onnettomuudesta 1990-luvulla, sitten on ollut Myrmani, Konginkangas ja Tsunami. Meidänkin henkilökuntaa on koulutettu kriisiryhmiin, joissa yhteistyötä tehdään kunnan viranomaisen ja muiden järjestöjen kuten Punaisen Ristin kanssa. Valmius on nyt melko hyvä ja malli näytti toimivan Jokelan tragediassakin erittäin hyvin.

Kriisiryhmät voivat omalta osaltaan osallistua myös rikoksen uhrin hoitamiseen, mutta siinä on tietysti paljon muutakin.

Rikosuhrinäkökulmaan liittyy myös kirkon aktiivisuus rikosten sovittelun kehittämiseksi. Nykyään yhteiskunta on ottanut sen hoitaakseen. Paarman mielestä sovittelun vakinaistaminen, kuten myös yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus, onkin hyvä asia erityisesti nuoriin rikosentekijöihin kannalta, joille vankila on monesti korkeakoulu väärille poluille. Hänestä kriminaalipolitiikassa on menty hyvään suuntaan siinä, että on vaihtoehtoja ja katsotaan enemmän tulevaisuuteen.

– Sovintoon pääseminen tai sovittelu on rikoksen molempien osapuolten auttamista. On tärkeä päästä tilanteesta jotenkin yli niin, ettei se koko ajan jäydä mieltä ja vaikuta ihmisuhteisiin. Kirkon tehtävään kuuluu auttaa sovintoon pääsyssä. Sovittelua on kehitetty muillakin aloilla, esimerkiksi velkasovittelussa kirkko oli alussa hyvin aktiivinen. Pääasiassa sovittelu liittyy kirkon piirissä kuitenkin perheasiainkeskusten toimintaan.

RIKOSSENTORJUNTAA PERHETYÖLLÄ JA ALKOHOLIPOLITIIKALLA

Kirkko on mukana myös rikosentorjuntaneuvostossa ja pyrkii osaltaan toteuttamaan yhteiskunnan rikosentorjuntaohjelmia. Arkki-

piispa Jukka Paarma näkee seurakunnilla paljon annettavaa myös paikalliseen turvallisuussuunnitteluun ja toivoo, että seurakunnan edustaja kutsuttaisiin aina työhön mukaan. Seurakunnassa tunnetaan paikkakunnan ihmisten elämä ja olosuhteet aika hyvin, ja tämä asiantuntemus voi olla hyödyksi paikallisessa turvallisuussuunnittelussa. Turvallisuus on luonnollisesti myös kirkon intressissä.

– Muuten rikosten ehkäisyssä panoksemme on tavallisessa seurakuntatyössä, erityisesti kristillisessä kasvatuksessa. Meillä on useimmilla paikkakunnilla vahvaa lapsi- ja nuorisotyötä ja pyrimme myös vahvistamaan lasten vanhempia vanhemmuudessa. Hyvä perhepolitiikka tai ylipäätään hyvä sosiaalipolitiikka on parasta kriminaalipolitiikkaa ja yksi keskeinen osa rikosentorjuntaa, hän uskoo.

– On tietysti muitakin asioita, joita poliittiset päättäjät voivat miettiä. Kun ajattelee tämän vuoden karmeita väkivallantekoja, joista Jokela on tietysti omassa luokassaan, niissä useimmissa on mukana joko mielenterveysongelmat tai päihteet taikka molemmat. Humalahakuinen alkoholinkäyttö on yksi portti rikollisuuteen ja väkivaltaan. Alkoholipolitiikkamme onkin yksi asia, jonka mielelläni mainitsen, kun kriminaalipolitiikasta puhutaan. Minusta on niin monista ihmishengistä ja perheiden onnetto-

Kirkko pyrkii toimimaan aktiivisesti väkivallan vähentämiseksi. Väkivallasta sovintoon -kampanjassa painopisteitä ovat koulukiusaaminen, perheväkivalta ja rasismi.

→ muuksista kyse, että parempaan tulokseen täytyy löytää keinot. Ei minulla ole siihen ratkaisua, mutta alkoholikasvatus on joka tapauksessa tärkeää, ja se on myös kirkon tehtävä.

VÄKIVALLASTA SOVINTOON

Kirkot ovat yksi tärkeä toimija väkivallan vastaisessa työssä, muun muassa toteuttaessaan Kirkkojen maailmanneuvoston väkivallan vastaista vuosikymmentä 2001–2010. Lähteminen siihen mukaan oli itsestään selvää ja Suomessa käynnistettiin vuonna 2004 Väkivallasta sovintoon -kampanja. Sen painopisteiksi valittiin väkivaltakulttuuri lasten ja nuorten maailmassa, väkivalta perheessä ja rasismi.

Kampanjaa toteutetaan yhteistyöverkoston kanssa. Verkostossa on mukana väkivaltaa ehkäisevissä hankkeissa toimivia ihmisiä, asiantuntijoita, viranomaisia sekä kirkkokuntien ja uskonnollisten yhteisöjen edustajia. Kampanja kokoaa ja välittää tietoa väkivallan vastaisesta työstä, tapahtumista, hankkeista, materiaalista, koulutuksesta ja tietolähteistä. Tietoa välitetään muun muassa sähköpostilistan ja verkkosivujen (www.evl.fi/vakivallastasoventoon) avulla. Kampanja on järjestänyt seminaareja ja vuosittain Väkivallattoman viikon. Olennaista on tiedon välittäminen seurakuntien työntekijöille ja tee-

mojen soveltaminen paikallisen tason toiminnassa.

– Perheväkivalta ja koulukiusaaminen ovat tärkeitä asioita ja laajempia kuin on uskottukaan, ja nyt Jokelan tapauskin nostaa koulukiusaamisen jälleen vakavasti esille. Erilaisissa tilanteissa on pyritty avaamaan ihmisten silmiä ja antamaan virikkeitä. Perheväkivaltaan on minusta viime vuosina havahduttu, ehkä meidän kampanjamme on ollut yksi herättelijä, Jukka Paarma toivoo.

– Rasismi puolestaan ei ole ollut Suomessa vielä kovin vahvaa verrattuna joihinkin muihin maihin. Pinnan alla on kuitenkin aika paljon rasistista tai muukalaisvihamielistä mielialaa, ja kun tulee jokin aihe, rasismi pulpahtaa esiin. Kirkon tehtävä on puhua jokaisen ihmisen arvosta. Olemme viime vuosina alkaneet tietoisesti kehittää myös eri uskontojen välistä vuoropuhelua eri tasoilla. Se lisää uskonnoita, kulttuuritaustaltaan tai ihonväriltään toisenlaisten ihmisten ymmärtämistä ja sitä kautta toisten kunnioitusta ja suvaitsevaisuutta, jota tarvitaan rasismin ehkäisyssä. Vaikein kysymys on kasvava islam, joka herättää muukalaisvihamielisiä asenteita, tosin kyse on myös tietyistä kansallisuuksista.

Paarma kertoo, että näitä samoja teemoja on tarkoitus jatkaa myös kampanjan loppuvuosina ja tuoda mukaan enemmän vaikeampaa sovinto- ja sovittelupuolta,

joka on toistaiseksi ollut vähän taka-alalla. Siihen yrittään löytää enemmän hyviä ratkaisuja.

KIRKKO TURVAPAikkANA

Kirkko kokee tärkeäksi tehtäväkseen kaikkien hädänalaisten ihmisten auttamisen. Alkusuksyllä kirkon aktiivisuus turvapaikanhakijoiden auttamisessa nousi näkyvästi julkiseen keskusteluun ja erityisesti laillisuuskysymykset kiinnostivat.

– Oli yllätys, että asia nousi niin vahvasti julkisuuteen, sillä turvapaikkahakijoita on hakeutunut seurakuntien suojiin jo kauan. Takana on vanha eri uskonnoille yhteinen ajattelu pyhäköstä turvapaikkana – olkoon se kirkko tai moskeija. Erityisen yllättävää oli, että keskustelu kääntyi laillisuuspuoleen, ja siitä syntyi vääriä käsityksiä. Seurakunnissa turvapaikanhakijoiden auttaminen tapahtuu hyvässä yhteistyössä viranomaisten kanssa, eikä laitonta piilottelua hyväksytä, arkkipiispa Jukka Paarma korostaa.

– Kirkon puolelta lähdettiin liikkeelle käytännön tarpeista. Kun keskustelu paisui, esille nousi myös periaatteellisia kysymyksiä kuten, onko maamme turvapaikkapolitiikka kohdallaan. Keskustelussa on sitten käynyt ilmi, että korjaamisen varaa on. Ulkomaalaislakimme on suhteellisen kunnossa, mutta sitä sovelletaan vanhan perinteen mukaan melko

tiukasti. Seurakunnissa on oltu aika vakuuttuneita monen turvapaikanhakijan suojelun tarpeesta saatujen tietojen perusteella. Toisaalta eräät keskustelijat ovat väittäneet, että hakijat valehtelevat tilanteestaan. Ainahan hyväntekeväisyyttä voi käyttää väärin, mutta mielestäni on kuitenkin parempi olla sen verran väljyyttä, että joku pääsee livahtamaan tänne väärillä perusteilla kuin että yksikään lähetetään omaan maahansa väkivallan kohteeksi.

Paarma kertoo kirkon sittemmin käyneen neuvottelua ja ulkomaalaisviraston kanssa. Hyvässä yhteistyössä on yritetty löytää yhteisiä pelisääntöjä ja toimintamalleja siihen, miten kirkon asiantuntemusta voitaisiin käyttää turvapaikkahakemusten tutkimisessa hyväksi. Eri kirkoilla kun on myös hyviä asiantuntijoita, jotka ovat saattaneet asua kauan kyseisessä maassa ja tuntevat hyvin uskonnollisen ja ruohonjuuritason elämän. Hänen mielestään syntynyt keskustelu on loppujen lopuksi vienyt itse asiaa hyvin eteenpäin. ■

LENA JOHANSSON / GORILLA

Laki kieltää lievänkin väkivallan ja lapsen oikeuksiin kuuluu saada elää ilman väkivaltaa ja sen pelkoa.

■ HEIKKI SARIOLA

Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita

Älä lyö lasta -kampanja valittiin Suomen edustajaksi EU:n rikosentorjuntakilpailuun, jonka teemana vuonna 2007 oli kotiväkivallan ehkäisy. Kampanja toteutettiin syksyn 2006 ja talven 2007 aikana kahdella lehdistötilaisuudella, tietoisikuna televisiossa (TV1:ssä) ja ilmoituksina aikakauslehdissä. Lisäksi kampanjaan luotiin alalyolasta.fi-nettisivusto sekä jaettiin ilmaiseksi yli 20 000 kappaletta Tyynen rauhallisesti -kasvatusesitettä. Kyselyiden mukaan kampanja muutti asenteita ja toi uutta tietoa väkivaltaan suhtautumisesta. →

Käsittelen tässä artikkelissa kahta teemaa. Lastensuojelun Älä lyö lasta -kampanjan perusajatuksia, niiden toteutusta ja kampanjan tehoa sekä sananvalintojen vaikutusta tuloksiin.

Lastensuojelun Keskusliitto teetti vuonna 2004 Taloustut-

kimuksella asennekyselyn suhtautumisesta lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. Siinä kävi ilmi, että merkittävä osa ihmisistä piti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa edelleen hyväksyttävänä. Älä lyö lasta -kampanjan suunnittelu aloitettiin vuonna 2005.

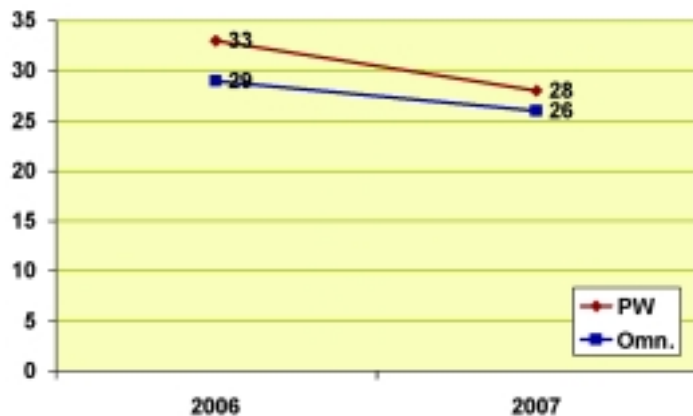
Keskeinen lähtökohta oli paneutuminen lievään tai lievähköön, tavanomaisena pidettyyn lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan, ei raakoihin väkivallantekoihin. Syynä oli se, että raakoja tekoja ei kukaan hyväksy. Asennemuokkaus ei siis sillä alueella ole tarpeen. Kuritusväkivalta taas perustellaan kasvatuksella ja tekojen lievyydellä. Juuri tähän haluttiin kampanjalla puuttua. Laki kieltää lievänkin väkivallan ja lapsen oikeuksiin kuuluu saada elää ilman väkivaltaa ja sen pelkoa.

merkittävä yksinäänkin.

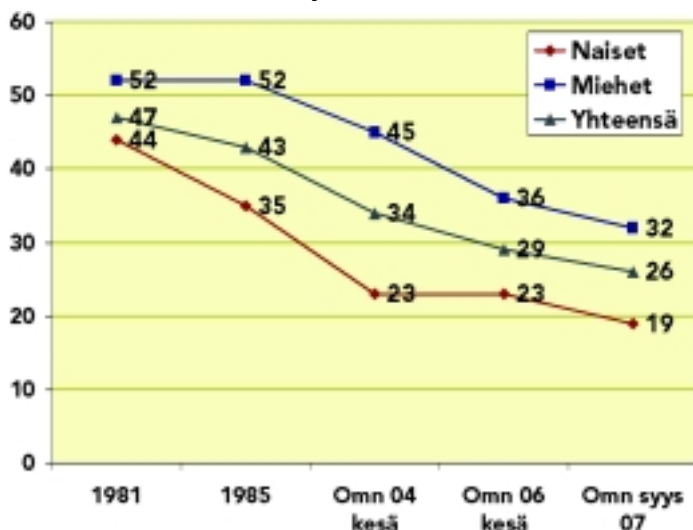
Kun vertaamme asenteiden kehitystrendiä 1980-luvulta 2000-luvun kyselyihin ja tarkastellaan samoilla menetelmillä tehtyjä kyselyjä (Peltoniemen gallupit ja Taloustutkimuksen Omnibus), saamme kuvion 2. mukaisen kehityksen näkyviin. Trendi on laskeva myös pitkällä aikavälillä. Kuva on tietysti samankaltainen, jos vertaamme vastaavasti 1980-luvun tuloksia ja PW:lla saatuja 2000-luvun tuloksia.

Lisäksi kampanjan avauksen jälkeen tehtiin syksyllä 2006 kysely Taloustutkimuksen Telebus-puhelinhaastatteluina. Telebus osoitti muilla menetelmillä saatuja vahvasti kielteisempää asennoitumista ruumiilliseen kuritukseen. Sen mukaan vain 13 prosenttia vastaajista hyväksyi esitetyn väitteen. Tulokset voivat selittyä kampanjan avauksen vahvalla vaikutuksella, mutta menetelmien erojen vuoksi tästä ei ole varmuutta.

Kuvio 1. Ruumiillisen kurituksen hyväksyminen ennen Älä lyö lasta -kampanjaa ja sen jälkeen Taloustutkimuksen Omnibusilla (Omn.) ja ConsumerCompassin Panel wizardilla (PW) mitattuna.

Kuvio 2. Ruumiillisen kurituksen hyväksyminen vuosina 1981, 1985, 2004, 2006 ja 2007 % vastanneista.

Vuoden 1981 ja 1985 tutkimukset Teuvo Peltoniemi, Optula. Omn 04, Omn 06 ja Omn 07 Omnibus, Lastensuojelun Keskusliitto.

VAIKUTTAVUUTTA SEURATTIIN TUTKIMUKSIN

Kampanjan tehokkuutta mitattiin ennen ja jälkeen kahdella eri tutkimuksella: Taloustutkimuksen Omnibus-kyselyllä, joka tehtiin haastateltavien kotona, ja ConsumerCompassin PanelWizardilla, joka toteutettiin tietokonekyselyynä. Molemmissa on edustava otos suomalaisista kotitalouksista. Lisäksi kampanjan aikana tehtiin yksi Taloustutkimuksen Telebus-kysely puhelimitse syksyllä 2006.

Kuviossa 1. ovat tulokset asennetiedusteluista. Kysymys kuului ”Mitä mieltä olette väitteestä: Lasten ruumiillinen kuritus on ainakin poikkeustapauksissa hyväksyttävä kasvatuskeino.” Asenteet näyttävät muuttuneen entistä kielteisemmiksi kuritusväkivaltaa vastaan. Muutokset ovat tilastollisesti merkittäviä, kun aineistot on yhdistetty. Omnibus-kyselyiden osoittama muutos on

SANAT OHJAAVAT SUHTAUTUMISTA

Eufemismien (kaunistelevien kiertoilmausten) käytöllä pyritään oikeuttamaan tekoja, joiden hyväksyminen olisi vaikeampaa, jos niistä puhuttaisiin suoraan eikä ympärilyövästi. On eri asia, puhutaanko poikien ympärileikkauksesta, sukupuolielinten osan poistamisesta vai sukupuolielinten silpomisesta. Samalla tavalla ruumiillinen kuritus antaa ym-

märtää aikuisen olevan oikealla asialla lasta lyödessään. Termin käyttö on sitäkin nurinkurisempaa, kun kyse on teoista, jotka ovat olleet Suomessa rikoksia jo lähes neljännesvuosisadan.

1980-luvulta peräisin olevan peruskysymyksen muotoilu ”Mitä mieltä olette väittämästä: Lasten ruumiillinen kuritus on ainakin poikkeustapauksissa hyväksyttävä kasvatuskeino.” oli kuitenkin välttämätöntä säilyttää ennallaan, jotta tulosten vertailtavuus aiempiin kyselyihin voitiin turvata. Seuraavassa vertaillaan käytettyjen termien vaikutusta asenteisiin.

KURITUS VAI VÄKIVALTA?

Muotoilimme uuden kysymyksen vastaamaan mahdollisimman hyvin alkuperäistä kurituskysymystä, mutta siten että kurituksen tilalla on termi ”väkivalta” ja vertaamaan, miten tämä muutos vaikuttaa. Käytetty kysymys kuului ”Mitä mieltä olette väittämästä: Lasten ja vanhempien välisiä ristiriitoja on ainakin joissakin tapauksissa oikeutettua ratkoa kohtuullista väkivaltaa käyttäen.”

Kuviossa 3. vertaillaan asenteiden eroja, kun kysymyksessä käytetty termi on kuritus tai vaihtoehtoisesti väkivalta. Kurituksen hyväksyi siis 29 prosenttia vastaajista mutta lapsiin kohdistuvan ”kohtuullisen väkivallan” vain 9 prosenttia vastaajista. Vastaukset osoittavat, että kampanjan yhteydessä omaksuttu tapa puhua väkivallasta eikä kurituksesta voi olla tehokas tapa vaikuttaa asenteisiin.

AIKUINEN VS. LAPSI

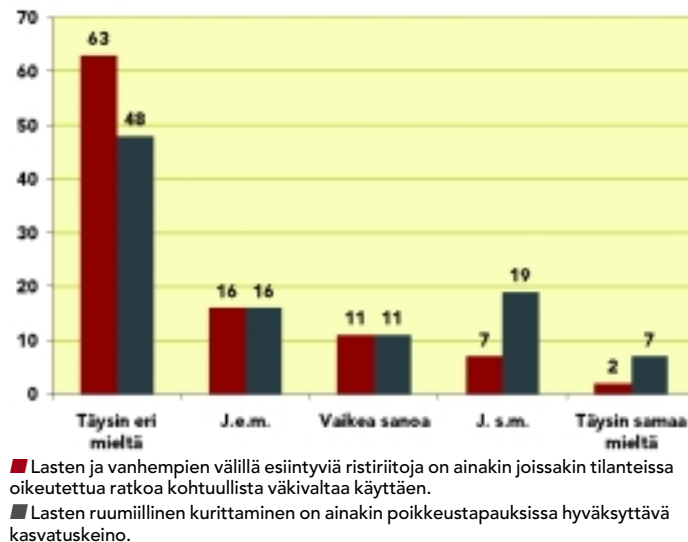
Lapsiin kohdistuvaa ”kohtuullista väkivaltaa” koskevaa kysymystä vertasimme asentei-

siin, joita vastaajilla oli ”kohtuullisen väkivallan” käyttöön parisuhderiidoissa (kuvio 4). Aikuisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei hyväksytä lainkaan. Lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan suhtaudutaan hyväksyvämmiin, vaikka kysymykset ovat muuten identtisiä. Kohtuullisen väkivallan aikuisten riidoissa hyväksyi edes jossain määrin vain prosentti vastaajista, lapsiin kohdistetun väkivallan taas 9 prosenttia. Vielä suuremmat erot olivat asenneskaalan toisessa päässä. Aikuisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastusti täysin 93 prosenttia, mutta lapsiin kohdistuvaa vain 63 prosenttia vastaajista. Empatia näyttää siis usein kohdistuvan lähinnä vastaajaan itseensä. Pelkkä väkivalta-termi ei siis selitä asenteiden eroja, vaan lapsiin suhtaudutaan eri tavalla kuin aikuisiin.

TEORIASTA KÄYTÄNTÖÖN

Ihmiset puhuvat niillä käsitteillä, jotka ovat aikanaan oppineet, ja mieltävät asioita niiden kautta. Tämän vuoksi realistinen tapa vertailla aikuisiin ja lapsiin kohdistuvia asenteita on käyttää niitä termejä, joita ihmiset todellisuudessaakin käyttävät. Tästä syystä vertaamme lopuksi suhtautumista kohtuullisen väkivallan käyttöön parisuhderiidoissa ja suhtautumista lapsen ruumiilliseen kuritukseen ts. kuritusväkivaltaan. Kuvio 5 osoittaa, että aikuisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastustaa 97 prosenttia vastaajista ja lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa 62 prosenttia vastaajista. Vastaavasti kuritusväkivallan hyväksyy 29 prosenttia vastaajista ja aikuisiin kohdistuvan väkivallan 1 prosentti vastaajista. Tuloksia voi pitää aikuisten

Kuvio 3. Kuritus- ja väkivaltatermien erot asenteissa (syyskuu 2007).

Kuvio 4. Parisuhdeväkivaltaan (lokakuu 2006) ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan suhtautuminen (syyskuu 2007).

Kuvio 5. Parisuhdeväkivaltaan (lokakuu 2006) ja lapsiin kohdistuvaan kuritusväkivaltaan suhtautuminen (kesäkuu 2006).

→ osalta hyvinä. Lasten osalta ne ovat tyrmääviä.

KURITUS-TERMI HYLÄTTÄVÄ

Älä lyö lasta -kampanjan vaikutuksesta väkivallan hyväksyttävyyttä näyttää siis vähentyneen. Omnibusin mukaan kuritusväkivallan hyväksyntä on laskenut kampanjaa edeltävistä 29 prosentista 26 prosenttiin. PanelWizardin mukaan kuritusväkivallan hyväksyntä on laskenut 33 prosentista 28 prosenttiin vastaajista.

Tutkimusten tarkoituksena on lisäksi ollut selvittää kuvaamme eri termien mieltämisestä ja niiden tehosta kampanjoinnissa. Eräs kampanjan keskeisiä innovaatioita oli pyrkiä tietoisesti vaikuttamaan kieleen, jolla lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puhutaan. Tuli pyrkiä eroon käsitteestä ”ruumiillinen kuritus” tai ”kuritus”, koska ne perustelevat rikoksen kasvatuksena. Tilalle taottiin termi ”kuritusväkivalta”, joka kyllä viittaa kuritustraditioon mutta samalla puhuu asiasta suoraan väkivallana. Tulokset näyttävät tukevan sitä käsitystä, että valittu linja pyrkiä eroon väkivallan käyttöä perustelevasta kuritus-termistä on ollut oikea. Se ei kuitenkaan yksinään riitä muuttamaan asenteita, vaan työtä on jatkettava muistakin näkökulmista. Lapsen oikeuksien korostaminen on näistä tärkein. ■

Lähteet saa toimituksesta.

Kirjoittaja on tutkija Lastensuojelun Keskusliitossa.

Älä lyö lasta -kampanjan mediajulkisuus

Tutkimusten saaman uutisjulkisuuden ja sen virittämän vilkkaan keskustelun ansiosta Lastensuojelun Keskusliiton Älä lyö lasta -kampanjasta muodostui tärkeä hanke kuritusväkivallan ongelman tiedostamisessa ja ehkäisemisessä. Se nosti median rutiiniaiheen – jatkuvasti uutisoidaan lapsiin kohdistuneista yksittäisistä väkivallanteoista, paikallisista ja alueellisista projekteista ym. – hetkeksi agendan kärkeen ja antoi näin aineksia myös ongelman omakohtaiseen pohdintaan.

Lastensuojelun Keskusliiton Älä lyö lasta -kampanjan vaikutuksia oli mahdollista arvioida myös media-aineiston avulla, sillä Oy Cision Finland Ab on liiton toimeksiannosta seurannut ja kerännyt uutisia ja kannanottoja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Kävin läpi tämän kaikki mediat kattavan aineiston syyskuun lopun 2006 ja kesäkuun 2007 väliseltä ajalta ja erittelin siinä esiintyviä teemoja ja argumentteja. Tavoitteeni oli kuvata Älä lyö lasta -kampanjan virittämää julkista huomiota ja keskustelua. Nehän ovat edellytys sille, että kampanja vaikuttaisi kuritusväkivaltaa vähentävästi.

Saavutetun julkisuuden perusteella arvioituna Älä lyö lasta -kampanjan selvästi merkityksellisin osio oli syyskuun lopussa 2006 julkistettu tutkimus ruumiillista kuritusta koskevista asenteista ja käytännöistä. Tuon tutkimuksen mu-

kaan lähes kolmasosa suomalaisista hyväksyi ruumiillisen kurituksen lasten kasvatukseen, yli kymmenesosa vastaajista ei pitänyt lapsen potkaisemista tai lyömistä nyrkillä pahoinpitelynä ja noin joka toinen sanoi joskus tukistaneensa lastaan.

Nämä tulokset olivat iso uutinen sekä painetussa että sähköisessä mediassa, ja ne virittivät paljon myös kannanottoja. Oy Cision Finland Ab havaitsi niitä käsittelevän uutisen muun muassa 48 sanomalehdessä ja monissa YLE:n ja MTV3:n uutislähetyksissä. Myös pääkirjoitusten ja kolumnien määrä (25 nimenomaan tuon tutkimuksen johdosta + 18 siihen viitannutta) oli yksittäisen tutkimuksen aikaansaamaksi suuri.

Tämä oli ainakin jossain määrin odotettu tulos. Aikaisemmissakin tutkimuksissa on havaittu, että tutkimusten tuottama numerotieto moraalisesti vahvasti

latautuneesta teemasta (kyse ihmisarvosta ja -oikeuksista) saa median kiinnostumaan. Esimerkiksi tutkimukset nuorten päihteiden käytöstä saavat yleensä paljon sekä uutis- että kommentoivaa julkisuutta osakseen.

KURITUSVÄKIVALTA VASTAAN

Sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistut pääkirjoitukset ja kolumnit olivat lähes poikkeuksetta ja yleisönasotkirjoituksetkin useimmiten kaikenlaista ruumiillista kuritusta vastaan. Erityisen jyrkästi tuomittiin lasten potkiminen ja lyöminen. Voidaan sanoa, että julkisuus on tältä osin selvästi kuritusväkivaltaa vastustavien puolella. Verkkokeskusteluissa asetelma on hieman toinen, sillä niissä käytetään paljon lasten ruumiillista kuritusta kannattavia puheenvuoroja.

Useimmin käytetyt argumentit kuritusväkivaltaa vastaan olivat tutkimassani aineistossa seuraavat:

- vanhempien lapsiin kohdistama ruumiillinen kuritus on kielletty Suomen lainsäädännössä jo yli 20 vuotta sitten,
- kuritusväkivalta voi jättää lapsen vakavat psyykkiset jäljet: synnyttää epäluottamusta, pelkoa, vihaa ja ahdistusta ja heijastua aikuisiässä väkivaltaisuutena,
- väkivaltaiset kasvatus- ja käyttäytymismallit usein "periytyvät" sukupolvelta toiselle ja
- lapsella on oikeus väkivallattomaan kasvuympäristöön.

Erityisen virittävänä voidaan pitää sitä uutisoinnissa ja keskustelussa esitettyä argumentaatiota, jossa ruumiillinen kaajoaminen lapseen kyseenalaistettiin huomauttamalla, että eihän toista aikuistakaan saa tukistaa tai läpsiä, jos tämä tekee jotain hölmöä. Miksi ihmeessä vastaava siis pitäisi hyväksyä puolustuskyvyttömiä ja herkkien lasten kohdalla?

Kaikki nämä argumentit "tarjottiin" keskusteluun tutkijoiden ja muiden asiantuntijoiden tulkintoina jo tutki-

muksen uutisoinnissa. Aiheen moraalisen latauksen vuoksi keskustelussa oli paljon myös yleishumanistista puhetta siitä, että lasta ei yksinkertaisesti saa satuttaa ja alistaa. Kuritusväkivallan taustasyitä sen sijaan pohdittiin keskustelussa niukasti.

Yleisönosastoissa ja erityisesti verkkokeskusteluissa ja -gallupeissa esitettyjen, ruumiillista kuritusta puolustaneiden puheenvuorojen peruslogiikka oli tukistusten, luunnappien ym. "lievän" kurituksen ja väkivallan erottaminen toisistaan. Väkiältä, esimerkiksi potkiminen tai lyöminen, tuomittiin, mutta lievää ruumiillista kuritusta pidettiin hyväksyttävänä äärikeinona, joka asettaa rajoja esimerkiksi silloin, kun lapsi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille eikä puhe mene perille.

Moni vetosi "lievää" ruumiillista kuritusta puolustaessaan omaan kokemukseen: hänestä ja hänen lapsistaan on tullut vastuullisia ja menestyviä kansalaisia. Tukkapollyjä ym. kuvattiinkin rakkauden teoiksi, joihin olennaisina osina kuuluvat myös teon sanallinen selittäminen ja lohduttaminen (esim. sylissä pitäminen) jälkeenpäin. Fundamentalistiset, vanhoja fraaseja (esim. "joka vitsaa säästää, se lastaan vihaa") käyttävät kuritusmyönteiset puheenvuorot sen sijaan olivat keskustelussa hyvin harvinaisia.

Kuten Lastensuojelun Keskusliiton tutkija **Heikki Sariola** julkisuudessa arvioi, keskustelun vaikutus näkyi loka-kuussa 2006 julkistetun uuden tutkimuksen tuloksissa. Ruumiillisen kurituksen kannatus oli heikentynyt ja tukistamiset ja läimäyttelyt "tunnustaneiden" osuudet olivat pudonneet merkittävästi. Tämä tutkimus sinänsä sai julkisuudessa paljon vähemmän huomiota kuin edeltäjänsä, ja siitä uutisoitiin parisuhdeväkivallan tuomitsemista korostaen, jolloin myönteinen kehitys kuritusväkivaltaa koskevissa asenteissa ei tullut kunnolla esiin.

KESKUSTELU HILJENEE

Virikkeitä keskusteluun kuritusväkivallan ongelmasta tuli syksyllä 2006 muualtakin kuin Lastensuojelun Keskusliitosta. Silloin julkistettiin myös YK:lle ja Suomen UNICEFille tehdyt tutkimukset lasten kohtaamasta väkivallasta ja ruumiillista kuritusta koskevista asenteista yläasteikäisten keskuudessa. Samaan aikaan valmisteltiin lastensuojelulain muuttamista ja päätettiin, että eri hallinnonalojen yhteinen painopiste vuonna 2007 on lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vähentäminen.

Alkuvuoden 2007 aikana keskustelun sijaan hiljeni, ja selvät viittaukset Lastensuojelun Keskusliiton tutkimuksiin ja kampanjaan jäivät mediassa vähäisiksi. Vahvimmin elämään näytti jääneen syyskuussa julkistettu (ja jo lokakuussa "vanhentunut") tieto, jonka mukaan kolmasosa suomalaisista hyväksyy lasten ruumiillisen kurituksen. Suoria viittauksia siihen, että Älä lyö lasta -kampanja olisi vaikuttanut omaan mielipiteeseen, ei mediajulkisuudessa esiintynyt. ■

Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden tohtori, joka on tutkinut paljon julkisia keskusteluja ja mielipideilmastoa erityisesti päihdekysymyksissä.

Uusi nuorisorangaistus

Määrät vähäisiä, kokemukset pääosin myönteisiä

Nuorisorangaistusta koskevassa sääntelyssä ei ole suuria ongelmia. Myös toimeenpanokäytännöt osoittautuivat Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan tarkoituksenmukaisiksi ja toimiviksi. Vuonna 2005 toteutetun nuorisorangaistuksen vakinaistamisen voi todeta näiltä osin onnistuneen. Seuraamuksen vähäiseksi jäänyt käyttö on kuitenkin selvä ongelma. Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelmia laaditaan vähän ja kriminaalihuolto antaa joka toisessa tapauksessa kielteisen lausunnon nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta.

Valikoituminen nuorisorangaistukseen on sängen sattumanvaraista riippuen paikkakunnasta. Edelleen pulmana on se, että prosessinaikaisille selvityksille ei ole riittävää säädöspohjaa. Tämä luo epävarmuutta ja on omiaan aiheuttamaan sen, että nuorisorangaistuksen käyttömahdollisuutta pohditaan nuorisoprosessin liian myöhäisessä vaiheessa.

Silloin kun nuoresta laaditaan toimeenpanosuunnitelma, nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuus punnitaan kriminaalihuollossa sängen tarkasti. Toimeenpanosuunnitelmat ovat nykyisin korkealaatuisempia kuin koikeiluajana – varsinkin sen alkuaikoina. Ne sisältävät tietoja, joita tuomioistuimet

niiltä otaksuttavasti odottavat. Nuorisorangaistuksen käyttöä perustellaan lainmukaisilla kriteereillä (uusimisriski ja sosiaalisen selviytymisen edistäminen), mutta myös muita oikeudellisesti hyväksytyjä mutta liian laajasti sovellettuna kyseenalaisia kriteereitä on löydettävissä.

Nykykäytäntö on kuitenkin siinä mielessä pulmallinen, ettei nuorisorangaistusta suositeta seuraamukseksi, jos nuoren ei oleteta selviytyvän täytäntöönpanosta. Tiettyyn rajaan saakka tämä on ymmärrettävää. Avoseuraamusten luonteeseen kuuluu kuitenkin riski epäonnistumisesta. Jos seuraamuksia kohdennetaan vain ns. ”helppoon ryhmään”, häviävät samalla ne preventiomahdolli-

suudet, joita ”vaikeampien” nuorten tapauksissa voisi olla. Nuoren motivaatiolle ei saa antaa itsenäisesti ratkaisevaa merkitystä. Motivaation puutteen liiallinen huomio ottaminen suosituksessa voi jossain tapauksissa aiheuttaa sen, että nimenomaan eniten intensiivistä puuttumista tarvitsevat nuoret eivät valikoidu nuorisorangaistukseen.

Toimeenpanosuunnitelman laatimisessa on viisi tavoitetta: nuoren ja hänen huoltajansa kuuleminen, nuoren sosiaalisen tilanteen kartoittaminen, rikoksen uusimisriskin arvioiminen, toimeenpanon sisällön suunnittelu ja nuoren motivoiminen rangaistuksen suorittamiseen. Nuorisorangaistukseen tuomittuja nuoria on yleensä

tavattu kahdesti suunnitelmaa laadittaessa. Nuoren ja hänen huoltajiensa lisäksi prosessissa on tavallisesti mukana myös muita tahoja, kuten sosiaaliviranomaisia tai huostaanotettujen nuorten sijoituspaikkojen edustajia. Yhteistyö kriminaalihuollon ja eri viranomaisten välillä on ollut pääosin sujuvaa. Asioiden käsittelyajat kriminaalihuollossa ovat olleet hyviä eikä viivästyksiä ole yleensä tullut.

RIKOSOIKEUS JA LASTENSUOJELU

Tutkimuksessa tuli esille myös se, että suomalainen järjestelmä, jossa sekä sosiaaliviranomaiset että oikeusviranomaiset käsittelevät nuorten ongelmia, ei johda sanktiokumulaatioon aina-

Nuorisorangaistuksen sisältö on tarkoin ohjeistettu. Osin ristiriitaista palautetta valvojlilta saanut nuorisorangaistuksen käsikirja ”Ohjenuora” luo tarkat raamit toimeenpanolle.

kaan rikosoikeusjärjestelmän näkökulmasta. Toisin sanoen ne nuoret, jotka on otettu huostaan ja sijoitettu laitokseen rikoskäyttäytymisen johdosta, tuomitaan pääsääntöisesti ehdolliseen vankeuteen ja vain poikkeuksellisesti nuorisorangaistukseen.

Toisaalta puolet tutkimusaineiston nuorista on jossain elämänsä vaiheessa ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle, luku on yli 20-kertainen koko ikäryhmään verrattuna. Tämä puolestaan kertoo, että rikoskontrollijärjestelmän ja lastensuojelun piirissä on verraten sama ongelmanuorten ryhmä.

Suomessa rikosoikeus- ja lastensuojelujärjestelmä paikkaavat toinen toisiaan: esimerkiksi nuorisorangaistusta käytetään, jos lasten-

suojelupalvelut eivät täysin vastaa nuoren tarpeita ja nuorisorangaistus tuo ”interventiokokonaisuuteen” tarvittavan lisän. Dynamiikka toimii myös toiseen suuntaan: nuorisorangaistus saatetaan tarpeen mukaan keskeyttää (aluksi väliaikaisesti), jos nuori sijoitetaan päihdehuolto- tai lastensuojelulaitokseen.

SEURAAMUKSEN VÄHÄINEN KÄYTTÖ JA KOHDENTUMINEN

Seuraamuksen käyttö on ollut huomattavasti odotettua vähäisempää. Vuonna 2005 valmistui 113 toimeenpanosuunnitelmaa. Näistä hieman yli puolessa (58 kpl, 51 %) nuorisorangaistus katsottiin tarkoituksenmukaiseksi seuraamukseksi. Vuonna 2005

tuomittiin 43 ja vuonna 2006 40 nuorisorangaistusta. Lainvalmisteluasiakirjoissa niitä arvioitiin tulevan täytännönpantavaksi esimerkiksi vuonna 2006 140 ja vuonna 2007 jo 190 – eli moninkertainen määrä.

Seuraamuksen vähäinen käyttö on monen asian summa. Henkilötutkintakäytännöissä ei ehkä tunnisteta nuorisorangaistuksen kohderyhmää. Kaikkia nuoria ei tavoiteta toimeenpanosuunnitelman tekoa varten. Kriminaalihuolto on lisäksi omaksunut seuraamussuosituksissaan varsin tiukan linjan: se antaa kielteisen lausunnon nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuudesta noin joka toisessa tapauksessa. Lopulta tuomioistuimet eivät aina tuomitse nuoriso-

NUORISORANGAISTUKSEEN TUOMITTU TYPILLINEN NUORI

Nuorisorangaistus on tarkoitettu nuorille, joiden tausta ja elämäntilanne ei ole paras mahdollinen. Tutkimuksen mukaan ”tyypillinen” tuomittu nuori on seuraavanlainen:

”X on 17-vuotias poika, joka on käynyt peruskoulun loppuun. Seuraamuksen toimeenpanon hetkellä X on työtön. Hän asuu vanhempiensa luona, mutta on ollut aikaisemmin sijoitettuna kodin ulkopuolelle. X ei ole huumeriippuvainen, mutta on kokeillut huumeita tai käyttänyt niitä satunnaisesti. Alkoholin käytöstä aiheutuu X:lle merkittävää harmia: viikonloppuisin X juo itsensä humalaan, ja hän on tehnyt rikoksensa humalassa. X on aikaisemmin tuomittu maksamaan sakkoja ja ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rikokset ovat tyyppillisesti väkivaltarikoksia. X on tuomittu rangaistuksen lisäksi maksamaan useiden satojen eurojen vahingonkorvauksia, joista aiheutuu huomattavaa haittaa tulevaisuudessa. X:lla on rikoksiin altistava kaveriporukka. X suorittaa nuorisorangaistuksen loppuun, mutta toimeenpanon aikana häntä on jouduttu huomauttamaan myöhästelyistä ja poissaoloista. X kokee, että nuorisorangaistuksesta on ollut hänelle hyötyä ja kokee saaneensa kriminaalihuolloilta tukea elämänhallintaan enemmän kuin lastensuojeluviranomaisilta.”

Vertailu aikaisempaan tutkimukseen osoittaa, että keskeisin muutos tuomitsemiskäytännöissä on toimeenpanosuunnitelmista välittyvä nuoren motivaation ja kyvyn entistä suurempi merkitys.

➔ rangaistusta kriminaalihuollon suosituksesta huolimatta: joka viidennessä tapauksessa käy näin. Tämä johtuu siitä, että monet tuomarit pitävät nuorisorangaistusta ehdollista vankeutta ankarampana seuraamuksena.

HUOMIOITA RANGAISTUSKÄYTÄNNÖSTÄ

Yli puolessa nuorisorangaistustuomiosta päärikos oli väkivaltarikos. Seuraamuksen toimeenpanossa tulee kiinnittää huomiota keskusteluihin ja ohjelmiin, joilla pyritään vähentämään väkivaltaista käytöstä. Suuttumuksen hallintaohjelman asema nuorisorangaistuksen sisällössä on myös käytännössä merkittävä.

Tuomittujen nuorisorangaistusten kesto oli keskimäärin 6,2 kuukautta. Rangaistuksen rakenteen muuntaminen yksiosaiseksi on siten johtanut siihen, että seuraamuksen keskimitta on kaksi kuukautta lyhyempi kuin kokeilussa. Tämä ei ole ongelma, koska nuorisorangaistus on etenkin nykyisin sisällöltään varsin intensiivinen seuraamus.

Nuorten maksettavaksi tuomittiin suuria vahingonkorvauksia. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että myös seuraamuksen sisällössä kiinnitetäisiin huomiota keinoihin selvittää vahingonkorvauksista.

Nuorisorangaistukseen tuomitut nuoret on aikaisemmin todennäköisesti tuomittu johonkin rangaistukseen. Nuorten aikaisempia ehdolli-

sia vankeusrangaistuksia ei kuitenkaan pidetä tuomitsemiskäytännössä edellytyksenä nuorisorangaistuksen käytölle. Vertailu aikaisempaan nuorisorangaistustutkimukseen osoittaa, että keskeisin muutos tuomitsemiskäytännöissä on toimeenpanosuunnitelmista välittyvä nuoren motivaation ja kyvyn entistä suurempi merkitys. Nuorisorangaistustuomiot perustellaan nykyisin aiempaa paremmin.

SEURAAMUKSEN SISÄLTÖ

Nuorisorangaistuksen sisältö on hyvin tarkoin ohjeistettu. Yksityiskohtainen ja osin ristiriitaista palautetta valvojilta saanut nuorisorangaistuksen käsikirja ”Ohjenuora” luo tarkat raamit toimeenpanolle. Toimeenpanon intensiivisyys on kutakuinkin lain esitöissä ja kriminaalihuollon ohjeissa esitettyjen suositusten mukaista.

NRL 2.2 §:n mukaan nuorisorangaistuksen tulisi sisältää työhön ja työelämään perehdyttämistä, jollei sitä ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana tai jollei se ole erityisen vaikea järjestää. Työelementin pois jättäminen on lain mukaan mahdollista vain poikkeuksellisesti. Työosiota on kuitenkin käytetty hyvin harvoin, ja tuolloinkin kyse on usein ollut työelämään perehdyttämisestä eikä varsinaisesta työnteosta. Uuden nuorisorangaistuslain myötä työn ja sen tekoon perehdyttämisen osuus seuraa-

muksen sisällöstä on laskenut kokeiluajaisesta kolmanneksesta viiteen prosenttiin. Ohjelmien ja kirjallisten harjoitusten osuus on noussut kokeiluajaisesta neljänneksestä lähes kahteen kolmasosaan. Muutokset seuraamuksen sisällössä ovat siis hyvin merkittäviä ja perustuvat suurelta osin kriminaalihuollon ohjeistuksiin, ei lainsäädäntöön eikä merkittävässä määrin lain esitöihin.

ONNISTUNEET OHJELMAT

Rikoskeskustelut kuuluvat Kriminaalihuoltolaitoksen ohjeistuksen mukaan jokaisen nuorisorangaistuksen toimeenpanoon. Rikoskeskusteluja käytiinkin yhtä lukuun ottamatta kaikissa arvioiduissa toimeenpanoissa. Niitä pidettiin valvojen loppuarvioissa selvästi onnistuneimpana osa-alueena. Monet keskusteluja hyödyllisinä pitäneistä nuorista korostivat sitä, että ovat alkaneet ajatella asioita uudella tavalla, joutuneet miettimään käyttäytymistään ja oppineet näkemään asiat toisesta näkökulmasta.

Toiseksi onnistuneimpana toimeenpanon osa-alueena pidettiin suuttumuksen hallintaa. Tämä osio oli herättänyt nuoren pohtimaan aggressiivisuuttaan ja omia käyttäytymismallejaan tai panostamaan itsehillintään sekä näkemään väkivallan hyödyttömyyden ja etsimään tilanteisiin uusia toimintatapoja. Hieman alle puolet suuttu-

muksen hallintaosion läpikäyneistä nuorista koki hyötynensä keskusteluista.

Loppuarvioinneissa monet valvojista olivat maininneet nuoren päässeen kiinni työelämään tai saaneen opiskelupaikan nuorisorangaistuksen toimeenpanon alkamisen jälkeen. Motivoivia keskusteluja ei pidetty erityisen onnistuneina. Merkinä motiivoinnin onnistumisesta voi kuitenkin pitää sitä, että nuori on suorittanut nuorisorangaistuksen loppuun. Selvä enemmistö motivoivia keskusteluja arvioineista nuorista koki hyötynensä muutoskeskusteluista. Myös yhteiskuntaosio sai kiitosta erityisesti nuorilta itseltään. Päihde- ja liikenneosiot oli käyty läpi ainoastaan pienessä osassa toimeenpanoja. Päihdehoitoon ohjaus voi kuitenkin olla, kuten eräs nuori mainitsi, parasta koko nuorisorangaistuksessa. Liikennekeskustelut ovat toimeenpanon vähiten käytetty osio.

Aineistossa oli valvojen mukaan joitakin nuoria, jotka ennestään vakaan elämäntilanteensa vuoksi eivät erityisesti hyötynet nuorisorangaistuksesta. Näillä nuorilla oli yleensä opiskelupaikka, hyvät sosiaaliset suhteet ja taidot, toimivat perhesuhteet, ei päihdeongelmia, nähtävästi olematon rikoksen uusimisriski ja henkilökohtainen tilanne muutenkin kunnossa. Eri osa-alueiden läpi käyminen näiden nuorten kanssa oli haasteellista, koska tehtäviä ja keskusteluja

Tulokset herättävät kysymään, käytetäänkö nuorisorangaistukseen valikoimisessa turhan varovaista linjaa.

piti muokata heille sopiviksi. Tällöin ohjelmia on muokattu luonteeltaan ennaltaehkäiseviksi. Kilttien ja pärjäävien nuorien tuomitseminen nuorisorangaistukseen voi olla turhauttavaa paitsi nuorille itselleen myös kriminaalihuollon työntekijälle. Eräs haastatelluista oli kokenut, että toimeenpano oli tavaltaan ”turhaa työtä”, koska nuorella ei ollut mitään erityisiä ongelmia eikä näin ollen tarvetta sosiaalista selviytymistä edistäville toimenpiteille.

TOIMEENPANON ONNISTUMINEN

Toimeenpanojen onnistumista tarkasteltiin valvojien laatimien loppuarvioiden ja nuorten rikosten uusimistietojen avulla. Valvojien mukaan nuorisorangaistus oli ollut mielekäs ja selkeästi tarkoituksenmukainen seuraamus noin joka toiselle nuorelle. Seuraamusta pidettiin mielekkäänä esimerkiksi siksi, että nuori oli hyötynyt intensiivisestä puuttumisesta, nuorisorangaistus oli parantanut nuoren elämäntilannetta, sillä oli pystytty puuttumaan nuoren rikoskierteseen tai päihteiden ongelmakäyttöön, nuori oli oppinut ymmärtämään tekojensa vakavuuden ja seuraukset paremmin ja rangaistus lisäsi nuoren sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, suuttumushallintaa, itsenäistymistä ja vastuunottoa.

Syyt siihen, miksi nuori ei ollut hyötynyt rangaistukses-

ta, voivat olla hyvin moninaisia. Jos nuorella on samanlaisesti käynnissä mittavat lastensuojelun tukitoimenpiteet, nuorisorangaistus ei välttämättä tuo mitään erityistä lisää nuoren sosiaalisen selviytymisen edistämiseen. Nuoren elämäntilanne voi myös olla niin ongelmallinen, että hän ei yksinkertaisesti pysty hyötymään sosiaalista selviytymistä edistävästä toimista.

Yleisimmin valvojat mainitsivat nuorten kehittyneen rangaistuksen aikana siten, että he olivat oppineet uusia ajattelutai käyttäytymistapoja tai parantaneet elämäntilantaansa. Harva nuorista oli erityisesti taantunut nuorisorangaistuksen aikana, joskaan kaikki eivät olleet onnistuneet lopettamaan tai edes vähentämään rikoskäyttäytymistään tai päihteiden käyttöään.

Nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista uuden tuomion vuoden seuranta-aikana sai 52,7 %. Kun sakot jätetään laskuista pois, vuoden aikana uuden rikosrekisteriin merkittävän rangaistuksen sai 42 % nuorista. Nuorisorangaistukseen tuomittujen uusimisessa ei karkealla ”uusi vai ei usunut” -mittarilla ole tapahtunut merkittävää muutosta verrattuna kokeilu-aikaan. Aineisto ei kuitenkaan antanut mahdollisuutta tehdä luotettavia vertailuja eri rangaistusten välillä. Nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista 16 % (1–2 vuoden seuranta-

kana) tuomittiin vankilarangaistukseen.

SANKTIOINTI JA KESKEYTTÄMINEN

Nuorisorangaistuksen valtakunnallistamisen ja vakinaistamisen yhteydessä kannettiin suurta huolta toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen sanktioinnin toivuudesta ja suuresta keskeyttämisprosentista. Uutena sanktiointikeinona otettiin käyttöön nouto. Noutoa käytettiin tarkastelluissa toimeenpanoissa hyvin vähän, kolme kertaa. Noudon mahdollisuus on kuitenkin osoittautunut tarpeelliseksi, koska sen uhka on auttanut toimeenpanon velvollisuuksien noudattamista.

Kokeilussa 38 % toimeenpanoista keskeytettiin. Vuosina 2005–2006 vastaava osuus oli noin 25 %. Kun mukaan laskuihin otetaan vain uuden lain mukaiset nuorisorangaistukset, on keskeyttämisprosentti vielä matalampi, 13 %. Keskeyttäminen on vähentynyt olennaisesti, mikä luonnollisesti on hyvä asia. Syynä toimeenpanojen aiempaa parempaan onnistumiseen ei kuitenkaan välttämättä ole entistä sujuvampi toimeenpano taikka toimivampi sanktiointijärjestelmä, vaan käytäntö jättää suosittelematta nuorisorangaistusta ”kaikein hankalimpien” nuorten tapauksissa. Siihen tuomitut ovat muutoinkin aiempaa ”kiltimpiä” nuoria. Tulokset herättävät kysymään, käytetäänkö nuorisorangaistukseen valikoimisessa turhan varovaista linjaa.

Seuraamuksen sisällön kunnottavat mahdollisuudet saatetaan näin jättää osaksi käyttämättä.

IKÄRAJAN NOSTAMINEN?

Lainvalmistelussa (Nuorisori-kostoimikunta 2003) on aikaisemmin esitetty nuorisorangaistuksen laajentamista koskemaan myös 18–20-vuotiaiden rikoksia. Tästä on kuitenkin toistaiseksi luovuttu, koska sen on ajateltu lisäävän kriminaalihuollon työ määrää ja tulevan kalliiksi. Kun nuorisorangaistuksen kohderyhmä on jäänyt murto-osaan odotetusta, voitaisiin seuraamuksen ikärajan nostamista pohtia uudelleen ilman resursointipulmia. ■

Artikkeli perustuu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuun Marttunen, Matti & Keisala Hertta: Uusi nuorisorangaistus I: nuorisoprosessi ja tuomitseminen” (julkaisu 230) sekä Keisala, Hertta & Marttunen, Matti ”Uusi nuorisorangaistus II: toimeenpano ja vaikuttavuus” (julkaisu 231).

Vuorovaikutus rikosseuraamustyössä

Vuorovaikutuksella keskeinen osa täytäntöönpanon kehittämisessä

Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin mukaan kasvotusten oleminen toisen ihmisen kanssa on sosiaalisen vuorovaikutuksen perustyyppi. Vuorovaikutuksessa ollessamme teemme toisistamme jatkuvasti tyypityksiä. Tyypitykset ovat sitä yksilöimättöimpiä, mitä kauemmas ne etäännyvät välittömästä, kasvotusten tapahtuvasta vuorovaikutuksesta.

Rikosseuraamustyön vuorovaikutusta voidaan kuvata samalla tavalla. Vuorovaikutus kasvotusten on asiakastyön perustyyppi. Vuorovaikutuksessa tapahtuu paljon tyypittelyä samalla, kun siinä liikutaan läheisyyden ja etäisyyden akselilla suhteessa asiakkaisiin.

Täytäntöönpanon edetessä kasvokkain tapahtuvan läheisen vuorovaikutuksen merkitys kasvaa. Bergerin ja Luckmannin sanoin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa yksilöllisyys ja ainutkertaisuus väistämättä murtautuvat persoonattoman tyypityksen rajausten ulkopuolelle. Vuorovaikutuksessa näemme asiakkaan lisäksi yksilön ja hänen ominaispiirteensä. Tämä asettaa omat haasteensa

vuorovaikutukselle ja sille miten arvioimme asiakasta rikosseuraamustyössä.

Vuorovaikutuksessa voidaan siis rikosseuraamustyön luonteesta johtuen erottaa monia eri tasoja. Tarkastelen seuraavassa lähemmin, millaisia nämä tasot ovat ja kuinka ne vaikuttavat vuorovaikutukseen sekä ohjelmien toteuttamiseen.

VUOROVAIKUTUKSEN TASOT

Kaarina Mönkkönen on teoksessaan ”Vuorovaikutus dialoginen asiakastyö” tarkastellut **Carl Couchin** luokituksen pohjalta sosiaali- ja terveysalan vuorovaikutusta viiden tason kautta. Tasot sopivat hyvin kuvaamaan myös rikosseuraamustyössä olennaisia vuorovaikutuksen muotoja.

Kolme ensimmäistä tasoa kuvaavat vuorovaikutusta tilana, jossa yhteistyötä ei ilmene. Ensimmäinen taso on tilanteessa oloa. Molemmat osapuolet tietävät suhteen lain säätämäksi pakoksi, siksi siinä ollaan vain muodon vuoksi. Toista tasoa kuvataan sosiaalisesti vaikuttamiseksi.

Kyseessä on suhde, jossa toinen osapuoli määrittelee vuorovaikutuksen luonteen ja toinen jää myötäilijäksi. Asian tuntuuteen ja valtaan perustuvissa organisaatioissa määrittelijä on yleensä työntekijä. Kolmas taso on pelisuhde. Pelisuhteet voivat olla yksipuolisia tai molemminpuolisia. Asiakas tai työntekijä yksinään tai molemmat ovat pelaavinaan sellaista peliä, että he ovat tosissaan sanojensa takana. Pelisuhteessa korostuu oman edun tavoittelu.

Vuorovaikutuksen neljäs ja viides taso kuvaavat vuorovaikutusta yhteistyön tiloina. Neljännellä tasolla on päästy yhteistyösuhteen alkuun. Siinä osapuolilla on yhteinen päämäärä. Tarvitaan myös yhteinen ymmärrys siitä, kuinka päämäärän saavuttamiseksi kannattaa edetä. Yhteistyösuhte saattaa kuitenkin liukua sosiaalisen vaikuttamisen, pelin tai tilanteessa olon tasolle, jos suhdetta ei kyetä ylläpitämään.

Yhteistyösuhteen säilymiseksi vuorovaikutuksessa on päästävä viidennelle tasolle, jota kutsutaan yhteistoimin-

nallisuudeksi. Siihen liittyy olennaisena osana molemminpuolinen luottamus. Luottamus mahdollistaa sen, että kontrollia ei tarvita tavoitteisiin pääsemiseksi. Molemmat osapuolet tietävät tosissaan sitoutuneensa asiaan.

TASOT RIKOSSEURAA-MUSTYÖSSÄ

Rikosseuraamustyössä Mönkkösen kolme ensimmäistä vuorovaikutuksen tasoa ovat liiankin tuttuja. Esimerkkinä tilanteessa olosta voidaan mainita ehdonalaisvalvontaan liittyvät tapaamiset, jotka voivat asettaa valvojan vuorovaikutustaidot koetukselle varsinkin silloin, kun kyseessä on asiakas, joka ei kovin mielellään puhu ongelmistaan viranomaisille.

Yksisuuntaisen sosiaalisen vaikuttamisen tilanne saattaa puolestaan syntyä silloin, kun tehdään vapauttamissuunnitelmaa. Asiakas saattaa antaa työntekijän määrittellä tilannettaan, koska se on hänelle helpoin tapa. Myös työntekijä menee mukaan tähän. Todellista, muutokseen tähtäävää työskentelyä ei ehkä tämän

Ohjelmatyössä joudutaan suhteuttamaan vuorovaikutusta hyvin nopeasti ja ottamaan asiakasta huomioon enemmän kuin normaalissa täytäntöönpanossa on ollut tapana.

perusteella onnistuta käynnistämään. Pelitilanteista esimerkkinä voi olla yhdyskuntapalveluasiakas, joka menee päihdekuntoutukseen saadakseen siitä palvelutunteja.

Rikosseuraamustyössä voidaan päästä myös vuorovaikutuksen neljännelle ja viidennelle tasolle. Neljännen tason mukaista yhteistyötä saattaa esiintyä esimerkiksi täytäntöönpanon alkuvaiheissa, kun tehdään rangaistusajan suunnitelmaa. Asiakas saattaa olla yhteistyöhaluinen tehdessään työntekijän kanssa itseään koskevia arvioita ja tavoitteita. Myöhemmin hän saattaa kuitenkin unohtaa alkuvaiheessa sopimansa ja olla toteuttaviinaan tavoitteita pelin hengessä tai muodon vuoksi. Tämän välttämiseksi olisi päästävä yhteistoiminnalliseen vuorovaikutussuhteeseen.

Rikosseuraamustyössä yhteistoiminnallisuuden saavuttaminen ja ylläpitäminen vaatii vuorovaikutukselta paljon. Se voi olla myös kaksiteräinen miekka. Luottamuksen syntyminen auttaa täytäntöönpanon kannalta tärkeiden tavoitteiden saavuttamisessa. Toisaalta liiallinen luottamus saattaa johtaa siihen, että ikäviin asioihin ei uskalleta tai haluta puuttua sen takia, että luottamus ei rikkoutuisi. Esimerkkinä tällaisesta saattaa olla tilanne, jossa työntekijä ei uskalla puuttua yhdyskuntapalveluasiakkaan päihteiden käyttöön palvelun aikana, koska pelkää vaivalla saavutetun yhteistoiminnallisuuden rikkoutuvan.

VUOROVAIKUTUS OHJELMIEN TOTEUTTAMISESSA

Kognitiivis-behavioraalisten ohjelmien lähtökohtana on tietoisuuden kautta tapahtuva vaikuttaminen ihmisten käyttäytymiseen. Tavoitteena on saada asiakas huomaamaan, millainen epäsuhta hänen nykyisen ja mahdollisen, tavoiteltavan elämän välillä vallitsee.

William Millerin ja **Stephen Rollnickin** mukaan vuorovaikutuksen luonne on ohjelmien onnistumisen kannalta vähintään yhtä tärkeä kuin ohjelman taustalla oleva muutosmalli ja menetelmät. Tunnusomaista hyvälle vuorovaikutukselle on asiakaskeisyys, jossa heijastuvat empatia, lämpö ja aitous. Muita ominaisuuksia ovat kyky reflektiiviseen kuuntelemiseen ja rohkeus ottaa esiin muutoksen kannalta tärkeitä asioita niin, että asiakas ei provosoidu. Ohjaajan on oltava herkkä eri tilanteille ja kyettävä tulkitsemaan asiakkaan mielenliikkeitä hyvinkin tarkasti. Ohjaajan kyky intuition siten, että hän samalla käyttää harkintaa ja tilannetajua, korostuu. Ohjaaja ei saa olla liian ohjaava ja määräävä suhteessa asiakkaaseen. Hänen on keskityttävä muutospuheen esiin houkutteluun.

Ohjelmatyössä joudutaan siis suhteuttamaan vuorovaikutusta hyvin nopeasti ja ottamaan asiakasta huomioon enemmän kuin normaalissa täytäntöönpanossa on ollut tapana. Ohjelmien täytäntöönpanosta huolehtivat yleensä samat työntekijät, jot-

ka hoitavat seuraamuksiin liittyviä juridis-hallinnollisia tehtäviä. Roolinsa puolesta he joutuvat myös rajoittamaan asiakkaan toimintaa ja puuttumaan siihen erilaisin sanktioin. Millä tavalla rankaisevat ja rajoittavat käytännöt saatasiin yhdistettyä ohjelmatoiminnan edellyttämään empaattisuuteen, vastavuoroisuuteen ja rohkaisuun? **Christopher Trotterin** alun perin Uudessa-Seelannissa kehittämä sosiaalisen mallintamisen menetelmä (*pro social modelling*) antaa yhden näkemyksen tästä.

SOSIAALINEN MALLINTAMINEN LÄHTÖKOHDAKSI

Sosiaalisessa mallintamisessa työntekijä toimii eräänlaisena positiivisena roolimallina, joka vuorovaikutuksellaan ja toiminnallaan haastaa rikosentekijän rikolliset ajattelutavat ja asenteet. Onnistuakseen tässä työntekijän pitää pystyä luomaan hyvä, aidolle kiinnostukselle ja paneutumiselle perustuva suhde asiakkaaseen. Tämä asettaa työntekijän vuorovaikutustaidot kovalle koetukselle. Vuorovaikutus ei saa olla sen tasoista, että siinä ollaan vain muodon vuoksi tai siksi että siitä saa jotain henkilökohtaista hyötyä. Vuorovaikutuksen on myös oltava joustavaa kuitenkin niin, että molemmat osapuolet ovat tietoisia rooleihinsa kuuluvista velvoitteista ja odotuksista.

Sosiaaliselle mallintamiselle perustuvia käytäntöjä on kehitetty useissa Euroopan maissa. Esimerkkinä voidaan

mainita Englannin ja Walesin ns. tehostettu yhdyskuntarangaistus (*Enhanced Community Punishment*), joka pohjautuu sosiaalisen mallintamisen periaatteille.

Ehkä Suomessakin voitaisiin kokeilla Englannin ja Walesin mallin mukaisia menetelmiä sovitamalla ne yhteen ohjelmatoiminnan kanssa. Kokemuksia tällaisesta työstä on jo saatu. Iisalmissa vuosina 2004–2006 toteutetussa kokeilussa palkattiin tukihenkilö sellaisia yhdyskuntapalvelun suorittajia varten, jotka eivät erilaisten päihde-, mielenterveys- tai elämähallintaan liittyvien ongelmien vuoksi olisi selviytyneet yhdyskuntapalvelusta. Tukihenkilöön rooliin ei kuulunut muodolliseen täytäntöönpanoon kuuluvia tehtäviä. Tukihenkilö pystyi sellaiseen vuorovaikutukseen näiden asiakkaiden kanssa, johon täytäntöönpanosta vastuussa olevat työntekijät eivät päässeet. Yksi selittävä tekijä oli juuri se, että tukihenkilöä ei koettu samanlaisena uhkana.

Iisalmen kokeilu osoittaa joka tapauksessa sen, että meillä on vielä paljon kehitettävää täytäntöönpanossa ja siihen liittyvässä vuorovaikutuksessa. Ohjelmatoiminnan tavoitteiden kannalta on tärkeää, että muu täytäntöönpano toiminnallaan tukee sitä. Vuorovaikutuksella on tässä keskeinen osa. ■

Kirjoittaja on erityisasiantuntija Rikosseuraamusvirastossa. Lähteet saa häneltä, henrik.linderborg@om.fi.

Kriminaalipolitiikka ja rikollisuus Eurobarometreilla mitaten

Eurobarometri on EU:n komission väline seurata jäsenmaiden kansalaisten mielipiteitä unionista ja elämästä yleensä. Mielipiteiden ja asenteiden ohella siinä kysellään väestön kokemuksista. Kerron esimerkein, millaista kriminaalipoliittista tietoa Eurobarometri on tuottanut.

Lähinnä vertaan Suomea kulloiseenkin EU:n jäsenmaiden keskiarvoon tai toisiin Pohjoismaihin.

Eurobarometreja on useita sarjoja. Perussarja, Standardieurobarometri, on kaksi kertaa vuodessa toteutettava kysely. Ensimmäinen tehtiin vuonna 1974 ja tuorein raportti, järjestysluvultaan 67, julkaisee kevään 2007 kyselykierroksen tulokset. Erikoiseurobarometri-sarjassa on vuodesta 1970 alkaen ilmestynyt 278 raporttia, jotka tarkastelevat jotakin tiettyä kysymystä perusteellisemmin. Myös tiettyjä maita koskevia erikoissarjoja julkaistaan. Tämän vuosituksen uutuuksia ovat Flash-eurobarometrit: nopeasti raportoidut puhelinhaastattelut, joissa esimerkiksi toistetaan aikaisemmin käytettyjä kysymyksiä muutosten selvittämiseksi. Niitä on julkaistu alun toista sataa. Lisäksi on aloitettu uusi sarja, Laadulliset Eurobarometri -tutkimukset. Raportteja on julkaistu 12, niiden joukossa tuore tutkimus lapsista ja internetistä (Safer Internet for Children).

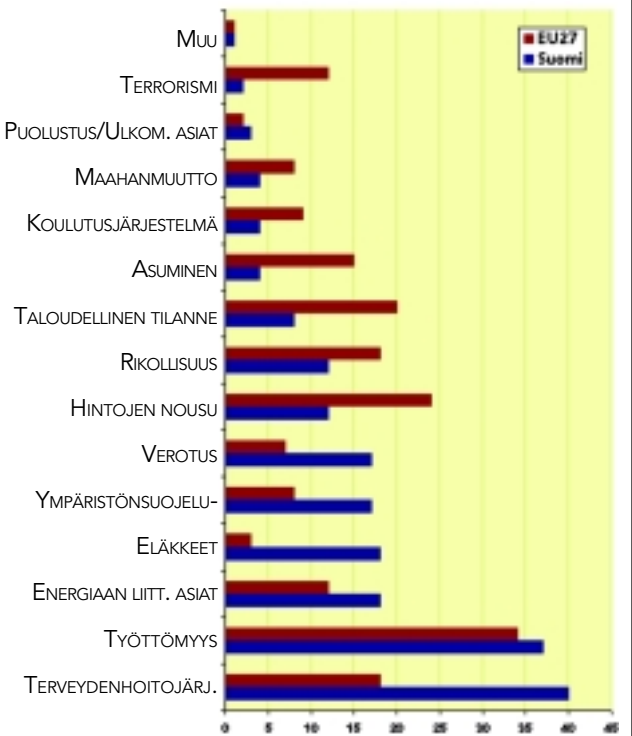
Alkuvuosien barometrit keskittyivät paljon EU:n vaalijärjestelmään, mutta myös väestön tyytyväisyyttä elämäänsä, oman maansa demokratiaan ja yleensä yhteiskuntajärjestelmään mitattiin. Nämä ovat asioita, joilla saattaa olla merkitystä vertailtaessa jäsenmaiden rikollisuuden ja kriminaalipolitiikan eroja. Jo ensimmäisessä Eurobarometrissa oli kriminaa-

lipoliittista asiaa: kysyttiin näkemyksiä kuluttajan suojelemisesta petollisilta kaupoilta ja harhaanjohtavalta mainonnalta.

Vuonna 1979 kysyttiin sekä väestöltä että parlamenttiedokkailta suhtautumista terrorismista seuraaviin rangaistuksiin. Vähemmän yllättävä tulos oli, että jäsenmaissa kannatettiin ankarampia rangaistuksia, väestö kiihkeämmin kuin ehdokkaat. Vuonna 1982 kysyttiin ihmisten pelkoja 10–15 vuoden perspektiivillä. Valittavana oli 11 huolen aihetta, joiden joukossa rikollisuuden ja terrorismin lisääntyminen. Viimeksi mainittu nousee pelkojen kärkeen, mutta monessa jäsenmaassa suurempi huoli oli työttömyydestä. Muutama vuosi myöhemmin työttömyys nousi kaikissa jäsenmaissa selvästi huolten kärkeen ja rikollisuus ja terrorismi kilpailivat kakkossijasta ym-

päristöongelmien kanssa. Kysymykset peuloista ja huolenaiheista ja EU:n roolista suhteessa kansallisiin velvollisuuksiin

Kuvio1. Tärkeimmät, ratkaisua vaativat ongelmat Suomessa, % vastaajista. Eurobarometri 67.

Lähde: Haastattelut huhti–toukokuussa 2007.

erilaisten ongelmien hoitamisessa ovat kyselyjen vakiotavaraa.

Vastaukset riippuvat kuitenkin kysymyksistä: esimerkiksi tarjotuista vaihtoehdoista ja siitä kysytäänkö kärkihuolenaihetta vai voiko mainita useampia. Viimeisimmän Standardieurobarometrin mukaan rikollisuus kuuluu keskimäärin EU27:ssä noin joka neljännen mielestä kahden tärkeimmän ratkaisua vaativan ongelman joukkoon vastaajan kotimaassa. Se on työttömyyden jälkeen toiseksi suurin huolenaihe. Suomessa sen sijaan terveydenhoito, työttömyys, eläkkeet, energia, verotus ja ympäristö ovat rikollisuutta tärkeämpiä huolenaiheita ja inflaatiokin sen kanssa tasavertainen. (Kuvio 1)

Vuonna 1985 kysyttiin, olisiko terrorismia ja rikollisuutta vastaan taisteltava yhteisön vai kansallisin toimin. Tehtävä kuuluu väestön vankan enemmistön mielestä yhteisölle. Vuoden 1988 Eurobarometri nosti teemaksi rasismia ja muukalaiskammon, mikä sittemmin on toistunut useissa kyselyissä. Vuonna 1989 kysyttiin ihmisten suhtautumista voimatoimiin mielenosoittajia vastaan järjestyksen ylläpidon nimissä. Vuoden 1992 kyselyssä tiedusteltiin väestön suhtautumisesta Maastrichtin sopimuksen 14 avainneukseen. Yksimielisin ja voimakkain kannatus oli sillä, että jäsenmaitten hallitusten tulisi tehdä enemmän yhteistyötä huumausaineiden ja järjestäytyneen rikollisuuden vastustamiseksi. Yhdeksän kymmenestä vastaajasta oli tätä mieltä.

SUOMALAISTEN ARVOT PUNTARISSA

Suomalaisia tietysti kiinnostavat kyselykierrokset, joissa itse olemme mukana, siis vuodesta 1995 alkaen. Varhemmissakin tosin on runsaasti esimerkiksi sellaisia eurooppalaisia arvoja koskevia kysymyksiä, joista kannattaisi katsoa, millaiseen yhteisöön liityimme ja millainen asenteiden kehitys sittemmin on ollut.

Erilaiset arvokysymykset ovat toistuneet läpi mittarin historian. Vuonna 2006 kysyttiin, hyväksyykö vastaaja väitteen, että nykyisin ollaan liian suvaitsevaisia ja rikollisia tulisi rangaista ankarammin. Kaikissa Pohjoismaissa vastustetaan väitettä enemmän kuin keskimäärin EU:ssa, mutta suomalaiset ovat Tanskaan ja Ruotsiin verrattuna olennaisesti rangaistusmielise-

mpiä. Hyvin yhteisiin pohjoismaisiin arvoihin näyttäisi kuuluvan yksilönvapauksien puolustaminen. Vain hollantilaisista useampi on eri mieltä väitteestä, että tarvitsemme enemmän tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, vaikka silloin jouduttaisiin rajoittamaan yksilön vapauksia.

Eurobarometrissa oli jo useamman kerran kysely, miten väestö luottaa toisten jäsenmaiden tai EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisiin (ensimmäinen 1970). Vuonna 1996 kysyttiin myös oman maan kansalaisiin luottamista. Luottamus oli voimakkainta Suomessa. Keskinäisluottamus kuuluu asioihin, jolla on vankka yhteys turvallisuuden tunteeseen ja useisiin rikollisuuden ja kriminaalipolitiikan piirteisiin. Joissakin rikollisuuden yleisyyttä sittemmin mitan- neissa Eurobarometreissa tämä luottavaisuus saattaa näkyä siinä, ettemme oikein usko, että maanmiehemme syyllistyisivät kysytyihin rikoksiin.

Vuoden 1998 toisella EB-kierroksella kyseltiin seuraavalle sukupolvelle jätetystä perinnöstä 11 eri aihealueella. Kysymyksessä pyydettiin arvioimaan, onko onnistuttu vai ei. Suhteellisen yksimielisesti arvioitiin, että vapauden edistämisessä perintö on myönteinen. Henkilökohtainen turvallisuus oli yksi kysytty teema. Se kuului niihin, joissa annettiin voittopuolisesti kielteinen arviointi työllisyyden, ympäristön ja moraalien ja etiikan jälkeen.

ERIKOISKYSELYJÄ LAPSISEKSITURISMISTA, VÄKIVALLASTA JA PIMEÄSTÄ TYÖSTÄ

Erikoiseurobarometrien kriminaalipolitiikalle relevantteja teemoja ovat olleet: – miehet ja naiset (kyselyitä vuodesta 1975) ja esimerkiksi naisten kokemukset työsyöjinnästä (1980 alkaen) – näkemyksiä köyhyydestä (kyselyitä vuodesta 1977), myöhemmin teema laajennettu käsittämään myös sosiaalisen eksklusion ja 2002 raportti puhuu muodikkaasti sosiaalisesta prekariaatista – nuoret eurooppalaiset – rasismi ja muukalaiskammo – eurooppalaiset arvot.

Joistakin aiheista pistää silmään, mitä niissä ei ole selvitetty. Esimerkiksi vuoden 1992 kysely työturvallisuudesta ja -terveydestä ei mitenkään maininnut työteh-

tävissä kohdattua väkivaltaa eikä vuoden 1999 tasa-arvokyselyssä käsitelty lainkaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Vuonna 1998 tehtiin kysely lapsiseksiturismista. Vain 5 prosenttia suomalaisista uskoi ilmiön hyvin yleiseksi, kun Beneluxmaissa näin vastasi kaksi viidestä. Kyselyssä selvitettiin mielipiteitä ongelman syistä, käsityksiä tyyppillisistä lasten hyväksikäyttäjistä ja keinoista ongelman ehkäisemiseksi (suhtautumisessa kysymykseen repressio vai preventio, jälkimmäisen kannatus oli Suomessa voimakkain). 70 % suomalaisista ilmoitti välttävänsä turistikohteita, joissa tietäisivät esiintyvän lapsiseksiturismia (mutta ei edes puolet tanskalaisista). Vain neljä prosenttia jäsenmaiden väestöstä kertoi kohdanneensa lapsiseksiturismia matkoillaan.

Vuonna 1999 tutkittiin sekä naisiin että lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa osin samanlaisilla kysymyksillä. Vain tanskalaiset pitivät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vähemmän yleisenä kuin suomalaiset. Lapsiin kohdistuvan väkivallan suomalaiset arvioivat harvinaisemmaksi kuin naisiin kohdistuvan (yleensä edellistä pidettiin yleisempänä). Kyselyissä on laaja joukko väkivallan määrittelyä, hyväksyttävyyttä, syitä ja sitä, keiden kuuluu auttaa uhreja sekä erilaisten ehkäisymenetelmien tehoa koskevia kysymyksiä. Vain 53 prosenttia suomalaisista piti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa aina hylättävänä ja lain mukaan rangaistavana, kun EU15:ssä näin vastanneiden keskiarvo oli 61 prosenttia. Kun kysymys koski naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa, 59 prosenttia suomalaisista ei sitä hyväksynyt ja uskoi sen olevan aina rangaistavaa, mikä on selvästi lähempänä EU15:n keskiarvoa, 62 prosenttia.

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevassa tutkimuksessa oli lisäkysymyksiä siitä, kuinka tuttu ongelma on työ- ja opiskelupaikoilta, naapurustosta ja ystävä- ja perhepiiristä. Kysyttiin, tunteeo vastaaja mainituista ympäristöistä naisen, joka on perheväkivallan uhri, taikka tällaisen väkivallan aiheuttajan. Vastauksista ei ole lupa päätellä, kuinka yleistä väkivalta on, koska niihin vaikuttaa hyvin olennaisesti, kuinka avoimesti väkivallasta puhutaan. Johdonmukaisesti niiden suomalaisten osuudet, jotka tunsivat uhrin tai tekijän jostakin mainituista ym-

→ päristöistä, olivat EU15:n keskiarvoa korkeammat. Yleensä korkeita osuuksia on maissa, joissa naisiin kohdistuva väkivalta on pitkään ollut poliittisella agendalla. Suomalaisesta naisuhritutkimuksesta lisäksi tiedetään, että enemmistö uhreista kertoo kokemastaan parisuhdeväkivalta ystäväpiirilleen ja siitä kerrotaan myös perheenjäsenille, työtovereille ja naapureille.

Vuonna 2007 Eurobarometrillä tutkittiin pimeän (verottamattoman) työn yleisyyttä. Kolmella kysymyksellä tiedusteltiin, miten väestö on viimeisten 12 kuukauden aikana vastaanottanut tavaroita tai palveluksia, joihin oli syytä uskoa sisältyneen pimeää työtä. Suomalaiset arvioivat käyttäneensä hyväkseen pimeää työtä suunnilleen yhtä usein kuin EU27:ssä keskimäärin, mutta puolet harvemmin kuin ruotsalaiset (tanskalaiset puolestaan vastasivat kysymykseen myöntävästi vielä useammin). Myös sitä kysyttiin, onko viimeisen 12 kuukauden aikana itse tehnyt työtä verotta. EU27:ssä tämän myönsi keskimäärin 5 ja suomalaisista 4 prosenttia, kun sitä vastoin esimerkiksi tanskalaisista 18 ja ruotsalaisista 10 prosenttia. Kyselyssä oli lukuisia kysymyksiä pimeän työn luonteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä sen hyväksyttävyydestä. Kysyttiin jopa arviota kiinnijoutumisriskistä.

RIKOKSEN PELKOA SEURATTU YLI 10 VUOTTA

Vuonna 2002 toistettiin väestön turvallisuuden tunnetta ja huumeongelmien kohtaamista koskevat kyselyt vuosilta 1996 ja 2000. Pohjoismaissa (erityisesti Tanskassa) turvallisuuden tunne oli voimakkain (mitattuna öiseen aikaan ja yksin asuinalueellaan kulkemisella). Kysely osoitti taas, että turvallisuuden tunteella ja sillä, kuinka usein havaitsee merkkejä huumeongelmasta arkiympäristössä, on selvä yhteys.

Rikoksen pelkoa mitattiin tällä kierroksella myös arviolla, kuinka todennäköisesti vastaaja joutuisi seuraavan 12 kuukauden aikana varkauden, murron, ryöstön tai väkivallan taikka sillä uhkaamisen kohteeksi. Tällaisessa riskiarvioinnissa Suomi sijoittuu varsin tarkkaan EU15 keskiarvoon (arvio väkivallan tai uhkauksen riskistä tosin hieman korkeampi),

mutta Ruotsin tavoin Suomessakin varkauden (pois luettuna kännykkävarkaudet) riskiä pidetään olennaisesti suurempana kuin EU15:ssä keskimäärin.

Kyselyyn oli liitetty myös kysymyksiä suhtautumisesta poliisitoimintaan ja rikollisuuden ehkäisyyn. Suomalaiset uskovat murtohälyttimiin ja turvalukkoihin rikosten ehkäisykeinona (mutta eivät niitä hanki, kertoo eurooppalainen rikosuhritutkimus). Yllättäen myös neljä viidestä suomalaisesta uskoo naapurivalvontaohjelmiin eli yhtä moni kuin englantilaisista. Naapurivalvontaohjelmilla on pitkä perinne Englannissa ja ne kattavat suurimman osan asuinalueista, kun taas Suomessa ei ole toteutettu yhtään varsinaista naapurivalvontaohjelmaa. Suomalaiset eivät usko paremman poliisitoiminnan vähentävän rikoksia, mutta näkevät poliisin tekevän hyvää työtä taistelussa rikollisuutta vastaan.

Flash-sarjassa on julkaistu vuonna 2005 tehdyn Urban Audit -kyselyn ensimmäisen kierroksen tulokset. Kyselyssä tutkittiin elämisen laatua 15 eurooppalaisessa kaupungissa, mukana myös meidän Helsingimme. Tuloksiin kuuluu, että Pohjoismaiden pääkaupungit kuuluvat turvalisimmiksi koettujen kärkeen, kun asiaa mitataan vakiokysymyksellä liikkumisesta öiseen aikaan yksin omalla asuinalueella. Kysely kertoo myös, että tukholmalaiset arvioivat kaupungissa asuvat ulkomaalaiset huonoimmin integroituneiksi, helsinkiläisten arvio on kaupunkien keskiarvoa.

Vuonna 2006 selvitettiin eurooppalaisten asenteet alkoholiin ja tupakkaan. Huumeista on kysytty useinkin. Samana vuonna kysyttiin mm. suhtautumista todistajien suojeluun, veropetoksiin (Suomessa tätä pidettiin vähiten yleisenä ongelmana Luxemburgin jälkeen) ja verotietojen luovuttamiseen jäsenmaiden kesken rajat ylittävän taloudellisen rikollisuuden paljastamiseksi (kaikki Pohjoismaat kannattamassa jyrkästi).

PUUTTEISTAAN HUOLIMATTA AINUTLAATUINEN AINEISTO

Eurobarometrit ovat herättäneet epäilyjä, että kysymykset eivät aina ole aivan samansisältöisiä eri kielillä. Lukuun ottamatta vuodesta toiseen toistuvia kysymyksiä niitä ei liioin ole testattu niin kuin

vaativissa kansainvälisissä vertailuissa kuuluisi tehdä. Muotoilut eivät aina ole niitä, joita asiantuntijat pitäisivät parhaina. Puute on, että kyselyjen aineistot eivät ole käytettävissä (mutta kaikki raportit ovat Internetissä, vanhimmat tosin osin lukukelvottomina). Useimmat raportit vain kertovat kysymyksittäin vastausjakautumat eri maissa ja jaottelemalla kaikkien maiden yhteistulokset sukupuolen, iän, sosiaaliseen ja vastaavien keskeisten taustamuuttujien mukaan. Raportteista näkyy varovaisuus tulkintojen esittämisessä. Ne varsinaisesti tekisivät tulokset kiinnostaviksi, mutta voisivat aiheuttaa erimielisyyksiä.

Komissio kyllä näyttää huolehtineen, että se käyttää Eurobarometriä välineenä saadakseen kannatusta politiikalleen. Esimerkiksi ongelmaan kuin ongelmaan on odotettavissa, että vastaajat toivovat unionin voimakkaampaa panosta. Yleensä kysytään vain asioista, joissa komissio on suunnitellut toimivansa. Kriminaalipolitiikassa epäilemättä Eurobarometriä on käytetty välineenä väestön tuen saamiseksi organisoidun rikollisuuden ja terrorismin vastaiselle taistelulle. EU:n kriminaalipolitiikkahan on yksipuolisesti suuntautunut niihin, vaikka väestön rikosriskit ovat arkirikollisuudessa.

Eurobarometri kokonaisuudessaan on kuitenkin ainutlaatuinen kyselyaineisto eurooppalaisten ihmisten asenteista, mielipiteistä ja kokemuksista. Se kuvaa monessa suhteessa eurooppalaista kriminaalipolitiikkaa ja rikollisuuttakin sekä maitten välisiä eroja. Yhdistelemällä aineistoa ja löytyisi varmasti paljonkin kiinnostavaa tietoa, mihin erot ovat yhteydessä. Tätä tehdään valitettavan harvoin.

Tässäkin esimerkkinä mainitut tulokset mielestäni kiinnostavasti sijoittavat Suomea eurooppalaisten maiden joukkoon. Useat esimerkkitulokset lisäksi antaisivat perusteellisemmän analyysin, johon aineksia löytyisi eri kyselyistä runsaasti. ■

Kirjoittaja on rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri.

Euroopan kriminologipalkinnot jaettu ensimmäistä kertaa

Vuonna 2000 perustettu Euroopan kriminologiyhdistys (European Society of Criminology, ESC) jakoi tänä vuonna ensimmäisen kerran kaksi eurooppalaista kriminologipalkintoa. Toinen on kunnianosoitus elämäntyöstä alalla, toinen puolestaan annetaan nuorelle kriminologille. Kuka tahansa saa asettaa kenet tahansa ehdolle, mutta perustelut pitää esittää. Yhdistyksen johtokunnan nimeämä asiantuntijaraati arvioi ehdokkaat ja johtokunta päättää raadin suosituksen perusteella palkintojen saajat.

Palkinnot myönnettiin syyskuun lopussa Bolognas- ja järjestetyn ESC:n vuotuisen konferenssin yhteydessä. Elämäntyöstä myönnetyn palkinnon sai professori **Anthony Bottoms** Cambridgen ja Sheffieldin yliopistoista Englannista. Nuoren kriminologin palkinnon jakoi kaksi hyvin erilaista tutkijaa: **Philip Verwimp** Belgiasta ja **David Green** Englannista.

Ei ole yllättävää, että kaksi kolmesta palkinnosta meni juuri Englantiin. Englanti on Euroopan kriminologian suurvalta. Kongressin osanottajien maajakaumakin kuvaa tätä ylivoimaa: lähes 800 osanottajasta melkein 200 oli eri puolilta Britanniaa. Vertailun vuoksi: Suomesta pai-

kalla oli sinänsä hyvä edustus, 18 kriminologia, ja Ruotsista 20, Tanskasta ja Norjasta kymmenkunta kummastakin, ja Islannistakin pari.

ELÄMÄNTYÖPALKINTO

Elämäntyöpalkinto meni siis tietävästi ainoalle kriminologian alan ansioistaan aatelehdille kollegalle. Hänen saavutuksensa Englannissa ovat huomattavat. Tosin voidaan kyseenalaistaa hänen erityinen ”eurooppalaisuutensa” – kyllä hänen panoksensa on hyvin Englanti-keskeinen. Vain koska englanninkielinen kriminologia on ollut pitkään niin vaikutusvaltaista, on myös Anthony Bottomsin vaikutuspiiri yleiseurooppalainen ainakin englannin kieltä käyttävällä alueella. Bottoms on teoreettisesti oppinut ja nostaa työnsä aina tavallisen paikallisen tason yläpuolelle vaikka empiria olisikin paikallista.

Raati perusteli valintaa seuraavasti: Bottoms on julkaissut yksin tai yhdessä muiden kanssa 14 kirjaa, toimitanut kirjoja ja julkaissut muutenkin paljon. Hänen elämäntyönsä on kattanut laajan aihepiirin. Kaikilla käsittelemillään alueilla hän on työskennellyt kurinalaisesti, ja on aina paneutunut myös kerättyjen tietojen teoreettiseen tulkintaan. Hänen työssään näkyy myös vahva hen-

kilökohtainen sitoutuminen yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen ja valmius osallistua julkiseen debattiin. Hän on ollut mm. Euroopan Neuvoston ja Englannin hallituksen neuvonantajana monissa kriminaalipolitiikan keskeisissä kysymyksissä. Hänen kansainvälinen sitoutumisensa näkyy myös siinä, että hän on toimittanut useita johtavia kirjasarjoja ja tieteellisiä aikakauslehtiä.

Myös suomalaisten kannattaa tehdä ehdotuksia. Ehdokkuus on tärkeä signaali.

NUORET PALKITUT

Nuoren kriminologin palkinto myönnetään alle 35-vuotiaana julkaistusta tieteellisestä artikkelista. Tällä kertaa tuli kahden kärkiehdokkaan kesken tasapeli. David Greenin (Oxfordin yliopisto) artikkeli koski uudenlaista tapaa ottaa kansalaismielipide huomioon kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa. Philip Verwimpin (Brysselin vapaa yliopisto) artikkeli puolestaan selvitti Ruandan kansanmurhiin osallistuneiden murhamiesten valikoitumista ja sosiaalista asemaa. Raadin mielestä kahta näin radikaalisti erilaista korkeatasoista artikkelia ei voitu panna paremmuusjärjestykseen, ja niinpä palkinto myönnettiin molemmille. Koska kyseessä ei ole rahapalkinto,

jakaminen ei vähennä kummankaan arvoa.

Greenin artikkelissa selvitetään taitavasti ja omape- räisesti, miten ihmiset arvioivat rangaistusten suhteellista ankaruutta. Artikkelissa esitetään myös konkreettinen ehdotus siitä miten kansalaismielipide voitaisiin järjestelmällisesti kytkeä osaksi poliittista päätöksentekoa kriminaalipoliittisissa kysymyksissä. Artikkelissa päädytään esittämään, että poliittiset päätöksentekijät ovat erehtyneet uskoessaan, että yleinen mielipide aina painostaisi muuttamaan seuraamusjärjestelmää ankarampaan suuntaan.

Verwimpin atikkelissa taas kiinnitettiin huomiota siihen, että tekijä onnistui pienellä budjetilla paikallistamaan ja haastattelemaan valtaosan kansanmurhaa edeltäneen ajan kotitalouksista. Näin hän kykeni selvittämään kansanmurhaan osallistuneiden taustat, jotka yllättäen paljastivat, että tekijöissä oli sekä köyhien että rikkaiden maanviljelijöiden roima yliedustus.

Kun on kyse alle 35-vuotiaana julkaistusta artikkelista, suomalaisille on tässä jonkin verran haastetta – kovin moni meikäläisistä harvalukuisista kriminologeista ei ole alle 35-vuotiaana julkaissut ylipäänsä mitään kansainvälisissä julkaisuissa. ■

Suomi osana Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää

Suomen turvapaikkaprosessin on laadultaan jo pitkään nähty olevan hyvin ”eurooppalainen”. Prosessin tulokset antavat kuitenkin aihetta kyseenalaistaa mm. Suomen roolia Euroopan turvapaikkataakan jakamisessa. Suomen perinne maahanmuuttomaana ja Suomen perinne eurooppalaisena yhteistyömaana eivät kulje ongelmitta käsi kädessä.

Maailmassa oli vuoden 2006 lopussa noin 10 miljoonaa pakolaista, josta noin viidesosa Euroopassa. Lisäksi lähes 600 000 ihmistä ympäri maailmaa haki vuoden 2006 aikana turvapaikkaa. Puolet hakemuksista jätettiin Euroopassa ja vuoden aikana myönnettiin Euroopassa noin 33 000 turvapaikkaa ja noin 38 000 oleskelulupaa toissijaisen suojelun perusteella.

Jos turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka, myös hakijan pakolaisstatus hyväksytään. Jos oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella myönnetään, hakija ei ole pakolainen mutta silti suojelun tarpeessa. Kaikissa Euroopan maissa on käytössä kansallisia hallinto-oikeudellisia prosesseja turvapaikanhakijoiden pakolaisstatusten tutkimiselle, ns. turvapaikkaprosesseja, joiden puitteissa ja kansainväliset sopimukset huomioon ottaen päätehtään hakijoille mahdollisesti myönnettävistä oleskeluluvista.

Suomeen saapui vuonna 2006 vähän yli 2100 turvapaikanhakijaa. Vuoden aikana myönnettiin 38 turvapaikkaa ja 85 oleskelulupaa toissijaisen suojelun perusteella. Nämä luvut kertovat selvästi, että Suomi suojelua antavana maana on pieni

tekijä kansainvälisen suojelun areenalla. Verrattuna esimerkiksi Englantiin, Saksaan ja Ruotsiin sekä hakijamäärät että myönnettyjen turvapaikkojen määrät suhteessa hakijamäärään ovat Suomessa pienet. Esimerkiksi Saksa liittyttyään Euroopan Yhteisöön vuonna 1993 toi mukanaan 78 % koko EY:n turvapaikanhakijamäärästä.

Suomi ei kuitenkaan ole ainut maa Euroopassa, jonka luvut poikkeavat keskiarvoista. Sekä turvapaikkaa hakevien määrät että myönnettävien päätösten määrät vaihtelevat suuresti Euroopassa. Esimerkiksi Belgiassa vuonna 2006 turvapaikka myönnettiin 18,5 prosentille hakeneista, Alankomaiden vastaava luku oli 3,0 %, Itävallan 37,5 %, Suomen 1,8 % ja Portugalin 22,8 % (UNHCR: 2006 Global Refugee Trends).

Epätasapaino hakijamäärässä selittyy osaltaan mm. maantieteellisillä eroilla (jotkut maat ovat yksinkertaisesti lähempänä turvapaikanhakijoita tuottavia alueita kuin muut maat), kulttuurisilla tekijöillä (kieli, maahanmuuttoperinne) ja turvapaikkaprosessien teknisillä eroavuuksilla.

Euroopan unionille epätasainen tilanne on kiusallinen muistutus siitä, että harmonisointi on ainakin tähän asti epäon-

nistunut. Turvapaikanhakijalle erot taas kertovat, että kannattaa miettiä tarkkaan, mistä maasta turvapaikkaa hakee.

TAVOITTEENA EU:N YHTEINEN TURVAPAIKKAJÄRJESTELMÄ

EU päätti vuonna 1997 Tampereen huippukokouksessa luoda yhteisen turvapaikkajärjestelmän Eurooppaan. Tarkoituksena oli poistaa yksittäisten turvapaikkaprosessien erot ja samalla tasoittaa jäsenmaiden hakijalukuja. Jos kaikkien maiden prosessit olisivat samanlaisia ja hakijalla olisi samanlaiset mahdollisuudet ”onnistua” riippumatta siitä, mistä maasta turvapaikkaa hakee, myös hakijamäärät tasoittuisivat jäsenmaiden välillä.

Huippukokouksessa päätettiin harmonisoinnin ohella luoda myös muita apumekanismeja tavoitteen saavuttamiseksi. Mittavin ja Suomen kannalta todella tärkeä uudistus liittyy ns. Dublin-säännöstöön, joka Amsterdamin yleissopimuksen myötä tuotiin Schengen-yhteistyöstä EY-oikeuden piiriin.

Dublin-käytäntö tuo rikosoikeudellisen vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen maahanmuutto-oikeuteen ja vel-

Vaikka kaikki jäsenmaat ovat saattaneet voimaan mainitut harmonisoivat direktiivit ja asetukset, turvapaikkaprosessien tulokset eroavat edelleen melkoisesti maasta toiseen.

voittaa jäsenmaat luottamaan toistensa turvapaikkaprosesseihin. Säännösten mukaan jäsenmaa, joka myöntämällä viisumin tai muulla tavalla mahdollistaa kolmannen maan kansalaisen saapumisen Eurooppaan, on vastuussa tämän mahdollisesti jättämästä turvapaikkahakemuksesta alusta loppuun. Jos hakija liikkuu tästä ”ensimmäisestä maasta” toiseen maahan joko hakemuksen vireiläoloaikana tai päätöksen antamisen jälkeen, hänet voidaan lähettää mistä tahansa muusta EU-maasta takaisin hänestä vastuussa olevaan ”ensimmäiseen maahan”.

Tämä mekanismi on luotu ns. burden sharing -periaatteella. Sen avulla välitetään turvapaikanhakijoiden kerääntymisen tiettyyn maahan, jossa esimerkiksi vastaanotto on parempi kuin muualla. Toisaalta mekanismi on käytännössä johtanut siihen, että varsinkin EU:n eteläräjällä sijaitsevat jäsenmaat saavat vastuulleen suhteellisen ison osuuden Euroopan turvapaikanhakijoista.

Dublin-säännöstö on yksi esimerkki mittavasta turvapaikkaoikeudellisesta säännöskokonaisuudesta, jonka EU saattoi voimaan 2000-luvun alkuvuosina. Muut asetukset ja direktiivit koskevat mm. turvapaikanhakijoiden vastaanottamista jäsenmaissa, turvapaikkahakemuksen käsittelyä ja viranomaisten selvittämistä vastuuta, myönteisen päätöksen saaneiden oikeuksia ja velvollisuuksia sekä kielteisen päätöksen saaneiden palautuksia.

Suurin osa näistä direktiiveistä asettaa kuitenkin vain minimitaso vaatimuksia jäsenmaille eikä velvoita ”parempia” käytäntöjä käyttäviä maita laskemaan omia standardejaan minimitasolle. Esimerkiksi Suomessa on tehty vain harvoja muutoksia lainsäädäntöön direktiivien johdosta, koska käytäntömme turvapaikka-asioissa oli jo ennestään suurimmaksi osaksi minimitasoa korkeampi.

Unioni päätti Tampereella myös, että

kun yhteinen perusta on luotu, on käytännön yhteistyön vuoro. Näin ollen vuosina 2008–2012 kehitetään jäsenmaiden valmiuksia yhteistyön ja jaettujen resurssien puitteissa. Muun muussa kehitetään yhteisiä tietopankkeja ja mahdollisesti myös jonkinlainen EU-virasto turvapaikka-asioille. Toivomus on lopuksi saavuttaa tilanne, jossa kaikki Euroopan turvapaikkaprosessit ovat tasavertaisia eli unionin kielellä ”a Common European Asylum System”.

HAASTEITA MYÖS EU-MAIDEN PERINTEISSÄ JA PROSESSEISSA

Vaikka kaikki jäsenmaat ovat saattaneet voimaan mainitut harmonisoivat direktiivit ja asetukset, ja vaikka Euroopassa näin ollen pitäisi olla yhtenäiset kriteerit päätöksenteolle turvapaikka-asioissa, turvapaikkaprosessien tulokset eroavat edelleen melkoisesti maasta toiseen. On siis selvää, että yhtenäisten säännösten ja määritelmien ohella päätöksiin vaikuttavat myös muut seikat.

Erot liittyvät tietenkin osittain jäsenvaltioiden erilaisiin perinteisiin maahanmuuttokysymyksissä – toiset ovat perinteisesti maahanmuuttomaita, toiset puolestaan maastamuuttomaita. Osittain erot kuitenkin liittyvät myös hallintoprosessien erilaisiin rakenteisiin: viranomaisten päätöksentekotavat eroavat melkoisesti jäsenvaltioissa ja esimerkiksi oikeudenkäyntiaineiston julkisuusaste vaihtelee turvapaikka-asioissa jyrkästi. Turvapaikkaprosessit eroavat toisistaan myös rakenteiltaan: siinä missä esimerkiksi Englanti perusti erikoistuneen tribunaalin käsittelemään turvapaikanhakijoiden valituksia, monet muut maat, Suomi mukaan lukien, luottavat yleisten hallintotuomioistuinten asiantuntemukseen myös turvapaikka-asioissa. Lisäksi maiden välillä on huomattavia eroja mm. hakijoita avustavien lakimiesten koulutuksessa ja päätöksentekoon vaikuttavissa todistelusäännöksissä.

SUOMEN ROOLI YHTEISESSÄ JÄRJESTELMÄSSÄ ERIKOINEN

Suomen paikka Euroopan yhteisessä turvapaikkajärjestelmässä on monella tavalla erikoinen. Tämä näkyy myös Suomen pakolaistilastoissa. Suomea turvapaikanhakijoita vastaanottavana maana leimaa erityisesti maantieteellinen sijainti – Suomi on harvoin ensimmäinen maa, johon Eurooppaan pyrkivä turvapaikanhakija saapuu. Maantieteellinen sijainti yhdistettynä Dublin-säännösten tehokkaiseen käyttöön johtaakin siihen, että suhteellisen suuri osuus tänne tulleista hakijoista lähetetään toiseen eurooppalaiseen maahan, koska Suomi ei EU-säännösten perusteella ole vastuussa näistä ihmisistä. Suomeen puolestaan palautetaan erittäin vähän ihmisiä Dublin-säännösten nojalla muista jäsenmaista.

Suomi on myös maa, jonka turvapaikkaprosessi ainakin teoreettisella tasolla on ollut hyvin ”eurooppalainen” jo ennen yhtenäisten säännösten implementointia. Samalla tilastot kuitenkin kertovat, että käytännössä turvapaikkaprosessi ainakin tulokseltaan edustaa yhtä ääripäätä: meillä myönnetään todella vähän turvapaikkoja myös suhteessa hakijamääräämme. Käytäntöä katsoen ja tuloksia tutkien ei ole yhtä helppoa väittää Suomen turvapaikkaprosessia eurooppalaiseksi edes yhtenäisten säännösten voimaansaattamisen jälkeen.

Vaikka Euroopan yhteisen turvapaikkaprosessin rakentaminen ei ole sujunut mutkitta ja vaikka onkin vaikea uskoa täydelliseen harmonisointiin vuoteen 2012 mennessä, Eurooppa liikkuu myös maahanmuuttoasioissa jatkuvasti kohti yhtenäistämistä. Tulevaisuudessa näemme myös varmasti enemmän käytännön yhteistyömalleja sekä päätöksenteossa että päätösten täytäntöönpanossa. ■

Kirjoittaja on tutkija Kansainvälisen talousoikeuden instituutissa Helsingin yliopistossa.

Ne bis in idem -periaatteen toteutuminen EU:ssa

Ne bis in idem -periaatteen sisältö on perinteisesti jaettu kahteen eri merkitykseen: ketään ei tule syyttää kahta kertaa samasta asiasta ja ketään ei tule rangaista kahdesti samasta asiasta. Sekä prosessijärjestelmän että yksittäisen henkilön on voitava luottaa tuomiolla vahvistetun oikeustilan pysyvyyteen. Ketään ei tule myöskään kuormittaa henkisesti tai oikeudellisesti sillä, että häntä vastaan nostetaan rinnakkaisia syytteitä saman asian perusteella (*lis pendens* -periaate). Periaatteen soveltaminen EU:ssa ei ole ollut ongelmatonta.

Henkilöiden ja tavaroiden yhä kasvava vapaa liikkuvuus EU:ssa on ilman muuta positiivinen asia monesta näkökulmasta, mutta samalla myös monet rajat ylittävän rikollisuuden esteet poistuvat. Tällä hetkellä Schengenin sopimus on ainoa EU-instrumentti, joka sääntelee *ne bis in idem* rajat ylittävällä tasolla. Sopimuksen 54 artiklan mukaan ”henkilöä, jota koskevassa asiassa sopimuspuoli on antanut lainvoimaisen tuomion, ei voida syyttää samasta teosta toisen sopimuspuolen toimesta”. Tämän lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjaan sisältyvä säännös *ne bis in idem* -periaatteesta, mutta tämä säännös pätee ainoastaan kansallisella tasolla.

Kaksi kysymystä on erityi-

sen merkittäviä *ne bis in idem* kannalta. Ensinnäkin millaisia menettelyjä periaatteen tulee kattaa ja toiseksi mitä tarkoitetaan samalla asialla (tai teolla)?

ERILAISET MENETTELYT JA RATKAISUN LOPULLISUUS

Niin kauan kun on kyse tavallisista tuomioistuinratkaisuisista, ratkaisujen kattavuutta koskevia tulkintaongelmia ilmenee harvoin. EU-valtioissa on käytössä kuitenkin useita muitakin keinoja kuin tuomioistuimen ratkaisu, joilla (rikos)prosessi voidaan päättää tai lopettaa. Lähtökohtaisesti kyseessä tulee olla rikosasiamenettely, toisin sanoen prosessi joka on pantu vireille rikossyytteen vuoksi. Mutta esimerkiksi hallinnolliset sanktiot, kuten veronlisäykset joita tuomitaan verorikko-

musten yhteydessä, voivat olla myös varsin raskaita ja repressiivisiä. Lisäksi hallinnolliset menettelyt ja sanktiot eroavat toisistaan EU-valtioissa. Teko, joka jossain Pohjoismaassa johtaa puhtaasti rikosoikeudelliseen seuraamukseen, voi esimerkiksi Ranskassa johtaa hallinnollisen sanktion määräämiseen. Jos tämänkaltaisia hallinnollisia menettelyjä suljettaisiin pois *ne bis in idem* soveltamispiiristä, henkilöitä käytännössä suojeltaisiin eri tavalla riippuen siitä, missä valtiossa he syyllistyvät lainrikkomukseen.

Tämä ei olisi sopusoinnussa EU:n pyrkimyksen kanssa kehittää unionia vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueena. Max-Planck-Instituutin vuonna 2002 asettaman työryhmän tehtävänä

oli analysoida *ne bis in idem* rajat ylittävänä periaatteena. Työryhmä esitti muun muassa, että periaatteen tulisi kattaa kaikki luonteeltaan repressiiviset menettelyt riippumatta siitä, luokitellaanko teko rikosoikeudelliseksi sen oikeusjärjestelmän mukaan, joka on määrännyt ensimmäisestä menettelystä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useaan otteeseen käsitellyt sitä, miten sanktion repressiivistä luonnetta tulee määritellä.

Jotta ratkaisu estäisi uuden syytemenettelyn samassa asiassa, vaaditaan myös, että ensimmäinen ratkaisu on ollut ”lopullinen”. EU-valtioiden prosessuaaliset järjestelmät sisältävät kuitenkin menettelyjä, joilla syyteprosessi voidaan päättää ilman, että tuomiota olisi annettu (esimer-

Kaksi kysymystä on erityisen merkittäviä *ne bis in idem*in kannalta: millaisia menettelyjä periaatteen tulee kattaa ja mitä tarkoitetaan samalla asialla.

kiksi *transactie*-menettely, jossa syytetty maksaa eräänlaisen sovintosumman). Ratkaisuisuissaan Gözütok ja Brügge (C-187/01 ja C-358/01, 2003) EY-tuomioistuimien totesi, että sellaiset menettelyt, joilla rikosoikeudellisista toimenpiteistä luovutaan lopullisesti yhdessä jäsenvaltiossa, tulee nähdä lopullisina, vaikka päätös tehdään ilman tuomioistuimen osallistumista eikä se ole muodoltaan tuomio. *Ne bis in idem* -periaatteen tarkoitus ja tavoitteet tulee asettaa menettelyvaatimusten edelle, varsinkin kun menettelyt vaihtelevat jäsenvaltioittain. Vain tällä tavoin voidaan taata henkilöiden vapaa liikkuvuus (myös C-469/03, *Miraglia*, 2005). Näin ollen voisi ajatella, että kaikki sellaiset ratkaisut, jotka ovat lopullisia sen oikeusjärjestelmään mukaan, joka on *ne määrännyt* (esimerkiksi onnistuneet sovittelut, armahdukset ja myös kiistelty *plea bargaining* -menettely), tulee nähdä lopullisina myös muissa EU-valtioissa. Toinen kysymys on tosin, onko EU-valtioilla käytännössä tarpeeksi luottamusta toisiinsa, jotta *ne* voisivat hyväksyä kaikki tällaiset ulkoprosessuaaliset menettelyt.

TEKOJEN IDENTTISYYDEN TULKINTA

Mitä sitten tarkoitetaan ”samalla asialla”? Sekä kansallisissa että kansainvälisissä säännöksissä *ne bis in idem*istä on tehty ero rikosten ja olosuhteiden välillä. Jos A esimerkiksi salakuljettaa huu-

meita Alankomaiden ja Belgian välisen rajan yli, voi hän syyllistyä laittomaan vientiin Alankomaissa ja laittomaan tuontiin Belgiassa. Jos *ne bis in idem* soveltuisi vain samoihin rikoksiin, Belgia voisi tuomita A:n laittomasta tuonnista, vaikka Alankomaat olisi jo tuominnut hänet laittomasta viennistä. Jos periaate sitä vastoin soveltuu olosuhteisiin, tulee soveltamisalasta huomattavan paljon laajempi. Tässä esimerkissä tämä tarkoittaisi, että Belgia ei enää voisi tuomita A:ta, sillä Alankomaat on jo tuominnut hänet samojen olosuhteiden perusteella eli huumeiden rajat ylittävistä salakuljetuksista. Jos ihmiset eivät voisi luottaa kerran jo kansallisesti ratkaistun asian pysyvyyteen, vaan heidän täytyisi olla huolissaan siitä, että syyte voidaan nostaa uudelleen eri rikostunusmerkistön perusteella, kaivattaisi vapaa liikkuvuus EU:ssa huomattavasti.

EY-tuomioistuimien onkin todennut, että *ne bis in idem*in soveltamisen kannalta merkityksellisenä kriteerinä on tapahtuneiden tekojen identtisyttä koskeva kriteeri. Sillä tarkoitetaan sitä, että kyse on joukosta toisiinsa erottamattomasti liittyviä tekoja, riippumatta näiden tekojen oikeudellisesta luonnehdinnasta tai suojatusta oikeushyvästä (C-436/01, *van Esbroeck*, 2006). Tässä tekojen identtisyyden tulkinnassa relevantti kysymys näyttää olevan se, voiko tekoja erottaa toisistaan sekä ajallisesti että aineellisesti. Mo-

lempien kriteerien tulee täytyä, jotta kyseessä olisi sama *idem*. Jos henkilö A esimerkiksi ryöstää pankin Suomessa ja tämän jälkeen pakenee Ruotsiin, jossa hän autollaan törmää ihmiseen ja tämän vuoksi tuomitaan Ruotsissa henkilövämmän aiheuttamisesta, tulee hänet silti voida tuomita pankkiryöstöstä Suomessa tekojen aineellisen eroavaisuuden vuoksi, vaikka kyseessä onkin ollut ajallisesti yhtenäinen tapahtumaketju. Jos A sitä vastoin ajamisellaan aiheuttaa henkilövämmän Suomessa ja tämän jälkeen tuomitaan Ruotsissa liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, tulisi tämän tuomion tehdä syytteen nostaminen henkilövämmän aiheuttamisesta mahdottomaksi Suomessa – molemmat teot on tällöin aiheutettu sekä aineellisesti että ajallisesti samanlaisella käyttäytymisellä (vahingonkorvusta tulee sitä vastoin ilman muuta voida tuomita henkilövämmästä).

YHTEISTÄ YMMÄRRYSTÄ EI VIELÄ LÖYDETTY

Kreikka teki vuonna 2003 aloitteen puitepäätöksen tekemiseksi *ne bis in idem* -periaatteen soveltamisesta. Aloitteen tavoitteena oli tarjota jäsenvaltioille yhteisiä oikeudellisia säännöksiä, jotta yhdenmukainen tulkinta ja käytännöllinen implementointi turvattaisiin. Puitepäätöksen perusteella Schengenin sopimuksen säännöt periaatteesta olisi kumottu ja korvattu puitepäätöksen säännöksillä. Il-

meni kuitenkin, että jäsenvaltiot eivät kyenneet pääsemään yhteisymmärrykseen yhteisistä prosessuaalisista säännöistä ja kriteereistä toimivalan määräytymisestä, minkä vuoksi hanke kariutui vuonna 2004.

Uusi yritys tehtiin joulukuussa 2005, jolloin komissio esitti Vihreän kirjan toimivaltaristiriidoista ja *ne bis in idem* -periaatteen soveltamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä. Vihreän kirjan perusteella on tarkoitus rakentaa uusi puitepäätös. Yksi ensisijaisista päämääristä on toimivan *lis pendens* -vaikutuksen soveltamisen luominen. Tämä vaatisi kuitenkin, että luodaan toimiva järjestelmä toimivalan määräytymiselle positiivisissa lainvalintaristiriidoissa. Jos onnistunut toimivaltajärjestelmä luotaisiin ja EU-valtiot tämän kautta pystyisivät ratkaisemaan toimivaltakonflikteja jo ennen syyteprosessin aloittamista, on mahdollista, että *ne bis in idem* -periaate jopa käytännössä menettäisi merkityksensä EU:ssa.

Nähtäväksi jää myös, millä lailla EU:n uudistus sopimus ja sen kautta sitovaksi tuleva perusoikeuskirja vaikuttavat periaatteen soveltamiseen. Perusoikeuskirja sisältää nimittäin oman säännöksensä *ne bis in idem* -periaatteesta, joka perusoikeuskirjan kautta tulisi perusoikeutena sitovaksi koko EU:ssa, myös rajat ylittävissä tapauksissa. ■

Artikkeli perustuu kirjoittajan *pro gradu* -tutkielmaan.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman arkipäivän tuloksia odotetaan vielä

Uutta Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa valmistellaan parhaillaan. Poliisiammattikorkeakoulu arvioi ensimmäisen, päättyneen ohjelman. Onnistumisena pidettiin yhteistyön alkamista ja turvallisuuskäsitteen laajenemista. Suurimpana epäonnistumisena haastatteluissa nostettiin esiin ohjelman huono jalkauttaminen ruohonjuuritasolle. Sisäinen turvallisuus on edelleen ”ylätason pohdiskelua”.

Arviointissa tarkasteltiin erityisesti yhteistyötä Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa, ohjelman toimenpiteiden toteuttamista, mittareiden kehittämistä sekä asiantuntijoiden ja ohjelman toimeenpanoon osallistuneiden odotuksia ja käsityksiä ohjelman onnistumisesta ja kehittämistarpeista. Poliisiammattikorkeakoulu toteutti tutkimuksen haastatteluaineistoon pohjautuvana sisällönanalysina, johon liittyi myös mittareiden arviointi. Tutkimuksessa haastateltiin maaliskuussa 27 avainhenkilöä sisäasiainministeriöstä, muista ministeriöistä ja kolmannelta sektorilta.

YHTEISTYÖN TOIMIVUUS?

Suuri osa haastatelluista oli sitä mieltä, että sisäasiainministeriö on luonteva yhteistyön vetäjä ja että se on hoitanut tehtävänsä tähän mennessä tyydyttävästi. Muuta-

mia haasteitakin oli. Yksi kysymys liittyi aiempaan reviiiritaihteluun sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön välillä. Eräs haastateltava koki paikallisen turvallisuussuunnittelun haittaavan rikosentorjuntatyötä. Toisaalta oikeusministeriö nähtiin tehottomaksi. Joidenkin haastateltujen mielestä turvallisuuskysymykset eivät edes ole oikeusministeriön ydinaluetta siinä määrin kuin ne ovat sisäasiainministeriön.

Myös Sisäisen turvallisuuden ohjelman sihteeristön toimintaa kohtaan esitettiin kritiikkiä, vaikka se liki yksimielisesti nähtiin tehokkaana vähiin resursseihinsa nähden. Eräät haastatellut pitivät sihteeristön toimintaa dominoivana ja ”käskyttävänä”. Lisäksi he kokivat itsensä ja ympäristönsä kuormittuneen liiaksi sihteeristön pyynnöistä, jotka eivät aina ole sopineet ko. osallistuja-

tahon omaan toimintarytmiin. Myös sihteeristön aiheuttamaa päällekkäistä työtä kritisoitiin.

TULOKSIA MUTTA EI VIELÄ ARKIPÄIVÄSSÄ

Haastattelututkimuksen keskeinen myönteinen tulos oli se, että Sisäisen turvallisuuden ohjelman koetaan vala- neen tyydyttävän perustan lähitulevaisuuden sisäiselle turvallisuustyölle. Turvallisuus ymmärretään haastateltujen mielestä moniulotteiseksi kysymykseksi: maanpuolustuksen tärkeyden lisäksi tarvitaan myös turvallisuuskäsitteen pehmeämmän ulottuvuuden ymmärtämistä, jotta yksittäisen ihmisen arjen toimintaympäristö olisi riskittömämpi.

Yhteistyörakenteet ovat olemassa tai oraalla, ja niiden varaan on hyvä rakentaa turvallisuusasioiden parempaa sitouttamista ja jalkaut-

tamista ruohonjuuritasolle, yksityiseen ihmiseen asti – edellyttäen että osapuolet tuntevat itsensä entistä enemmän tasa-arvoisiksi ja motivoituneiksi kumppaneiksi. Nyt eräät ohjelmatahot ovat kokeneet tullessaan käskyte- tyiksi.

Konkreettisia arkielämän tuloksia oli hankala hahmot- ta, ainakaan vielä tässä vai- heessa. Skeptisyttäkin oli havaittavissa, nimenomaan puuttuvien konkreettisten tu- losten takia. Rakenteita on kehitelty, mutta esimerkiksi kotitapaturmien ehkäisyn, lii- kenneturvallisuustyön tai vankeinhoitotyön tehostu- mista ei ole tapahtunut.

Ohjelmalla on edelleen ”ylätason” luonne. Neljä- toista haastateltua otti vii- dessätoista haastatteluko- hassa ohjelman suurimpana epäonnistumisena esiin oh- jelman huonon jalkauttami- sen ruohonjuuritasolle. Sisäi-

Ohjelman ylikorostaminen kääntyisi itseään vastaan; malttia ja kohtuutta tarvitaan, semmin-kin kun monelta osin suomalainen turvallisuus on jo nyt eurooppalaista huippuluokkaa.

nen turvallisuus on edelleen ”ylätason pohdiskelua”. Ohjelma on edelleen keskittynyt liikaa hallinnolliseen semantiikkaan.

LISÄÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖN TUTKIMUSTA

Haastateltujen mukaan syrjäytymisen nykyistä parempi linkittäminen turvattomuuteen vaatii syvällisempää lisätutkimusta. Turvallisuuskysymykset ovat monimuotoisia ja monimutkaisia. Ne liittyvät yhteiskunnan syvimpiin peruskysymyksiin, joiden eräs ilmentymä syrjäytyminen on.

Syrjäytymisen ja yhteiskunnan kokonaisdynamiikan lisäksi tutkimuksessa on otettava entistä paremmin esille myös muita merkittäviä kehityskulkuja, kuten alkoholin hinnan vaihtelut, globaalit elinkeinorakenteen muutokset tai poliisihallinnon muutokset. Lisäksi on huomattava, että syrjäytyminen on yksi, muttei kaikenkattava, syy selittämään sisäistä turvallisuutta. Merellisillä onnettomuuksilla, ympäristöongelmilla tai lähialueen poliittisilla heilahteluilla ei ole yhteyttä kotimaiseen syrjäytymiseen.

Toiseksi ohjelman pohjana olevien käsitteiden ja ilmiöiden tutkimus kaiken kaikkiaan vaatii nykyistä parempaa otetta. Sisäasiat vaativat perusteellista tutkimusta yhtä lailla kuin ulko- ja puolustusasiat. Perusteellinen tutkimus vahvistaa sisäisen turvallisuuden toimintaympäristön ym-

märtämistä ja tämän ymmärryksen päivittämistä. Monen haastateltavan mielestä tutkimustyön pitää olla pitkäjänteistä ja sen tulee olla konkreettisesti resursoitu.

Kolmas näkökohta liittyy ennaltaehkäisyyn. Vain yksi haastateltu piti sitä jo tässä vaiheessa onnistumisena. Sisäisen turvallisuuden käsite on jo saatu tehokkaasti lanseerattua, vuosikymmenien reiviirtaistelun eteneminen on saatu hidastumaan ja yhteistyörakenteita kehitetään, mutta ennaltaehkäisy on edelleen vajaakäytetty resurssi. Monin paikoin sitä ei haastateltavien mukaan pidetä niin sanottuna oikeana työnä. Eikö ennaltaehkäisyä edes haluta tehdä paikallistasolla määrärahojen pienenemisen pelossa? Eräiksi ratkaisuksi haastateltavat näkivät rautalangasta väänetyt kustannussäästömallit ja tutkimuksen.

Neljänneksi eräät erityisalat ja potentiaaliset osapuolet tulivat haastatteluisa jatkuvasti esille. Uusi ohjelma ottaakin osittain esimerkiksi meriturvallisuuden ja asumisturvallisuuden; ympäristöministeriön rooli nähtiin myös haastatteluisa hyvin tärkeäksi.

Koulujen ja kulttuurin merkitys ennaltaehkäisevässä työssä nähtiin keskeisenä. Myös kulttuuri nähtiin ennaltaehkäisijänä, syrjäytymisen vastavoimana ja esimerkiksi maahanmuuttajien integraation stimulanttina.

Maahanmuuttajat ja etni-

set ryhmät nähtiin tulevaisuuden turvallisuusohjelman tärkeinä osapuolina – sekä aktiivisina osallistujina ohjelmatyössä että turvallisuuden kokijoina. Sisäisen turvallisuuden ohjelman kautta pitäisi siksi vahvistaa maahanmuuttajien roolia integraatiossa. Lisäksi kaikki ohjelmatyöhön liittyvät viranomaiset saivat lisäarvoa aktiivisesta moniammatillisesta integraatiotyöstä. Tämä työ olisi omiaan vähentämään maahanmuuttajien syrjäytymistä ja radikalisoitumista sekä turvattomuuden syitä. Toisaalta se lisäisi myös maahanmuuttajien myönteistä panosta yhteiskunnassa ja kansantaloudessa.

Maahanmuuttajien ja eri etnisten ryhmien hyvä integraatio sekä yhteistyö sosiaalitoimen kanssa voisivat estää ääriiliikkeiden nousua ja terrorismille otollisen maaperän syntyä – jotka nekin ovat sisäisen turvallisuuden uhkia. Myös poliisi voisi omilla hyvillä käytännöillään vaikuttaa aktiivisesti maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien integraatioon ja hyvinvointiin.

ENNALTAEHKÄISYN HYÖDYT ESIIN

Sisäisen turvallisuuden ohjelma on valanut ennakkolullottomasti vahvan perustan lähitulevaisuuden sisäiselle turvallisuustyölle, vaikka kadunmiehen ohjelmasta saamat konkreettiset turvallisuushyödyt antavatkin haastateltujen mukaan vielä

odottaa itseään. Perusta on vahva myös, vaikka mittarit eivät annakaan vielä kovin selvää kuvaa ohjelman tämänhetkisestä onnistumisesta. Turvallisuus hahmotetaan nyt, syksyllä 2007, laajasti moniulotteiseksi kysymykseksi. Lisäksi ohjelman suuren onnistumisena pidetyt yhteistyörakenteet ovat olemassa tai oraalla.

Nykyistä laajemman ja jatkuvan käsitteiden, kausaliteettien, toimintaympäristön ja arviointimittareiden tutkimuksen avulla ennaltaehkäisevyyden hyödyt voidaan tuoda perustellusti esiin. Lisäksi eräiden alojen ja kumppaneiden mukana olo yhteistyössä nykyistä paremmin voi tuottaa suuria hyötyjä. Kaikista tärkeintä tulevaisuudessa on kuitenkin olemassa olevien kokonaisuusien aito jalkauttaminen paikallistasolle ja yksityisen ihmisen elämään asti. Tähän mennessä ohjelma on elänyt pääosin ”ylätasolla”.

Ohjelma on kuitenkin vain yksi väline muiden välineiden joukossa. Ohjelman lopputulokset ei voi parhaimmillaan olla enempää kuin optimitason suhteellinen turvallisuus. Ohjelman ylikorostaminen kääntyisi itseään vastaan; malttia ja kohtuutta tarvitaan, semminkin kun monelta osin suomalainen turvallisuus on jo nyt eurooppalaista huippuluokkaa. ■

Kirjoittaja on Poliisiammattikorkeakoulun poliisitoiminnan tutkimuksen vetäjä ja Helsingin yliopiston dosentti.

Durkheim ja Venäjä

Biotieteiden, neurologian ja kognitiivisen psykologian kehitys on kriminologiassa merkinnyt viime vuosina voimakastakin keskittymistä rikollisuuden yksilövalinnan selittämiseen. Tässä on mukana saattanut olla myös vastareaktioita vuosikymmeniä vallinneeseen ajattelumalliin, jossa kaikki on selitetty "sosiaalisesta ympäristöstä käsin". Yksilöllisten selitysten rajallisuuden törmätään kuitenkin silloin, kun tarkastellaan rikollisuuden ajoittain suurtakin ajallista ja paikallista vaihtelua. Kriminologia ei voi kokonaan hylätä makrososiaalista näkökulmaa.

Kun pohditaan yhteiskuntarakenteen muutoksen suhdetta rikollisuuteen ja muuhunkin poikkeavaan käyttäytymiseen, viitataan usein modernin sosiologian merkittävään luojaan, **Émile Durkheimiin**. Ensimmäisessä pääteoksessaan ('Sosiaalisesta työnjaosta', 1893/1990). Durkheim esitti tämän yhteyden tiivistettynä ja yksinkertaistettuna seuraavasti. Yhteiskunnat kehittyvät mekaanisesta solidaarisuudesta kohti orgaanista solidaarisuutta, jossa pitkälle erikoistunut työnjako toimiessaan tuottaa makrososiaalista kiinteytymistä ja sääntöihin sopeutumista. Samalla tapahtuu siirtymää rikosoikeuden käytöstä siviilioikeuden laajempaan käyttöön. Suuret ja monimutkaiset järjestelmät eivät siten automaattisesti johda sosiaaliseen disintegraatioon, hajautumiseen ja sen kautta rikollisuuden kasvuun. Jos työnjako toimii nor-

maalisti eli se perustuu ansioihin, saavutuksiin ja vastavuoroisuuden normeihin, integraatio säilyy eikä poikkeava käyttäytyminen lisäännä. Riittävän hidas ja tasainen sosiaalisen muutoksen ja erikoistumisen prosessi turvaa tämän integraation. Velvollisuuden, luottamuksen ja riippuvuuden siteet säilyvät. On kuitenkin olemassa patologisia työnjaon muotoja, joista tärkein aiheemme kannalta on anominen työnjako.

Hyvin suurissa ja nopeissa yhteiskunnallisissa muutoksissa sosiaalinen järjestelmä ja työnjako eivät ehdi sopeutumaan uusiin makrososiaalisiin rakenteisiin. Yhteiskunnan kyky vastata kansalaisten kasvaviin toiveisiin ja odotuksiin vähenee. Syntyy anominen tila, normittomuus, joka jatkuu kunnes kulttuurinen järjestelmä sopeutuu uuteen sosiaaliseen järjestelmään ja palauttaa tasapainon. "Itsemurha" -teoksessaan (1897/

1985) Durkheim kuvaa anomisen työnjaon tilannetta näin:

Taloudellisen sekasorron tapauksissa esiintyy eräänlaista uudelleenluokitelua, joka yhtäkkiä suistaa tietyt yksilöt aikaisempaa huonompaan asemaan. Silloin heidän täytyy vähentää vaatimuksiaan, rajoittaa tarpeitaan ja oppia suurempaa itsehillintää. Kaikki sosiaalisen vaikutusvallan edut menetetään, sikäli kuin niitä on ollut; heidän moraalikasvatuksensa on aloitettava uudelleen. Mutta yhteisö ei voi totuttaa heitä yhtäkkiä tähän uuteen elämään ja opettaa heitä harjoittamaan suurempaa itsehillintää, mihin he eivät ole tottuneet. Niinpä he eivät sopeudu heille langenneeseen osaan, ja sellainen mahdollisuuskin on heistä sietämätön; siitä kärsimykset, jotka irrottavat heidät huonomaksi käyneestä elämisestä jopa ennen kuin heillä on siitä kokemusta.

Venäjällä virallisesta oikeusjärjestelmästä siirtyä taloudellisia, materiaalisia ja myös henkilöstö-resursseja ”varjo-oikeuden” piiriin.

William Pridemore, Mitchell Chamlin ja John Cochran (2007) ovat esittäneet, että Neuvostoliiton hajoamista seurannut Venäjän kehitys tukee Durkheimin ajatusta yhteiskunnan muutoksesta ja sosiaalisesta sääntelystä. Yhteiskunnan sosiaaliset instituutiot joutuivat kohtamaan erityisesti 1990-luvun alusta alkaneen muutoksen hyvin valmistautumattomina. Tapahtui ainutlaatuisen valtava, luonnollinen yhteiskunnallinen koe. Ihmisten sosiaaliset statukset romahtivat ja normijärjestelmät hajosivat. Yrittäminen oli aiemmin rikos, nyt siitä tuli yksilökohtaisen menestyksen edellytys. Samalla väestö piti korruptiota keskeisenä elementtinä sekä poliittisessa että taloudellisessa maailmassa. Miesten eliniänodote putosi kahdeksalla vuodella, noin 60 ikävuoteen. Tutkijat pyrkivät empiirisesti testaamaan Durkheimin mallin ja Venäjän kehityksen yhteyttä. He käyttävät keskeytetyssä aikasarja-analyysissään kolmea muuttujaa. Ne ovat henkirikoskuolleisuus, alkoholikuolemat ja itsemurhat. Monet ongelmakäyttäytymiseen liittyvät luvut olivat maailman mitassa korkealla tasolla Neuvostoliitossa jo ennen **Mihail Gorbatschovin** valtaannousua. Selkeä kasvu nähtiin kuitenkin nimenomaan Neuvostoliiton romahdukseen liittyen. Seuraavat luvut on poimittu em. aikasarjoista ja ne ovat summittaisia, eivät tarkkoja, mutta antanevat silti kuvan kehityksen suunnasta:

	1970–80-LUVUILLA	1990–2000-LUVUILLA
Henkirikokset		
VUODESSA/100 000 AS.	7–15	25–35
Alkoholikuolemat		
VUODESSA/100 000 AS.	15–25	30–50
Itsemurhat		
VUODESSA/100 000 AS.	25–35	30–45

Tärkeää on lisäksi muistaa, että lähitölkohdassa, 1980-luvulla, kaikki edellä mainitut kolme muuttujaa olivat hyvin

alhaisella tasolla. Pääsyyinä tähän lienee ollut Gorbatschovin alkoholin vastainen kampanja, joka alkoi vuonna 1985. Kuolleisuus yleensä, ja erityisesti alkoholikuolleisuus väheni merkittäväällä tavalla 2–3 vuoden aikana, jonka jälkeen se kääntyi jyrkkään nousuun.

Tutkijoiden mukaan nopea muutos aiheutti tilanteen, jossa vanhat sosiaaliset instituutiot ja normijärjestelmät eivät enää toimineet, eivätkä uudet olleet vielä syntyneet. Syntyi kulttuurinen tyhjiö, jossa ei ollut selkeää kuvaa oikeasta ja väärästä. Kyse ei siten pelkästään ollut taloudellisista resursseista ja absoluutisesta köyhyydestä. Normijärjestelmien heikkoutta pahensi edelleen tosiseikka, että suuri osa poliisista, oikeuslaitoksesta, virkamieskunnasta ja taloudellisesta eliitistä oli enemmän tai vähemmän korruptoitunutta. Oikeuden alueella tämä johti kehitykseen, jota voidaan kuvata käsitteellä ”varjo-oikeus” (tai ”musta oikeus”). **Pjotr Skoblikovin** (2007) mukaan termi pitäisi pääsääntöisesti ymmärtää tilanteeksi, jossa oikeusviranomaisten toiminta korvautuu tai korvataan rikollisjärjestöjen tai niiden johtajien (esim. ”lakia tunnustavat varkaat”) toiminnalla.

Kun Venäjällä siirryttiin ”shokkiterapian” kautta markkinatalouteen, syntyi monenlaisia omaisuuksiin ja niiden kontrollointiin liittyviä aitoja riitakysymyksiä. Virallinen oikeuslaitos oli kuitenkin kyvytön vastaamaan näihin haasteisiin, eikä pystynyt toimeenpanemaan oikeudellisia ratkaisuja. Yhä enenevässä määrin kansalaiset ja myös viranomaiset tukeutuivat rikollisen alamaailman organisaatioihin ja henkilöihin. Tämä merkitsee myös sitä, että alamaailman arvot ja normit leviävät kansalaisyhteiskuntaan. Skoblikovin mukaan ”varjo-oikeus” pitää sisällään ainakin seuraavat tehtävät: 1. velkojen perinnän (väkivaltaa tai sen uhkaa käyttäen), 2. ei-toivotujen velkojen neutralisoinnin (em. me-

netelmät) ja 3. sovittelupalvelujen tuottamisen konfliktin osapuolille. Virallisesta oikeusjärjestelmästä siirtyä taloudellisia, materiaalisia ja myös henkilöstöresursseja ”varjo-oikeuden” piiriin. Tavalliset kansalaiset joutuvat tahtomattaan laajenevan alamaailman vaikutuksen alaiseksi. Kehityksestä ovat vakavan huolestumisensa ilmaisseet niin **Boris Jeltsin** kuin **Vladimir Putinkin**.

Durkheimiin pohjautuvaa analyysia ovat käyttäneet myös **Patricia McCall** ja **Paul Nieuwbeerta** (2007). He tutkivat henkirikosasteen ja rakenteellisten tekijöiden yhteisvaihtelua aineistonaan 117 EU-alueen suurta tai keskikokoista kaupunkia 16 eri maasta. Pohdinnassa esitetään kuusi hypoteettista olettamusta tekijöistä, jotka voisivat nostaa henkirikosastetta. Kolme hypoteeseista vahvistuu, kolme taas ei. Tutkijoiden mukaan kaupungistumisen aste (väestön tiheys) näyttäisi nostavan henkirikoslukuja, samoin kuin taloudellisen deprivaaation (epätasoaarvo, syrjäytyminen yms.) taso. Myös olettamus yhteiskuntarakenteen muutosten henkirikoksia lisäävästä vaikutuksesta vahvistuu (Itä-Euroopan kaupungit). Sen sijaan väestön heterogeenisuus (ei-EU-kansalaisten määrä) eikä myöskään nuorten määrä korreloi merkittäväällä tavalla henkirikosasteen kanssa. Yllättävältä voi tuntua tieto, että näin on myös työttömyysasteen kanssa. Artikkelin tekijät tuovat esiin, että monissa maissa on sellaisia hyvinvointivalttiollisia järjestelmiä, jotka merkittäväällä tavalla pehmentävät työttömyyden negatiivisia vaikutuksia. Näin Durkheimin tarkoittamaa tasapainohäiriötä ei synny tai se oleellisella tavalla lievenee. ■

Lähteet saa kirjoittajalta matti.laine@om.fi.

Kirjoittaja on neuvosteleuva virkamies oikeusministeriössä.

Kriminologin sosiologia – pitkä oppimäärä

Matti Laine: Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Tietosanoma. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Acta Poenologica 1/2007.

Matti Laineen kirjaa ei voi moitita kapea-alaisuudesta. Perinpohjaisella otteella teoksessa esitellään sosiologian peruskäsitteet, eritellään rikollisuutta ilmiönä, siihen liittyntä teorianmuodostusta ja selitysperstusta, tilastointia ja ajallis-paikallisia taustoja. Teoksessa esitellään – tosin yleisellä tasolla – myös yhteiskunnan vaikutuspyrkimyksiä rikollisuuskehitykseen, siis kriminaalipolitiikkaa ja sen keinoja. Nämä asiakokonaisuudet käsittelevät kirjan alkuosan. Toinen puoli keskittyy oikeusfilosofiaan, rankaisun alkuperään ja oikeutukseen, muotoihin ja perusteluihin, siis rankaisun sosiologiaan.

Seuraavassa en pyri arvioimaan teosta kokonaisuutena. Tavoitteeni on lähinnä kiinnittää huomiota eräisiin valinnaisiin teoreettisiin ja käytännöllisiin seikkoihin tai johtopäätöksiin ja osoittaa samalla, miten monipuolinen ja ajatukset herättävä kirja on.

KRIMINOLOGISET TEORIAT ESITELLÄÄN KATTAVASTI

Laine kirjoittaa hyvin. Hänellä on – ehkä pitkän opetustyön peruna – kyky esittää erilaiset teoreettiset lähestymistavat kansantajuisesti ja selkeästi. Toisinaan ajaututaan liiankin yksityiskohtaisiin pohdintoihin, kuten normaalisuutta ja poikkeavuutta käsittelevässä alkuluvus-

sa. Olisi ehkä kokonaisuuden kannalta yksinkertaisempaa määritellä poikkeavuus konventionaalisemmin toteamalla, että poikkeavuus voidaan ymmärtää tilastollisena, normatiivisena tai legaalise- na käsitteenä, ja tällöin puhutaan aina hieman eri asioista.

Varhaiset ja myöhemmät kriminologiset teoriat esitellään kattavasti. Biologian ”uusi tuleminen” on saanut ottanut merkittävän osan kriminologian selitysperstusta, vaikka tuntuu rohkealta yleistykseltä puhua tieteiden yhteydestä yhteiskunnallisessa selittämisessä 1900-luvun loppuvuosikymmenten jälkeen. On ilmeistä, että sosiaalitieteet eivät muodosta samanlaista kumulatiivista selitysperstusta kuin luonnontieteet ja että eri tieteenaloilla on edelleen omat tapansa jäsentää selitettävää kohdetta. Perimän ja ympäristön keskinäisyyden ja vuorovaikutuksen tematiikka on teoksessa keskeistä. Tässä kirjoittaja on – ehkä viisaasti – pitäytynyt suhteellisen yleisellä tasolla.

Kirja on selvästi tehty kestävämpään aikaan: sosiologian puolella tilaa ei aina- kaan suhteettomasti haaskata niin sanotun kypsän modernin teoreetikoihin vaan pitäydytään mieluummin klassi- koissa, Westermarckissa, Durkheimissa ja myöhemmistä Lemertissä (leimaamis- teoria) ja Chicagon koulukunnassa. Tä- mäkin tuntuu kokonaisuuden kannalta toimivalta ratkaisulta, vaikka joskus so- siologian patriarkat tuntuvat kaatuvan aika kevyilläkin argumenteilla. Se ehkä johtuu siitä, että käsitellessään rankai- sua sosiologiassa Laine nojaa vahvasti

kahteen auktoriteettiin, Heikki Sarma- jaan (evoluutiopsykologia) ja David Gar- landiin (kriminologia ja rankaisun sosio- logia).

Tässä – kuten kirjoittaja itse alkusa- noissaan toteaa – on tehty tietoinen valinta. Tavoitteena ei ole ollut oppikir- jamaisen objektiivinen esitys. Siitä huo- limatta sosiologisten teorioiden arviointi ja käyttö tuntuu paikoitellen epäsuhtai- selta. Ei ole kovin yllättävää, että kogni- tiivisen psykologian kantaisä G.H. Mead pitää Durkheimin funktionalistis- ta yhteiskuntateoriaa ”liian funktionaali- sena” tai että sivilisaatiokriittisen valta- analyytikon Michel Foucaultin lähesty- mistapaa kritisoidaan kontrollikeskei- syydestä. On kuitenkin eri asia, onko vastakkainasettelu aina reilua. Tämä rohkea ote on ollut eduksi kokonaisu- sennykselle ja tekstin luettavuudelle, mutta se saattaa vähentää teoksen käyt- töä yliopistososiologian oppikirjana, mikä olisi harmillista.

RANGAISTUSJÄRJESTELMÄ HISTO- RIALISESSA KONTEKSTISSA?

Matti Laine puhuu reippaasti rankaisus- ta, kun tekokeskeinen uusklassinen ja nykyinen rikosoikeudellinen puhunta suosivat häveliäämpää ilmaisua seura- mus. Tässäkin kirjoittaja on uskollinen valitsemalleen tielle. Rankaisun filosofi- an perusulottuvuudet, kuten utilitarismi (hyötyajattelu) ja retributismi (kosto- tai sovitussajattelu) avataan lähtien varhai- sista antropologeista ja edetään sosio- logisiin teorioihin. Kokonaisuus ryyditty evoluutiopsykologialla. Siinä missä evo-

luutiopsykologia tarjoaa sovitusta ja "suloista kosta", valistusajan utilitaristit (Beccaria ja Bentham) esittävät astetta järkipäisemmän rangaistusjärjestelmän mahdollisuutta. Välittäjäksi löytyy kaksi sataa vuotta myöhemmin elänyt oikeudenmukaisuusteoreetikko John Rawls – hiukan yllättäen, koska Rawlsin lähtökohtana näyttää olevan pikemminkin eräänlainen äärimmäinen retributio: jos tietämättömyyden verhoa raoteetaan ennen aikojaan, ihmisillä on taipumus vetää välistä. Lukijalle jää hiukan epäselväksi, olisiko Rawlsin eroperiaatteella edes teoreettista relevanssia rangaistuskäytäntöjen alueella.

Keskustelijoiden välinen ajallinen välimatka korostaa kyllä rankaisun universaalisuutta sosiaalisena instituutona, mutta jättää sivuun rangaistusjärjestelmän sidonnaisuuden historialliseen kontekstiinsa. Onko nykyinen rangaistusjärjestelmämme aikaisempaa sivistyneempi? Kirjoittajan arvio näyttäisi olevan varovaisen toiveikas: "paluu julkisiin silpomisii ei näytä todennäköiseltä". Mutta onko se sivistyksen mitta myös nykyisin? Olisiko arvioitava nykytilanteessa mahdollisten retributiivisten käytäntöjen luonnetta, mekanismeja ja kohdentumista? Voidaanko puhua sosiaalisesta tai psyykkisestä "silpomisesta", tarkoituksellisesta kärsimyksen tuottamisesta elimellisenä osana rangaistusjärjestelmää? Useat kriminologit tekevät niin. Lainrikkojen kuntoutus ei ole tärkeää vain lainrikkojen yksilöllisen muutoksen kannalta, vaan myös siksi että se muuttaa itse seuraamusjärjestelmää rationaalisemmaksi.

Rikoksista rangaistujen käyttäytymiseen vaikuttaminen onkin haasteellista: etukäteiset asiantuntija-arviot yksilöllisen kuntoutuksen tarpeesta ja vaikutuksista ovat osumatarkkuudeltaan epävarmoja. Kuntoutuksella saavutetaan tilastollisesti parempia tuloksia kuin jättämällä tuomittuja toimenpiteiden ulkopuolelle, mutta tuloksellisuuserot eri ohjelmien sisällä ovat selvästi suuremmat kuin niiden välillä.

Laineen kuntoutusoptimismi on syystäkin suhteellisen varovaista, mutta varovaisuus voi johtua myös lähestymistavasta ja nykykriminologialle ominaisista yleisemmistä tekijöistä: usein sekoite-

taan keskenään rangaistusjärjestelmän yleisestävyys (jonka merkitys on edelleen ensisijainen) ja rangaistusten sisään sijoitetut erityisestävät toimenpiteet. Edellinen määrittää itse rangaistusjärjestelmää yhteiskunnallisena instituutona. Jälkimmäiset määrittävät järjestelmän sosiaalista ja käytännöllistä luonnetta. Yleis- ja erityisestävien funktioiden keskinäinen vuorovaikutus on tietysti ilmeistä ja välttämätöntä, mutta käsitteellisesti – ja myös käytännössä – ollaan kuitenkin eri tasoilla tai ulottuvuuksilla.

Uusi hoitoideologia ei siis näyttäisi Suomessa syrjäyttäneen uusklassismia. Vain seuraamusten sisällöissä on yksilöllistä vaihtelua – mutta niin ne ovat vaihdelleet aina. Vankiloihin kuitenkin suljetaan nykyisin enemmän lainrikkoja kuin 1980-luvun lopulla, siis ennen nykyisen hoitoideologian nousua. Yhdyskunta-seuraamusten lisääntynyt käyttö juuri hoitoideologian nousuvaiheessa ei sekään onnistunut kääntämään tätä trendiä. Onko siis Suomen rangaistusjärjestelmä nykyisin enemmän vai vähemmän "uuspositiivinen" kuin 10 vuotta sitten? Enemmän, sanoo Laine, mutta hyvin perusteiden voisi päätyä myös päinvastaiseen vastaukseen.

Kokonaisesityksen kannalta astetta empiirisemmällä sosiologialla olisi ollut käyttöä. Toisaalta myös empiirisellä biologisella tutkimuksella olisi ollut käyttöä evoluutiobiologian rinnalla. Esimerkiksi teoksessakin siteeratun Terrie Moffittin tutkimusryhmä on onnistunut tämentämään monitieteisillä tutkimusohjelmilla ja -asetelmilla perimän ja ympäristön keskinäisyyhteitä jopa yllättävän tarkasti ja lisäksi tuottamaan tulosten pohjalta johdonmukaisia yhteiskuntapoliittisia suosituksia.

Paradoksaalista kyllä: evoluutiobiologia antaa meille enemmän tai vähemmän lajityypillisiä, kulttuurisesti vain hyvin hitaasti muuttuvia sääntöjä; empiirinen biologinen tutkimus näyttää antavan meille toisin toimimisen vaihtoehdot. Näkökulmat ja tulkintojen kohteet ovat erilaisia, joten molemmat voivat vallan hyvin olla oikeassa. ■

RIIKKA KOSTAINEN

Pääsy kielletty!

Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä (toim.). Pääsy kielletty! Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Stakes. Tietokirja 245. Helsinki 2007.

Teos analysoi syrjäytymisen syitä. Se on myös puheenvuoro hyvintointipoliittiseen keskusteluun.

Poiskäännyttämistä voidaan pitää sosiaalisen syrjäytymisen aktiivisena muotona. Apua ja palveluja etsivät haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset voidaan suoraan tai epäsuorasti ohjata muualle tai yksinkertaisesti torjua sosiaaliturvan piiristä.

Syrjäytymisen käsite on pitkään ollut muotitermi. Sen mukaan huono-osaisuus on kuin syvenevä kierre, joka tulisi katkaista. Tuskin kukaan myöntäisi pyrkivänsä muuhun. Tämä kuva saattaa silti olla vajavainen. Apua odottava saattaa jonottaa siitä syystä, että hänet on jo ohjattu monelta luukulta muualle. Hän ei ole vain syrjäytynyt vaan myös poiskäännytetty.

Kirjassa eri alojen asiantuntijat pohtivat ja kuvailevat poiskäännyttämisen käytäntöjä, joiden kohteeksi nimenomaan kaikkein hädänalaisimmat ihmiset saattavat joutua. Artikkeleissa teemaa lähestytään henkilökohtaisten kokemusten, vastaanottavien työntekijöiden havaintojen, lainsäädännön ja jopa elokuvaelämyksen valossa.

Kirja avaa uusia näkökulmia ajankohtaiseen sosiaalipoliittiseen keskusteluun. Se on hyödyllistä luettavaa kaikille, jotka haluavat miettiä vakavasti sitä, kuinka hyvin yhteiskunnan nimissä annetut lupaukset pitävät käytännössä. ■

Kuulumisia Naisten Linjalta

Tänä vuonna on kulunut viisi vuotta siitä, kun väkivaltaa kokeneille naisille ja tytöille sekä heidän läheisilleen suunnattu neuvontapuhelin Naisten Linja (puh. 0800-02400) vastaanotti ensimmäisen puhelunsa. Soitto tuli syrjäseudulta - iäkäs nainen halusi kertoa tarinan elämästään väkivallan varjossa. Soittaja oli iloinen siitä, että väkivaltaa kokeneille naisille oli vihdoin tarjolla apua, joka oli saavutettavissa ilmaiseksi ja asuinpaikasta riippumatta. Anonyymi tukipuhelin on tärkeä palvelu etenkin niille, jotka elävät harvaanasuilla seuduilla kaukana palveluista tai eivät pienellä paikkakunnalla uskalla kertoa vaikeasta tilanteestaan tuntemilleen viranomaisille.

Naisten Linjan lokakuussa Helsingissä järjestämässä seminaarissa kuultiin, että monelle soittajalle päivystäjä on ollut ensimmäinen ihminen, jolle hän on uskaltanut kertoa kokemastaan väkivallasta. Naisten Linjalle tulee jatkuvasti yhteydenottoja myös henkilöiltä, jotka ovat huolissaan ystävästään tai sukulaisestaan, mutta eivät tiedä kuin-

ka toimia. Tähän tarpeeseen vastattiin tammikuussa julkaisemalla läheisille tarkoitettu opas, jossa tarjotaan tietoa väkivallasta ja annetaan neuvoja väkivaltaa kokeneiden naisten tukemiseen. Rikoksentorjuntaneuvosto tuki sitä tauloudellisesti ja oppaan kääntäminen englanniksi on tekeillä.

Naisten Linja on toiminut Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamana projektina reilut viisi vuotta. Toiminta perustuu ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön. Päivystäjinä on 60 naista pääkaupunkiseudulta ja Oulusta. Kuluneiden vuosien aikana linjalla on annettu neuvontaa ja tukea arkisin neljällä eri kielellä neljä tuntia kerrallaan. Tänä aikana Naisten Linja on vastaanottanut noin 6 500 puhelua ja saman verran soittonyryksiä. RAY:lle on jätetty hakemus neuvontapuhelimen saamisesta jatkuvan rahoituksen piiriin. Useissa kansainvälisissä asiakirjoissa on korostettu maksuttomien, mielellään 24 tuntia vuorokaudessa aukiolevien puhelinpalvelujen tärkeyttä.

Naisten Linjalle tulleissa puheluissa

on käynyt ilmi, että naisille ei ole tarjolla riittävästi palveluja. Väkivaltaa kokeneet naiset tarvitsevat matalan kynnyksen avopalveluita, joista saa moniammatillista apua ja tukea. Tätä varten on haettu uutta projektirahoitusta, jotta Naisten Linja voisi puhelinpalvelun jatkamisen rinnalla avata pistäytymispaikan – Naisten Aseman. Helsingin kaupunki on muutaman viime vuoden ajan rahoittanut Päänavaus-ryhmiä, jotka ovat olleet avoimia väkivaltaa kokeneille naisille. Tänä syksynä ryhmät ovat kokoontuneet joka viikko, mistä on saatu erittäin hyvää palautetta.

Tuoreimpana kuulumisena Naisten Linja on järjestämässä hyväntekeväisyyskonserttia "Valoa kohti" tiistaina 15.1.2008 TempPELLIAUKION kirkossa. Liput 20/10 euroa ovat myynnissä Lippupalvelussa.

Kirjoittaja on toiminut päivystäjänä ja on Naisten Linja Suomessa ry:n hallituksessa.

Oppaasta, Päänavausryhmistä ja muusta toiminnasta on tietoa osoitteessa www.naistenlinja.com.

Kuntiin nimetty perheväkivallan ehkäisyn koordinaattori

Valtakunnallisella lähisuhde- ja perheväkivallan vastaisella toimintaohjelmalla on ollut merkittävä vaikutus väkivallan ehkäisytöiden kehittämiseen. Lähes jokaiseen kuntaan on nimetty lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytöitä koordinoiva viranomaisena. Lisäksi jo yli puolet kunnista on perustanut laajemman työryhmän suunnittelemaan palvelujen kehittämistä alueellaan, totesi toimintaohjelmaa johtanut ylitarkastaja **Helena Ewalds** sosiaali- ja terveysministeriöstä ohjelman päätösseminaarissa

sa Helsingissä marraskuussa.

Lisäksi alueellisia lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn toimintaohjelmia on luotu useassa kunnassa. Yhteisiä toimintamalleja on kehitetty väkivallan uhrien, lasten ja väkivaltaa käyttävien auttamiseksi.

Yhteistyöllä on saavutettu erinomaisia tuloksia ja innovaatioita. Esimerkiksi Itä-Suomessa on tehty onnistuneesti yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa väkivaltaa koskevan tiedon lisäämiseksi. Siellä asiakas- ja potilasjärjestöjen keskustelu-

tilaisuudet ovat luoneet uusia mahdollisuuksia piilossa olleiden tai akuuttien väkivaltakokemusten käsittelemiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön lähisuhde- ja perheväkivallan vastaisen toimintaohjelman tavoitteena on ollut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittäminen. Ohjelmaa on toteutettu vuosina 2004–2007 sosiaali- ja terveysministeriön lääninhallituksille myöntämän hankeavustuksen tuella. Toimintaohjelma on osa Sosiaalialan kehittämishanketta. /RK

Miehen Linja – maahanmuuttajamiehille apua väkivaltaan

Miehen Linja -hanke järjesti loppuseminaarin lokakuussa Espoossa. Seminaarissa käsiteltiin hankkeen tuloksia ja katsottiin myös tulevaisuuteen. Valtakunnallinen Miehen Linja on tarkoitettu maahanmuuttajamiehille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa perheessään. Siinä sovelletaan Lyömätön linja Espoossa -toiminnassa kehitettyä väkivallan katkaisuhjelmaa. Projektin keskeisiä yhteistyötahoja ovat Espoon Turvakoti, Espoon poliisi, perheneuvolat, perheasiain neuvottelukeskus, maahanmuuttajajyksiköt sekä muut maahanmuuttajatyötä tekevät tahot. Toiminta alkoi maaliskuussa 2005. Asiakkaita on ollut yli 30 lähes yhtä monesta eri kulttuurista.

– Nyt päättyvän Miehen Linjan tulokset tulisi saada siirrettyä eteenpäin ja toimintaa olisi voitava jatkaa sopivassa muodossa. Tähän on etsittävä ratkaisu

ja toimintamallin on löydettävä paikkansa perheväkivaltaa vastaan nyt luotavissa rakenteissa. Tarvitsemme sekä naiset että miesprojekteja, mutta myös koko ongelmaa käsitteleviä projekteja, sillä lähisuhdeväkivalta on koko yhteiskunnan ongelma. Esimerkiksi vanhempien välinen väkivalta moninkertaistaa lasten mahdollisen myöhemmän väkivaltaisen käyttäytymisen, sanoi maahanmuuttaja eurooppaministeri **Astrid Thors** tilaisuudessa.

Turvakotien asukkaista monet ovat maahanmuuttajataustaisia. Thorsin mukaan tämä ilmiö olisi selvitettävä kunnolla. Maahanmuutto luo haasteita ja uusia tilanteita, jotka voivat tuntua vaikeilta, mutta ne ovat silti ratkaistavissa. Hyvien käytäntöjen lisäksi tärkeitä ovat toimivat verkostot, riittävä seuranta, tutkimus ja toiminnan pitkäjänteisyys, tärkeitä on kuitenkin ennaltaehkäisy.

Muissakin puheenvuoroissa nousivat esille kaksikulttuuristen ja maahanmuuttajaperheiden erityisongelmat ja Miehen Linja -toiminnan jatkoon tarpeellisuus. Paneelikeskustelussa painottui, että väkivalta ei kuitenkaan johdu kulttuurista vaan ihmisistä, ja vastuunotto on olennaista väkivallan katkaisussa.

Rebwar Karimi Mannerheimin Lastensuojeluliiton kunniaväkivaltaprojektista huomautti, että väkivallan ehkäisytyössä kulttuuristen piirteiden ottaminen huomioon on silti tärkeää asenteisiin vaikuttamisessa. Esimerkiksi yhteisökeskeisissä kulttuureissa annetaan perheen ulkopuolisille liikaa tilaa puuttua ja ikävät mallit pysyvät.

Lisätietoa www.lyomatonlinja.fi/miehenlinja.htm, puh. (09) 276 62899.

Maahanmuuttajanaishille tukea uusilla paikkakunnilla

Väkivaltaa kokeneita maahanmuuttajanaisia auttava Monika-Naiset liitto on laajentanut toimintaansa, kun uusia piiritoimistoja on perustettu syksyn kuluessa Kemiin, Mikkeliin ja Kajaaniin. Voimavarakeskus Monikan palvelupisteitä on nykyään Helsingissä, Vantaalla, Kemi-Torniossa ja Turussa. Niissä tarjotaan apua, ohjausta, neuvontaa ja vertaisryhmätoimintaa useilla eri kielillä. Palveluihin kuuluu myös kolme vuotta salaisessa osoitteessa toiminut turvakoti Mona ja vuosi sitten käynnistetty valtakunnallinen ympärivuorokautinen puhelinpäivystys (09-692 2304).

Monika-Naiset liitto toimii maahanmuuttajanaishjärjestöjen keskusjärjestönä. Se kehittää ja tarjoaa palveluja väki-

valtaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille sekä tarjoaa koulutusta maahanmuuttajanaisiin ja -tyttöihin kohdistuvan väkivallan tunnistamisessa ja ehkäisemisessä sekä uhrien auttamisessa.

Toiminnanjohtaja **Reet Nurmi** kertoo, että palvelut ovat lähteneet ruohonjuuritason kysynnästä ja niitä kehitetään sen mukaan. Esimerkiksi tällä hetkellä lasten tilanne on noussut huolestuttavasti esille ja käynnistymässä on kolmi-vuotinen hanke maahanmuuttajataustaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja tunnistamiseksi.

Vuosien 1999–2007 aikana liiton palveluista on hyötynyt yhteensä 4600 maahanmuuttajanaista lapsineen. Nai-

set ovat kotoisin 50 eri maasta. Asiakkaista suuri osa on kuitenkin venäjänkielisiä naisia. 80 prosenttia asiakkaista tulee epävirallisten verkostojen kautta eli on kuullut toiminnasta joltain tutulta.

– Usein maahanmuuttajanaish ei osaa kieltä eikä tiedä kansalaisten perusoikeuksista Suomessa. Kun tähän lisätään perhe- ja lähisuhdeväkivalta, yhtälönä on moninkertainen syrjäytyminen ja oman elämänhallinnan katoaminen. Sekä suomalaiset että ulkomaalaiset miehet uhkailevat puolisoaan oleskeluluvan ja lasten huoltajuuden menettämällä, jos nainen kääntyy viranomaisten puoleen, Nurmi kertoo ongelman erityispiirteistä.

Lisätietoa www.monikanaiset.fi.

Tieto lapseen kohdistuvasta väkivallasta puutteellista

Poliisiammattikorkeakoulu ja Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos ovat julkaisseet raportin, joka käsittelee lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa. Julkaisuun on koottu määrällistä tietoa lapsiin kohdistuvan väkivallan esiintymisestä Suomessa. Lisäksi tarkastellaan lasten kurittamista, kuritusasenteita sekä lasten pelkoja ja turvattomuuden tunteita.

Viranomaisten rekisteritietoja voidaan pitää luotettavina henkirikollisuuden kuvaajina. Kuolemansyytilastoista nähdään, että surmattujen pienten lasten määrä on vähentynyt selvästi puolen vuosisadan aikana. Henkirikollisuutta lievemmän väkivallan osalta viranomais-tilastot ovat epäluotettavampia. Sairaaloiden hoitoilmoitusrekisterin perusteella tiedetään, että vakavan väkivallan vuoksi sairaalahoidossa olleiden lasten määrä on hieman vähentynyt 2000-luvun alkupuolella. Poliisin tietoon tulee vuosittain runsaat 2000 lapseen kohdistuvaa väkivaltarikosta ja noin 1000 sek-

suaalirikosta. Trenditietoa poliisin tietoon tulleesta lapseen kohdistuvasta väkivallasta ei ole saatavilla.

Rikosuhritutkimusten avulla voidaan arvioida sekä ilmi- että piilorikollisuuden tasoa ja siinä tapahtuvaa kehitystä. Nykyisin nuorten kokeman väkivallan yleisyydestä kerätään tietoja nuorisoriikollisuuskyselyssä, kouluterveyskyselyssä sekä kansallisessa uhritutkimuksessa. Kaikkien kolmen järjestelmän mukaan 15–19-vuotiaiden nuorten todennäköisyys joutua väkivallan uhriksi on laskenut 2000-luvulla. Lisäksi näyttää siltä, että lasten kokemukset ruumiillisen kurituksen kohteeksi joutumisesta ovat vähentyneet. Myös kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ovat muuttumassa siten, että yhä harvempi aikuinen hyväksyy ruumiillisen kurituksen lasten kasvatukseen.

Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta on siis saatavissa hajanaisia tietoja eri tietolähteistä, mutta luotettava ja yhtenäinen lapsiin kohdistuvan väkivallan seu-

rantajärjestelmä puuttuu. Tämän vuoksi Poliisiammattikorkeakoulu yhteistyössä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa on parhaillaan kehittämässä erityistä lapsiuhritutkimusta.

Jokelan surmien tutkintaa valmisteluaan työryhmässä

Oikeusministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella lautakunnan asettamista tutkimaan Jokelan surmia. Tuusulan Jokelassa tapahtui 7. marraskuuta surmatyö, jossa lukiolainen surmasi koulukeskuksessa kahdeksan henkilöä ja itsensä. Tapahtumien tutkimisella pyritään ehkäisemään vastaavanlaisia tekoja ja parantamaan turvallisuutta.

Tutkimussuuntia ovat mm. tekoon mahdollisesti johtavat psykologiset tekijät mukaan lukien internetin, erilaisten pelien sekä median toiminnan vaikutukset, mielenterveyspalvelujen toiminta sekä koulu-, poliisi- ja pelastustoimen varautuminen. Lisäksi työryhmän on arvioitava, minkälaisia toimivaltuuksia tutkintalautakunta tarvitsee voidakseen suorittaa tehtävästään.

Valtioneuvosto asettaa varsinaisen tutkintalautakunnan tarvittavien säädösmuutosten jälkeen. Sitä ei voida asettaa onnettomuuksien tutkinnasta annetun lain nojalla, koska tapauksessa ei ole kyse onnettomuudesta, vaan rikollisesta teosta. Tarkoituksena on, että työryhmän jäsenet toimisivat sitten myös tutkintalautakunnan jäseninä. Lautakunta tulee aikanaan antamaan tutkintaselostuksen suosituksineen. Työryhmän puheenjohtaja on varatuomari **Tuulikki Petäjäniemi**.

Uusi yleissopimus kriminalisoisi groomingin

Oikeusministeri **Tuija Brax** allekirjoitti lokakuussa Suomen puolesta Euroopan neuvoston yleissopimuksen, joka koskee lasten suojelua seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa vastaan. Yleissopimukseen on koottu kaikki keskeinen lasten suojelemista seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskeva sääntely, ja siinä on vahva rikosten ennaltaehkäisemistä sekä uhrien suojelemista ja auttamista koskeva näkökulma.

Sopimukseen sisältyy myös uusia velvoitteita. Uutta on mm. velvoite kriminalisoida ns. "grooming", jossa lasta yleensä internetin kautta valheellisilla tiedoilla houkutellessa tapaamiseen tarkoituksena käyttää lasta seksuaalisesti

hyväksi tai käyttää häntä lapsipornon valmistamisessa. Suomen lain mukaan lapseksi katsotaan seksuaalisen hyväksikäytön osalta alle 16-vuotias ja lapsipornon osalta alle 18-vuotias.

Yleissopimuksen mukaan on myös mm. voitava sulkea toimintila, jota on käytetty lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, tai kieltää rikoksentehtäjä toimimasta lasten parissa. Lisäksi yleissopimus velvoittaa kriminalisoimaan lapsen värväämisen tai pakottamisen pornografisiin esityksiin. Velvoite edellyttää lainsäädännön täsmentämistä ja täydentämistä. Sopimus edellyttää Suomessa muitakin muutoksia rikoslainsäädäntöön.

Suurten kaupunkien turvallisuussuunnittelu esillä Vantaalla

Rikoksantorjuntaneuvosto järjesti yhdessä Vantaan kaupungin kanssa perinteisen suurten kaupunkien seminaarin syyskuussa. Teemana oli turvallisuussuunnittelu. Ensi vuonna vastaava seminaari on tarkoitus järjestää Turussa.

Sisäministeri **Anne Holmlund** kertoi Vantaan tilaisuudessa uuden sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelusta ja linjauksista. Hänen mukaansa alueelliset erot paikallisessa turvallisuussuunnittelussa ovat vielä suuria, mutta kokonaisuudessaan kehitys kunnissa on ollut myönteistä – erityisesti kun ottaa huomioon kunta- ja palvelurakennemuutosten vaatiman työmäärän sekä poliisihallinnon organisaatiouudistuksen. Toisaalta nämä hankkeet voivat kuitenkin olla myös mahdollisuus paikalliselle turvallisuussuunnittelulle. Hän kaipasi myös enemmän yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa: esimerkiksi kokemuksia muutamissa kaupungeissa toteutetuista ravintolaprojekteista voisi hyödyntää muuallakin.

Pääosa tilaisuudessa oli annettu isäntäkaupunki Vantaan turvallisuustyön esittelylle. Vantaan turvallisuustalkoot -ohjelmasta kuultiin poliisin ja pelastuslaitoksen näkökulma. Vantaan poliisipäällikkö **Yrjö Laiho** kertoi, että talkoiden konkreettinen tavoite on ollut arkikollisuuden torjunta sekä asukkaiden turvallisuuden ja viihtyvyyden parantaminen. Rikostilastot eivät anna selvää viestiä talkoiden onnistumisesta, mutta ansioiksi hän luki poliisitoiminnan tehostumisen, verkostoitumisen hyödyt, saman kielen puhumisen ja toisten työn ymmärtämisen sekä monta yksittäistä onnistumista.

Nyt työ turvallisuustalkoina on Vantaalla päättynyt ja turvallisuussuunnittelun rakenne luotu sisäisen turvallisuuden ohjelman linjausten mukaisesti, Laiho kertoi. Uuden suunnitelman alustavat päätoimintalinjat ovat onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisy, arjen väkivallan ehkäisy, paikallinen arkikollisuuden torjunta, julkisten rakennusten ja -tilojen

vahingontekojen ehkäisy sekä liikenne-turvallisuus. Lisäksi pääkaupunkiseudun yhteisiä painopisteitä ovat jatkossa joukkoliikenteen turvallisuus ja suurtahtumien turvallisuus.

Kaksi Vantaan toimintamuotoa esiteltiin seminaarissa tarkemmin. Vantaan kriisikeskuksen toimintaa esitteli palvelupäällikkö **Anna Cantell-Forsbom**, joka oli huolissaan lastensuojelutyön osuuden jatkuvasta kasvusta. Etnisten konfliktien ehkäisyyn keskittyvästä Passihankkeesta kertoi projektipäällikkö **Eeva-Liisa Hirvonen**. Hankkeessa arvioidaan maahanmuuttajanuorten palveluja sekä kehitetään moniammatillisia toimintamalleja ns. ”ilkeiden ongelmien” ehkäisemiseen ja niihin puuttumiseen. Lopuksi vielä Vantaan valmiuspäällikkö **Jouko Sillanpää** pohti, haetaanko turvallisuussuunnittelulla vastauksia todellisiin uhkiin vai mielikuviin. Muista kaupungeista turvallisuusohjelmiaan esittelivät Tampere ja Turku.

Opas turvallisten palvelutyöpisteiden suunnitteluun

Viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyönä on valmistunut opas palvelutyöpisteiden turvallisuussuunnitteluun. Oppaassa kuvataan, millä tavoin palveluhenkilöstöön kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa on mahdollista ehkäistä palvelutyöpisteiden asiantuntevan suunnittelun ja turvasuojausratkaisujen keinoin. Opas soveltuu yleistietolähteeksi julkisen sektorin ja kaupan työyhteisöille sekä kiinteistö-, turvallisuus- ja sähköalan asiantuntijoille. Lisäksi ns. PATUT-hankkeessa valmisteltiin tekniset ohjeet turvasuojauksen suunnittelijoille ja toteuttajille.

Oppaan johdanto-osassa käsitellään

lyhyesti työväkivaltaa ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Toisessa osassa esitellään eri palvelutyöpistetyypit ja niihin kohdistuvia uhkatilanteita. Kolmannessa osassa seurataan palvelutyöpisteen rakennushankkeen etenemistä tarvekar-toituksesta valmiin työpisteen vastaanottoon. Neljännessä osassa annetaan esimerkkejä eri palvelutyöpistetyyppeihin soveltuvista suojaustoimenpiteistä. Viimeisessä osassa käsitellään palvelutyöpisteessä toteutettavan toiminnan suunnittelua turvallisuussuunnittelun kannalta.

PATUT-hanke toteutettiin sisäasiainministeriön yhteydessä toimivan turval-

lisuusalan neuvottelukunnan alaisuudessa. Neuvottelukunnan puheenjohtajan, poliisijohtaja **Jorma Toivasen** mukaan käytäntöön jalkautettavien tulosten avulla viranomaiset ja yksityinen turvallisuusala edistävät palvelutyöpisteiden ja -tilojen hyvien suunnittelu- ja toteutusikäntöjen konkreettista kehittymistä.

Palvelutyöpisteiden turvallisuussuunnittelu-opas löytyy osoitteesta www.intermin.fi/julkaisu/472007.

Pohjoismaissa suuret tarpeet vankien päihdehoidolle

Helsingissä pidettiin marraskuussa pohjoismainen asiantuntijaseminaari aiheesta ”Tämän päivän pohjoismainen vankila – massiivinen päihdehoitokeskus?”. Seminaarissa käsiteltiin rikoksentekijöiden alkoholi- ja huumeongelmia ja päihdehoitoa eri Pohjoismaissa. Järjestäjiä olivat Suomen oikeusministeriö ja Pohjoismaiden ministerineuvosto yhdessä Pohjoismaisen päihdetutkimuskeskuksen (NAD) ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston päällikkö **Jarmo Littunen** avasi seminaarin toteamalla ongelman samankaltaisuuden kaikissa Pohjoismaissa. Pitkään laskenut vankiluku kääntyi Pohjoismaissa nousuun 1990-luvulla. Samaan aikaan vangeilla on todettu yhä enemmän päihdeongelmia ja mielenterveysongelmia. Pohjoismaiden rikosseuraamusjärjestelmien täytyy nykyään kohdata ja käsitellä hyvinkin köyhiä, sairaita ja sosiaalisesti syrjäytyneitä ihmisiä.

– Suomessa tilanne on kääntynyt entistä huonommaksi suhteellisen nopeasti ja pikaista uudelleen arviointia tarvitaan. Rangaistukseen tuomittujen terveystutkimuksen alustavien tietojen mukaan yhdeksän kymmenestä vangista on huume- tai alkoholiriippuvainen. Yhdyskuntapalveluun tuomitut eivät ole paljonkaan onnekkaampia. Huumeriippuvaisuus on korkeaa molemmissa ryhmissä sekä miehillä että naisilla. Tartuntataudit ovat niin korkealla tasolla, että ne aiheuttavat vakavan kansanterveysriskin, ja luonnollisesti tuomittujen itsensä hoitotarpeet ovat suuret. Erityisesti päihderiippuvaisuus luo suuren haasteen rikosseuraamustyölle ja näyttää sil-

tä, että siihen täytyy löytää uusia lähestymistapoja, Littunen totesi.

– Tällä hetkellä Pohjoismaissa kehitetään vaihtoehtoisia rangaistuksia vankeudelle. Monien näiden vaihtoehtorangaistusten perustana on vastaaminen rikoksentekijöiden päihdeongelmiin ja elämänhallinnan ongelmiin. Yksi iso kysymys kuitenkin on, vähentävätkö nämä päihdehoitoon suunnatut vaihtoehtoiset rangaistukset todella vankeusrangaistusten määrää. Entä kuinka vironomaisten pitäisi ylipäätään kohdella päihdeongelmaista lainrikkojaa – pitäisikö hänet parantaa, pitäisikö häntä hoitaa vai pitäisikö häntä pelkäästään rangaista?

TUTKIMUS TEKEILLÄ POHJOISMAIDEN MALLEISTA

Seminaarissa kunkin Pohjoismaan edustaja esitteli maassaan vankeinhoidossa ja muussa rangaistusjärjestelmässä käytettäviä hoito-ohjelmia sekä kertoi yleistä tietoa rikoksentekijöiden päihdeongelmista ja päihdehoidon resursseista ja käytännöistä. Useassa esityksessä pohdittiin myös rikoksentekijöiden päihdehoitoon valitsemisen periaatteita ja tarjolla olevien ohjelmien sopivuutta tarpeisiin; esimerkiksi keille päihdehoito olisi hyödyllisintä, pitäisikö hoitoa antaa vain hyvin motivoituille vai onko siihen syytä ohjata myös vastentahtoisia.

Parhaillaan on käynnissä Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittama tutkimushanke päihdekontrollista pohjoismaisessa kriminaalipolitiikassa. Sen lähtökohtia esitteli tutkija **Yaira Obstbaum**. Tutkimuksessa selvitetään huumeiden- ja alkoholinkäytön tilannetta vankiloissa ja millaisia uudistuksia Pohjoismaiden rangaistusjärjestelmiin on päihdeongelmien kasvun takia tehty.

Erityisesti katsotaan, kuinka päihdehoidon resurssien jako vankeinhoidon ja yleisten sosiaali- ja terveystalveluiden kesken on muuttunut Pohjoismaissa vuosina 1980–2006.

WHO:LLA VANKILATERVEYSHANKE

Seminaarissa esiteltiin myös Maailman terveysjärjestön WHO:n vankilaterveys-hanke, jossa Pohjoismaista ovat toistaiseksi mukana Suomi ja Islanti. Hankkeen tavoitteena on vakiinnuttaa vankiloiden terveydenhoito osaksi yleistä terveydenhoitojärjestelmää, rohkaista vankiloita työskentelemään ihmisoikeuksia kunnioittaen ja lääketieteen etikan mukaisesti, edistää kuntoutusta ja sosiaalista tukea, vähentää tarttuvia tauteja sekä saavuttaa vankien terveydenhoidossa yhteiskunnan yleinen taso.

Brenda van der Bergh WHO:sta kertoi, että yksi keskeinen toimintamuoto on vankilaterveystietokannan rakentaminen. Tietokannan avulla voidaan verrata eri maita keskenään, saada tietoja vankien terveystilanteesta, luoda maa-kohtaisia suosituksia sekä kehittää kustannustehokkaita hoito-ohjelmia vankiloihin. Sinne (<http://data.euro.who.int/hip>) on kerätty tietoa mm. vankien päihdeiden käytöstä, vankiloiden päihdehoitotilanteesta, vankiloiden päihdehoitotilanteesta, vankiloiden päihdehoitotilanteesta, vankiloiden päihdehoitotilanteesta ja huumeitarkkailusta.

PAKKA kehitti toimintamallin alkoholihaittojen ehkäisyyn

Paikallisen alkoholipolitiikan kehittämisen- ja tutkimushanketta PAKKA toimi neljä vuotta Jyväskylän ja Hämeenlinnan seuduilla. Haittojen vähentämiseksi luotiin viiden kohdan toimintamalli: 1. lain mukaiset alkoholijuomien myynnin ikärajat ja humalaisille myyntikielto pitävät, 2. alkoholielinkeino kehittää oma-valvontaa ja yhteiskuntavastuutaan, 3. ehkäisevä työote tulee osaksi kunnan viranomaisten ammattiarkea, 4. media, kansalaiset ja päättäjät keskustelevat alkoholisioista paikallisilla foorumeilla ja 5. ehkäisevää päihdetyötä ja alkoholihallintoa koordinoidaan yhteisten tavoitteiden taakse.

Toimintamalliin kuului alkoholielinkeinoon tehostettu valvonta sekä vastuullisen myynnin ja anniskelun koulutus alkoholialan työntekijöille. Nuorille ja vanhemmille tiedotettiin alkoholisioista ja järjestettiin tapahtumia. Vanhemmat saivat esimerkiksi draamakoulutusta ja nuoret

osallistuivat poliisin ja lääninhallituksen toteuttamaan Näytä paperit -kampanjaan. Vähittäismyymälöiden ja ravintoloiden saaminen mukaan haittojen ehkäisyyn oli haasteellista ja uutta, mutta palkitsevaa silloin, kun se toteutui. Hankkeessa olivat mukana lääni- ja kuntaorganisaatio, paikalliset päihdetyön ammattilaiset, alkoholielinkeino ja poliisi.

Stakesin seurantatutkimuksessa tuli esille paikallisen alkoholihaittojen ehkäisytyön vaikuttavuus. Alkoholin myynti alaikäisille kiristyi vähittäisliikkeissä ja humalaisille tarjoilu väheni ravintoloissa valvonnan ja koulutuksen myötä. Vuonna 2004 esimerkiksi Jyväskylässä 23 prosenttia ostokokeista, joissa selvästi päihdyntänyt esittänyt näyttelijä yritti tilata oluttuopin, päättyi anniskelun kieltoon. Hankkeen myötä kieltojen määrä nousi 42 prosenttiin vuonna 2006. Vastaavana aikana vertailupaikkakunnalla anniskelukäytännöt höltyivät. Ostokokeita vähit-

täisliikkeisiin ikärajakontrollin selvittämiseksi tehtiin Hämeenlinnassa vuosina 2004 ja 2006. Kieltoprosentti nousi 52:sta 55:een, mutta vastaava kehitys tapahtui myös vertailupaikkakunnalla.

Lisäksi kouluterveyskyselyn perusteella nuoret kokivat, että alkoholijuomien hankinta vaikeutui. Väestökyselyiden mukaan Jyväskylän ja Hämeenlinnan asukkaat arvioivat, että todennäköisyys jäädä kiinni alkoholilain rikkomuksista lisääntyi. Asukkaat kannattivat PAKKA-hankkeen toimintamuotoja laajalti.

Osittain keskeneräinen tutkimus vahvistaa, että keskeistä alueellisessa alkoholipolitiikassa on saatavuuden sääntely alkoholimarkkinoiden omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan keinoin sekä vaikuttaminen yleiseen mielipiteeseen. Tärkeää on myös vaikuttaa vanhempiin, nuoriin ja lähiyhteisöön tiedotuksella ja luomalla mahdollisuuksia osallistua keskusteluun ja paikalliseen toimintaan.

Opiskelevat vangit pitävät vankilaopetusta hyödyllisenä

Vangit koulutuksessa -selvitys tarjoaa uutta tutkimustietoa vankien koulutustaustasta, oppimisstrategioista sekä oppimismotivaatiosta. Se on laajemman yhteispohjoismaisen selvityksen osa. Opetushallituksessa työskentelevien **Leena Kosken** ja **Kaija Miettisen** selvitys perustuu vangeille lähetettyyn kyselyyn. Kohderyhmänä oli tietynä ajankohtana vankiloissa olleet tutkinta-, sakko- ja vankeusvangit. Vastanneista (2 269) kolme neljästä suoritti rangaistustaan suljetussa vankilassa. Kyselyn vastausprosentti oli 71.

Vangeista 6 % on kokonaan ilman koulutusta tai heillä on peruskoulu kesken. Myös ammatillista ja korkea-asteen koulutusta vangeilla on vähemmän kuin

väestöllä keskimäärin. Lukion tai lukio-opintoja on suorittanut 11 % vastaajista ja 5 %:lla on ylioppilastutkinto. Ammatikoulun on suorittanut 29 % ja ammatillinen perustutkinto on 19 %:lla. Naisvankien koulutustaso on alhaisempi kuin miesten. Naiset kuitenkin opiskelevat vankeusaikana enemmän kuin miehet.

Koulutustoiheet suuntautuvat ammatilliseen koulutukseen. Eniten toivottiin ammatillisia opintoja (26 %), ammatitutkintokoulutusta (14 %) ja perustutkintokoulutusta (13 %). Peruskoulun suorittamismahdollisuutta toivoo vajaat 5 % vastaajista.

Oppimisvaikeuksiin on saanut apua 60 % ja jotain erityisopetusta 15 % vastaajista. Vankeusaikana opiskelevilla on

positiivisempi kuva itsestään oppijana ja heillä on vähemmän oppimisvaikeuksia kuin aikaisempien tietojen pohjalta voitaisiin olettaa. Selvitys korostaa perusvalmiuksien parantamisen tärkeyttä.

Suurinta osaa vastaajista kannusti opintoihin halu oppia uutta sekä halu tehdä vankeusaikana jotain järkevää ja hyödyllistä. Valtaosa opiskelijoista on tyytyväinen tai pääosin tyytyväinen vankilaopetukseen. Tulevaisuuteen vaikuttaminen sekä halu hallita paremmin elämänsä vapautumisen jälkeen on valtaosalle vangeista erittäin tärkeää. Myös työnsaantimahdollisuudet ja rikoksenteon välttäminen ovat tärkeitä syitä koulutuksen aloittamiseen vankeusaikana.

■ MARJA VILKAMA-LATVALA

Vankien omaiset tarvitsevat tukea

Vankien omaiset ovat usein vaikeassa elämäntilanteessaan yksin, eikä heille ole suunnattu yhteiskunnan tai järjestöjen taholta kattavia tukipalveluja. Myös tiedon saaminen omaisia itseään tai vankeja koskevista asioista on ollut vaikeaa. Vankien Omaiset VAO ry. on valtakunnallinen vapaaehtoisyhdistys, joka on perustettu heinäkuussa 2005 vastaamaan vankien omaisten tuen tarpeeseen.

Yhdistystä oli perustamassa 8 jäsentä ja tällä hetkellä jäseniä on noin 60. Yhdistys tarjoaa tilapäistä tukea myös niille omaisille, jotka eivät halua liittyä jäseneksi. Yhdistys on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton. Sitä on rahoittanut Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Vertaistuki on parasta tukea ja sitä tarjotaan sähköpostiviestein, puhelin keskusteluin, nettikeskusteluyhteisön kautta sekä järjestämällä valtakunnallisia tapaamisia. Lisäksi yhdistys järjestää mm. virkistys- ja tukileirejä. Tulevaisuuden suuri haaste on viedä tuki sekä jäsen- että yhteistyöverkostojen avulla paikalliselle tasolle. Tähän tähdätään perustamalla paikallisia vertaistukiryhmiä ja kehittämällä vertaistukihenkilötoimintaa koko maan kattavaksi.

Tietoa yhdistys välittää vankien omaisille heitä koskevista asioista jäsenkirjein, nettisivuilla ja tapaamisten yhteydessä järjestetyillä asiantuntijaluennoilla. Yhdistyksen aktiivijäsenet pyrkivät myös keräämään itselleen tietoa asioista osallistumalla koulutuksiin ja seminaareihin ja välittämään tätä tietoa jäsenistölle. Yhdistys myös kouluttaa vapaaehtoisia vertaistukityöhön. Lisäksi yhdistys välittää tietoa viranomaisille ja muille tahoille vankien omaisille tärkeistä asioista.

Vaikeassa elämäntilanteessa niin siviilissä olevat vankien lapset, puoliset ja

Marja Vilkama-Latvala kokoa lasten kanssa palapeliä viime kesänä Vankien omaisten perheleirillä.

vanhemmat samoin kuin vankilassa istuva läheinen tarvitsevat pitkäaikaista rinnalla kulkijaa ja kuuntelijaa. Yhdistyksessä halutaan tehdä osaltaan tätä työtä, mutta samalla olemme nähneet kuinka valtava tarve vankiloissa on perhetyöntekijöille sekä muulle siviiliin ja vankilan väliselle yhteistyölle. Erityisesti peräänkuulutamme tiedonkulun ja avoimuuden lisäämistä.

Yhdistyksessä haluamme olla positii- vinen voimavara vankilassa oleville läheisillemme sekä muillekin vankilassa oleville sekä toivon ylläpitäjä. Haluamme olla osaltamme – yhdessä vankilahenkilökunnan kanssa – motivoimassa vankeja kohti rikoksetonta elämää.

Perusarvojamme ovatkin juuri nämä: Ihmisellä on oikeus katua vääriä tekojaan ja pyrkiä kohti parempaa elämään – tie rikoksettomaan elämään ei kulje halveksunnan tai hylkäämisen kautta, vaan välittäminen ja rinnalla kulkeminen antavat voimia ottaa vastuuta elämästä ja omista teoista. Jokaisella ihmisellä on 100-prosenttinen ihmisarvo. Myös vangilla.

Kirjoittaja on Vankien Omaiset VAO ry:n puheenjohtaja.

Nettisivut: www.krits.fi/vankienomaiset

Hallitus linjasi huume politiikkaa

Hallitus jatkaa ja vahvistaa huume- ainepoliittista koordinaatiota ja hallinnonalojen välistä yhteistyötä hallituskaudella 2008–2011. Hallitus teki marraskuussa periaatepäätöksen huume- ainepoliittisesta toimenpideohjelmasta.

Periaatepäätöksen toimenpiteet liittyvät ehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen, huumeaineriikollisuuden torjuntaan, huumeaineriippuvuuden hoitoon ja huumeongelman haittojen vähentämiseen sekä päihdeongelmien hoidon tehostamiseen rikosseuraamusten yhteydessä. Lisäksi toimenpiteet liittyvät EU:n huumeainepolitiikkaan ja kansainväliseen yhteistyöhön, huumeongelmaa koskevaan tiedonkeruuseen ja tutkimukseen sekä huumeainepolitiikan koordinaatioon.

Suomen huumeainepolitiikan tavoitteena on huumeainekäytön ja levittämisen ehkäiseminen niin, että niiden käytöstä ja torjunnasta aiheutuvat taloudelliset, sosiaaliset ja yksilölliset haitat ja kustannukset jäävät mahdollisimman pieniksi. /RK

HAASTE vuonna 2008

Haaste ilmestyy ensi vuonna:

- 10. maaliskuuta (aineisto 4.2.)
- 2. kesäkuuta (aineisto 28.4.)
- 22. syyskuuta (aineisto 18.8.)
- 8. joulukuuta (aineisto 3.11.).

Toimitukselle voi lähettää artikkeliehdotuksia, keskustelupuheenvuoroja ja juttuideoita. Yhteystiedot löytyvät sivulta 3.

Kirjoittaja on oikeushistorian dosentti.

Muinaiset Pohjolan lait

Suomi erotettiin Ruotsista 1809 ja muodostettiin erikseen hallituksi Suomen suuriruhtinaskunnaksi. Suomen ensimmäinen oma laki oli keisari **Aleksanteri I:n** 1809 antama hallituskonseljin ohjesääntö. Kuningas **Kustaa III:n** antamat perustuslait, vuoden 1772 hallitusmuoto ja 1789 yhdistys- ja vakuuskirja, jäivät Suomessa voimaan mutta tulivat virallisesti tunnustetuiksi vasta keisari **Aleksanteri II:n** antamassa vuoden 1869 valtiopäiväjärjestyksen vahvistuksessa. Hallituskonseljin ohjesääntö sisälsi instituutioita, joita perustuslait eivät lainkaan tunteneet, kuten (ministeri)valtiosihteeri, kenraalikuvernööri ja hallituskonselji-senaatti. Suomen suuriruhtinaskunnan valtio-oikeuden perustana olivat aleksanterilainen valtiosääntö ja kustavilaiset perustuslait.

Ruotsin vuoden 1734 laki jäi voimaan. Sen nojalla Ruotsin ja Suomenkin lakien juurien on katsottu olevan ikivanhassa Pohjolan oikeudessa. Yhä vieläkin Suomen Laki I:een sisältyy Kuningas Maj:n ja valtakunnan kansliakollegion esipuhe 1734 vuoden lakiin. Siinä muun muassa kerrotaan, että **Viger Spa** eli viisas laaditutti Uplannin kootut lait kirjaksi, jota kutsuttiin Vigerin ”kappaleiksi” eli säkeiksi (flockar). Länsi-Göötanmaan lakeja puolestaan kokosi laamanni **Lumber**. Jos myyttiset Viger ja Lumber olisivat olleet olemassa, kummankin laki olisi ollut suullinen lainkertomus (laghsaghu), koska puulle kir-

joitetut riimukirjaintekstit olisivat muodostaneet valtavan puupinon.

Vuosisadat on lainopin opiskelijoille opetettu, että Pohjolassa on 1200-luvulta lähtien ollut noudatettavina omat ja omaperäisetkin lait. Vuoden 1734 laille laaditussa kansliakollegion esipuheessa korostetaan mainittuja pakanuuden ajan lakeja. Samalla on synnytetty erikoinen ristiriita ”pakanuuden ajan lakien” ja kristinuskon ajan lakien kesken. Esipuheessa toisaalta korostetaan sitä, että jo pakanuuden aikana Pohjolassa on ollut kirjoitettuja lakeja. Toisaalta kirjoitustaito – jos ei oteta huomioon lyhyitä riimukirjoituksia – oli pitkään vain pappien hallussa.

”Pakanalakien” ja pappien kirjaanpanemien lakien samankaltaisuudelle on ilmeinen selitys. Vetoamalla pakanalakeihin edesautettiin pappien laatimien lakien käyttöönottoa ja siihen liittyvää kristinuskoon siirtymistä. Miksi papit olisivat korostaneet pakanuusajan lakien ”edistyksellisyyttä”? Tietysti siksi, että pappien kertomat tarinat kristinuskoa edeltäneistä laeista edistivät uskottavuutta ja perustaa kristinuskon ajan Pohjolan lainsäädännölle. Tosiasiassa pakanalait pantiin kirjoihin vasta kun papit kynämiehinä kirjoittivat ne.

Muinaistaruja merkittävämpiä ovat viime vuosituhaten lopulla tehtyjen tutkimusten tulokset, joiden myötä myös puhdas Pohjolan oikeus on osoittautunut legendaksi. Uplannin lain

(Uplandslagen; 1296) naapuruuskaaren kuuluisa ja usein vieläkin siteerattu alkusäännös ”Maata on lailla rakennettava” (Land skulu mæþ laghum byggæs) esiintyi jo 55 vuotta aikaisemmin Juutin laissa (Jyske Lov; 1241). Tanskan liittyttyä Euroopan yhteisöihin ”havaittiin” säännöksen olevan suora käännös keisari Justinianuksen Corpus Iuris Civiliksestä.

Yleisestikin ottaen vanhat maakuntalait eivät ole niin ”pohjoismaisia” kuin vuosisatojen ajan on opetettu, vaan ne ovat saaneet runsaasti yleiseurooppalaisia vaikutteita, jotka osaltaan ovat peräisin kirjureina toimineiden kirkonmiesten kynästä. Vaikutteita on saatu Raamatusta ja Mooseksen laista yleensä, roomalaisesta oikeudesta, kanonisesta oikeudesta ja Keski-Euroopan maanlaeista.

Ruotsin liittyttyä Euroopan unioniin, tapahtui Ruotsissa sama ilmiö kuin Tanskassa. Kerrotaan, että Ruotsin opiskelijat olivat jo pitempään naureskelleet ”omalle pohjoismaiselle” oikeudelle. Itse professori **Stig Strömholm**, joka kuuluu Ruotsin arvovaltaisimpiin tiedemiehiin, on 1996 Uplannin lain 700-vuotisjuhlassa pitämässään juhlapuheessa Upsalan tuomiokirkossa vahvistanut Uplannin lain yleiseurooppalaisen taustan. ■

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajan-kohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutuslalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaan HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
 määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaja

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelinnumero

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaja)

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikosentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki